

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

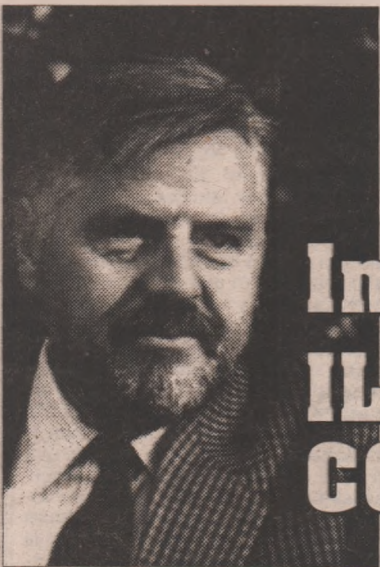
Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

22 - 28 septembrie 1999
(Anul XXXII)

38

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

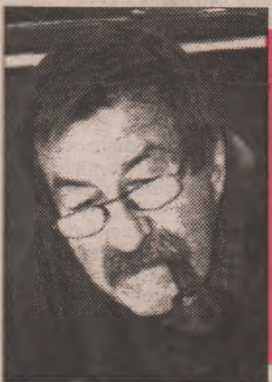

Interviu cu ILIE CONSTANTIN

(pag. 12-13)

CEZAR PETRESCU, ÎNDRĂGOSTIT

(pag. 5, 18)

Günter Grass și „Secolul său”

(pag. 22)

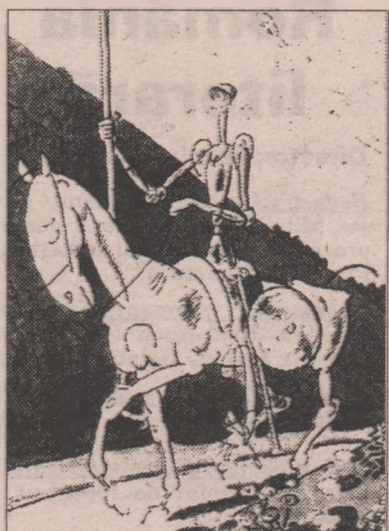
● Cristian Tudor Popescu: Ne sluciaino!

● Laurențiu Ulici: Argumentul scorpionului

(pag. 11)

CONTURILE NOASTRE N-AU ASEMĂNARE!

(pag. 2)

Paul Alexandru Georgescu despre DON QUIJOTE azi

(pag. 20-21)

Noile programe și manuale de liceu

Începînd cu anul școlar 1999-2000, intră în vigoare afît noile programe, cît și noile manuale pentru clasa a IX-a de liceu. Schimbarea de concepție este radicală. La limba și literatura română, la care mă voi referi în continuare, ea este mai vizibilă decît oriunde. Poate doar la istorie să descoperim ceva comparabil. E normal să fie așa. Științele naturii, pozitive, cum li se mai spune au fost mai puțin ideologizate în trecut decît umanoarele. Și, apoi, sechelele gîndirii comuniste au fost mai greu de înlăturat la, să zicem, filosofie decît la matematică. Revine de acum înainte profesorilor misiunea de a se adapta noului spirit și de a-l exploata în avantajul elevilor.

Programa de literatură aduce mai multe elemente deosebite (cîteodată opuse) față de cele dinainte. Voi lua în considerare două, cele mai de seamă. În primul rînd, criteriul de ordonare a materiei nu mai este cronologic, ci antologic. Nu se mai predă istorie literară. Nu se mai începe cu cronicarii ori cu Școala Ardeleană, care nu spun nimic elevilor de 14 ani. Textele sînt potrivite cu vîrsta, dificultatea lor sporind treptat de la clasă la clasă. Abordarea e mai simplă în clasa a IX-a decît în următoarele. Noțiunile de teorie nu mai sînt predate laolaltă, din primele săptămîni de liceu, ci pe măsură ce devin necesare în condițiile citirii și înțelegerii operelor. Nu lipsesc lecțiile de limbă. Se știe că vechea programă nu prevedea vocabularul, gramatica și stilistica în clasele de liceu, cu excepția unor profiluri, precum cel filologic sau pedagogic. Noua programă conține ore de comunicare (în care se cuprinde, între altele, și limba, în accepția clasică, sprijinite, și cele de teorie, tot pe textele literare. Să nu uit un capitol inexistent înainte: dialogul artelor. Noțiuni de artă dramatică, cinematografică, de muzică și plastică vor trebui însușite de către elevi chiar din prima clasă de liceu. Iată o necesitate acută, în condițiile mediului cultural actual. Și încă: textul însuși nu mai este exclusiv literar. Programa recomandă cunoașterea unor texte nonliterare, distinge între cele ficționale și cele nonficționale, insistă asupra unora utile de natură administrativă.

În al doilea rînd, programa are caracter orientativ. Ea nu mai obligă la nimic, în privința autorilor și textelor. Oferă, cel mult, sugestii. Dar profesorul poate ilustra tema cu pricina și prin texte alese de el însuși. În definitiv, programa își propune să creeze capacități și deprinderi, nu să dea soluții unice și definitive. Sper ca, o dată cu introducerea ei, să dispară acele odioase comentarii gata făcute și învățate pe de rost. A început de pe acum să se modifice tipul de examene și de concurs. Elevii trebuie învățați să citească: să le placă și să înțeleagă opera. Să aibă opinii proprii și să fie în stare să le exprime. Desigur, pînă la a se ajunge aici, e necesar ca profesorii înșiși să-și modifice maniera de a gîndi literatura. Experiența acumulată de ei în deceniile din urmă le va folosi prea puțin.

Noile manuale încearcă să exemplifice acest spirit nou al programei. La literatură română, am cunoștință de patru manuale noi. Un al cincilea este sub tipar. Toate, redactate de profesori din București. Trag un mic semnal de alarmă: provincia nu pare a se fi dezbărat de ideea că totul se hotărăște în Capitală. Lipsa de la apel a profesorilor din țară este îngrijorătoare. Mi s-ar fi părut firesc să vină și ei cu manuale. Rezultatele de la olimpiadele naționale arată că, în provincie, se face uneori o școală mai bună decît în București. De unde, atunci, această timiditate a dascălilor din atîtea orașe mari și mici și, de ce nu, din comune pe care tradiția le obliga la mai mult?

Cu excepția unei liste de nume de scriitori canonici (nume care, oricum, nu puteau lipsi!), manualele aleg textele din toate epocile și din foarte numeroși autori. E o noutate importantă. De acum, școala este cea care va consacra autorii, în funcție de cerere și de ofertă. Era cu totul artificială listarea premergătoare, care, în comunism, mai era și grevată ideologic, devenită, după 1989, un simplu reflex al vechilor deprinderi. Foarte probabil, în anii următori, canonul literar va suporta el însuși o mare schimbare.

Libertatea pe care manualul o îngăduie continuă cu felul explicării textelor: nu oferind comentarii ale autorilor, ci provocînd - prin întrebări - reacția elevilor. Chiar cînd există un scurt comentariu, el e facultativ și orientativ. Ideea este că elevul trebuie învățat să citească și să înțeleagă. Și să aibă îndrăzneala opiniei personale.

CONTRAFORTde *Mircea Mihaies*

Conturile noastre n-au asemănare!

PRESTAȚIA lamentabilă, fără excepție, a partidelor politice autohtone ridică un serios semn de întrebare asupra funcționării democrației în România. Minciuna decembristă a așezat societatea românească pe spinarea umedă a unei stânci gata să se fărâmițeze. Cu o astfel de temelie, cu blocarea încă din prima clipă a accesului la adevăr, tot ce am construit risca să se prăbușească asemeni unui castel din cărți de joc. Iar protagoniștii - politicieni, jurnaliști din presa scrisă și, mai ales, din televiziune, precum și complicitatea vinovată a unei mari părți a populației - adaptându-se perfect scenariului mincinos au desăvârșit tragedia națională.

Ce distanță enormă de la lozincile care l-au menținut pe Iliescu la conducere șapte ani ("Nu ne vindem țara!"), până la cele care îl vor reduce la putere ("Să vină investitorii să ne cumpere fabricile!"), și ce puțină înțelepciune acumulată de o societate funciar incapabilă să-și identifice interesele vitale. Există în viața popoarelor momentele unui bun oportunism, pe care, dacă-l ratezi, riști să ieși pentru multă vreme din istorie. Săraci lipiți pământului, continuăm să mimăm o prosperitate și o demnitate vecine cu paranoia. O clasă superpusă, subțire ca o lamă de brici, formată nu se știe când și posedând averi imense dobândite nu se știe cum excelează la un singur capitol: ubicuitatea. O vezi pe coperta revistelor și a ziarelor, o auzi la radio și o reîntâlnești la televiziune. Cu cât arătăm noi mai ponoșiți și mai încruntați, cu atât par ei mai luminați de voioșia traiului paradisiac.

Iar imediat sub această pătură, amărăteanul derutat, care-și petrece viața la televizor sorbind din priviri minunățiile trăite de alții, în timp ce cu o mână în buzunar își numără banii insuficienți pentru plata taxei de întreținere la bloc. România e, din ce în ce mai mult, țara a două clase sociale distincte și opuse: a celor care apar la televizor și a celor ce se uită la televizor. Nici o legătură între ele, nici o comunicare. Doar o ostilitate muta, o însumare de contradicții ce se întâlnesc numai în spațiul virtual al tubului catodic.

Totul ar fi în regulă dacă îmbogățirii de acum (foștii noștri vecini de bloc!) ar fi ajuns la prosperitatea sfidătoare prin muncă cinstită și printr-un sistem limpede de dobândire a averilor. Poate în alte părți, dar nu la noi. Am mari dubii că simplul spirit de întreprindere și munca plină de avânt puteau, în doi-trei ani, să conducă la bogățiile colosale etalate cu atâta nerușinare la televizor și în splendidele reviste colorate ce-au proliferat precum ciupercile (în vreme ce, tot mai prăfuite, revistele de cultură nu-și mai găsesc cititorii. În paranteză fie spus, majoritatea lor covârșitoare sunt atât de plicticoase, de interesate doar de descrierea buricului redactorului-șef, atât de atemporală și de fade, încât nu mă mir că s-a ajuns unde s-a ajuns!)

Nu trebuie să fii Ovidiu Grecea pentru a-ți da seama cum s-au acumulat averile sfidătoare ale "întreprinzătorilor" care, pe vremea lui Ceaușescu, nici nu visau că ar putea deveni altceva decât iluștri pensionari ai statului, prevăzuți cu scaunul, plasa de rafie și paltonașul de rigoare pentru a lua cu asalt, din zori, cozile socialismului biruitor. Sursa îmbogățirii acestei categorii e foarte simplă. Câțiva dintre ei, mai juți de mână și de plaiș, au "privatizat" rapid întreprinderile care mai produceau câte ceva. Alții, punându-și în acțiune relațiile și complicitățile stabilite cu multă vreme în urmă, au acaparat rețelele de import-export, producția de petrol, au menținut în stare de semi-faliment IAS-urile, doar atât cât să producă pentru ei și ai lor. Alții au continuat - de data aceasta în interes personal - comerțul cu arme, iar de acolo au virat spre prostituție, droguri, crime și alte ocupații asortate.

Bineînțeles, sursa cea mai spectaculoasă de îmbogățire subită o constituie bancile. Așa precare cum păreau pe vremea comunismului, ele s-au dovedit mult mai generoase decât am fi banuit. Dar și în acest caz există grade de acces la sacul cu bani. Pe treapta de jos se află fauna ce roia în jurul conducerii băncilor (inclusiv conducerea însăși!), polițiștii și ofițerii de armată și securitate care au beneficiat de împrumuturi preferențiale. (Exemplu: și se dădeau, cu dobândă de zece sau cincisprezece la sută, o sută de milioane de lei; printr-un simplu transfer, făceau un depozit la o altă bancă, unde dobânda era, bineînțeles, de cincizeci, șazeci la sută! În felul acesta, în câteva luni puteai ajunge, fără să miști un deget, la sume colosale!)

Pe o treaptă intermediară sunt rechinii care, în virtutea unor garanții simbolice, obțineau sume la care muritorul de rând nu putea nici măcar să viseze. Ei dețineau și informația și capacitatea să investească aceste sume în afacere rentabile (de pildă, exportul de grâu subvenționat!), care li se întorceau, în timp record, însuși!

În fine, sus de tot, marii șacali: elita infractională care nici nu se ostenea să mai prezinte garanții pentru milioanele de dolari pe care, serviable, băncile se înghesuiau să le depună, radios, în conturi! Concluzia: prindă orbul, scoate-i ochii! Când îi vâd astăzi pe foștii șefi de bănci dând din colț în colț și vorbindu-ne de profesionismul, de buna lor credință, ba chiar și de creștinismul lor, mă apucă lehamitea și-mi spun că ne preamerităm soarta.

Nu am nici o îndoială că aceste lucruri au fost posibile mai ales datorită setii de putere a individului Ion Iliescu. Pentru a se cocoța în fruntea piramidei, acest ins fără scrupule a încurajat jecmânirea nemiloasă a țării, a mințit cu nerușinare și a cultivat complicități criminale. El și ai lui ne-au adus la sapă de lemn, iar acum, profitând de prostia noastră incurabilă, s-au hotărât să se întoarcă să ne ia și primitivul instrument agricol! Nefiind un superman, individul cu studii la Moscova n-a acționat singur. A profitat din plin de nai-vitatea unei populații îndobitocite, de ticăloșia directorșilor de întreprinderi, de cupiditatea liderilor sindicali, de obtuzitatea părinților noștri, de lenea noastră și de spaima de a ne lua în propriile mâini soarta. Așa încât ni l-am meritat din plin.

Dar el a profitat și de complicitatea de neiertat a celor care au ajuns la putere promițând, în 1996, că vor pune capăt jafului și corupției la drumul mare. Ce s-a ales din vorbele dulci ale echipei constantinesciene, mi-e și scârbă să spun. Banda de infractori, tâlharii cei mai nerușinați ce s-au ivit pe fața pământului au continuat să-și facă de cap, mângâiați de lichelismul vârfurilor, protejați de un sistem parlamentar al corupților și ridicăți în slăvi de o mass-media la care iresponsabilitatea rimează perfect cu tâmpenia. Cam asta e țara pe care o iubim și pentru care ne-am da, nu-i așa, sângele pe câmpul de bătălie!

P.S. Nu e zi în care politicienii români să nu toame gogoși privind iminenta noastră integrare în U.E. Două din isprăvile de ultimă oră ale ministrului Băsescu documentează la perfecție cam câți bani dăm, în fond, pe Europa: blocarea vaselor sârbești aflate în apele teritoriale ale României și refuzul încăpățânat și iresponsabil de a-și pune semnătura pe acordul - convenit în 1997 între prim-ministrul român și maghiar - deschiderii vămii Cenad-Kiszombor. Pentru că, probabil, nu pică nimic la afacerea asta, dl Băsescu, în înalta sa înțelepciune, consideră conectarea noastră la Europa pe canalul amintit "inopertună"! Asta după ce ungurii au obținut bani grei din fondurile Phare construind șosele moderne până la granița română! Rușine!

POST-RESTANTde *Constanta Buzea*

A PROAPE că nu mai are importanță, în setul de scrieri grupate numeros, ca de obicei de altfel, sub semnul meditației pe o tema anume, ce ați pus pe hârtie mai întâi, *eseul sau poemul?* Voi transcrie un scurt fragment din *Eseu asupra temei Meditației, calea spre creația literară pură*, apoi poemul *Meditație*, spre o posibilă lamurire (sublinierile imi aparțin):

"Meditația este o profundă tehnică prin care imaginăm și ne relaxăm noi lucruri, într-un mod pozitiv. De exemplu, eu, atunci când ascult muzică simfonică, de cele mai multe ori, imi vine inspirația poetică. Înainte de a trece pe curat versurile care mi-au venit în minte, eu încerc să le analizez, pentru a nu ieși ceva pueril sau ridicol. Apoi încerc să nu dau alt înțeles versurilor unei poezii al unui poet, pentru a vedea cum sună în interpretarea mea proprie și personală. Apoi, trec imediat pe un caiet versurile create de mine. În poeziile și poemele mele, ca și în eseuri, de altfel, încerc totdeauna să fiu cât mai originală și cât mai expresivă. Totuși, eu nu știu dacă reușesc acest lucru totdeauna. Pentru a crea ceva frumos, din punct de vedere literar, trebuie în primul rând să ai imaginație, să te naști cu așa ceva, să ai o cultură generală îndelung studiată, apoi, vine inspirația. Așa cum zicea Edison: «Creația este 1 la sută inspirație și 99 la sută, transpirație». Corect spus, nu?" Și acum până nu se risipesc de tot aburii teoriei și marturisirii, poemul *Meditație (II)*: "Trupul meu este ca o hârtie/ Și liniștea scrie încet/ Ca o alba creta/ Pe tabla neagră a nopții./ Ea desenează stelele./ Apoi blânda luna, cu degetele-i de-argint/ Ea scrie ca eu.../ Încă mai am nevoie de iubire/ Ca încă viața mai poate fi frumoasă./ Și totuși eu încă mai plâng./ Cu fluidele lacrimi ale singurătății/ Și liniște./ Eu te chem să-mi faci/ Puțină ordine în viața/ Visez.../ Da, încă visez./ Deocamdata". (*Lavinia Roșu, Șimleul Silvaniei*) ● De când imi/ne tot scrii, tot 16 ani ai? Nu-ți scuzam scrisul. Nu e vorba de caligrafie, ci de neglijență. Ba mă rog, ba ne spui câte ceva, scrisorile tale demarând invariabil: "Buna! Draga revistă *România literară*" Dacă sunt bunicile poeziile tale? Nu! Hotărât, nu! Nici *Eminescu*, nici *La munte*, nici *Anotimpuri*, nici *Pace*, *Amurg* sau *Ana*, nici *Rinty*, pe care mi/ni le-ai mai trimis. Despre șansa, să reluăm discuția alta data, când te vei maturiza și când vei scrie, poate, mai bine decât acum: "Am un cățeluș micuț/ jucăuș, dar cam slabuț"... (*Catalina Gâdea, Craiova*) ● Sa trecem peste acea *fifiică* din toamna trecută, intitulată *Lama de ras* și sa ne oprim asupra textelor din primăvara, semnate de trei poeți din Alexandria. Lucian Damiev, ale cărui poeme mi-au plăcut, nu toate însă, și pe care credem că le-am mai citit cândva, are un stil sigur, format, modern, ușor sarcastic, ușor duios, discursiv în poemele lungi, așa spune chiar bine cultivat dacă nu ne-ar deranja la numărătoare arginții lui Iuda, care nu au fost 20 ci 30, și dacă autorul n-ar transcrie eronat ochii *albaștrii* (ai lui Dumnezeu), sau *ochii negrii*, prima greșeală în *Oglindă*, a doua în *Scene din Hamlet*. La sfârșit vom alcătui o miniantologie din cele mai reușite piese. Mihail Ambrul, autor a noua terține și doua catrene, toate lucrate la sânge, noi însă insistând să mai taie câte un cuvânt, pe care o să-l evităm în mica noastră antologie. Și Valentin Nicolae, cu texte interesante de asemenea, se va vedea aceasta. Și acum să începem a cita din belșug. *Memorie și Vesnică pomenire*. "Pagini albe/ uscându-se la soare/ Pagini albe/ spalate-n familia mea/ de soția mea/ Pagini albe-stralucitoare!"; "Vesnică pomenire/ viața ta/ să te reculegi/ ca pentru o pierdere/ a cuiva a ceva/ ce altceva/ poate fi nasterea/ cauza căutării/ a cuiva, a ceva/ din tine/ a ta". Lângă acestea ar merita să intre în antologie și *Mărturie despre simplul poem*, dacă n-ar fi atât de lung. (*Lucian Damiev*). "Moartea venise să-l ia/ dar zămbetul Sfântului/ lumina încăperea"; "Mortul în câmp/ spre seara/ îmbalsamat de licurici"; "Ești de atâta vreme la capatul drumului/ Și ploaia de-abia acum a început" (*Mihail Ambrul*). *Nil admirari, P.d.v. și Cale*. "Înmormântări cotidiene./ Clipe fără seva./ Clipe aducătoare de lacrimi ce mor cu firave spasme/ Numai trecutul pare să aiba un rost./ Revăzut și lovit de noi achiziții umane/ se cristalizează cu greutate sub povara/ gândurilor derizorii/ O măturoare mângâia trotoarele ude./ Ros de gelozie pier alb, tăcut./ De putrede camerele s-au chircit și/ omul dinăuntru s-a incovoiat de apăsarea lor ca de pacate."; "un vultur latent cu aripi strânse/ în nemișcare a găsit o cale/ nici o bătaie de aripă moale/ și gândurile stau în ghem neune." (*Valentin Nicolae*) Ultimul vers ni se pare neizbutit. Speram, la rândul nostru, să auzim de dvs. (Școala Alexandrina) ● Este bine că vă sfiți cu folos, simțind cu un bun instinct că de la versuri la poezie e cale lungă, pentru foarte mulți aceasta închinându-se, din pierdere credinței și-a speranței, cum spuneți, și a iubirii, așa adăuga. Parerea mea este că idealizați la culme rostul poezie. Ea nu este scrisă chiar pentru toată lumea. Unii semeni sunt buni pentru altceva, poate la fel de important ca poezia pentru dvs. este o exagerare școlărească, un clișeu, să spuneți și să și credeți că "In ziua de azi s-a produs o ruptură între popor și poet. Azi apar multe poezii dar nici una nu este citită într-un glas cum a fost citită *Un răsunet*. Ea nu mai reprezintă idealurile întregii populații". La gândiți-vă puțin! *Tot ce ne rămâne de făcut* - spuneți la un moment dat - *pentru că poezia și poporul să redevină o singură ființă este să sperăm că se vor schimba oamenii. Numai atunci poate când oamenii vor suferi, vor ști să aprecieze arta și versul*. Va autoînșelați iar. Căci oamenii suferă și astăzi, ca și mereu, în fel și chip, suferă fizic, suferă de boli, de foamete, de prostie și de răutate, suferă de ură și de dușmănie, și nu-i vezi pe toți acești suferinzi ai planetei luând o carte de poezie în mână, ca să se mântuie. Faceți o mare confuzie, dar aveți doar 16 ani. Veți înțelege curând că poezia, arta, n-a fost și nu va fi niciodată idealul tuturor, că poporul este făcut din indivizi diferiți, cu zestre și aspirații diferite și cu posibilități diferite de afirmare. De ce nu conțați mai bine pe ideea de Babel, care vine de la Dumnezeu? Deocamdata dvs. scrieți poezii frumoase ca la 16 ani, iar eu citindu-vile, vi le apreciez cu mintea mea de-acum. Dacă în poezie doi se înțeleg, se îngăduie și își comunică aceasta, este imens. Mi-a plăcut să vă urmăresc eminescianizând, cu *seculi* și *filomele* și cu "In zadar în timpul școlii/ Tot învăț și tot învăț/ Poeziile latini/ Totul fără pic de saț/ .../ In zadar din banca neagră/ Se ridică cine poate/ Căci în aspra ta gălceavă/ Negre vor rămâne toate". Cândva va fi mai bine. (*Florentina Mocanu, Brașov*).

România literară

Editată de:

- *Fundația "România literară", cu sprijinul Uniunii Scriitorilor, al Fundației pentru o Societate Deschisă România și al Ministerului Culturii*

Director: Nicolae Manolescu

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanta Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Marina Constantinescu (teatru), Nina Pruteanu (corectură).

Colaboratori permanenți: Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Ecaterina Ionescu, Simona Galațchi (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Köln).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administratia: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. postal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Elena Raicu (contabil), Corneliu Ionescu (difuzare, tel. 650.33.69.), Adriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Elena Ciupuliga (secretariat), Ionela Stanciu (asistent difuzare), Mihai Minculescu, Victor Ciupuliga (fotoreporter).

e-mail:romlit@romlit.ro

http://www.romlit.ro; bic.romlit.ro

http://www.sfos.ro/news/romlit

http://www.kappa.ro/news/romlit

FICTIUNE ȘI REALITATE

ÎN CEA de-a doua jumătate a secolului XX, de care ne vom despărți fără regrete în curând, longevitatea medie a omului a sporit substanțial nu numai pe orizontală, ci și pe verticală, în profunzimea individului. Căci, acum, mai mulți ani de viață înseamnă mai numeroase cunoștințe acumulate încă de la vârste fragede. Astfel încât, pe bună dreptate, Marshall Mc. Luhan constată cu surprinderea de rigoare: "Comparându-se viața bunicilor cu a copiilor mei, ei au trăit mai multe vieți până să intre la școală." Adevărul este că astăzi documentul a penetrat zidurile prometeice epice umane, ceea ce a condus la producerea unui amestec de genuri și tehnici literare. În urmă cu mai bine de șase decenii, G. Calinescu avertiza: "Se abuzează la noi de expresia ironică *documentar*, voindu-se a sugera că unde e document nu e artă. Invers e adevărat: că unde nu e document nu e artă, deoarece ca suprarrealitate romanul documentează, neapărat, simulând o ordine istorică, fictivă, adăugată. Când un roman nu documentează nu există." Documentul și ficțiunea se însoțesc benefic. Explicații există. Sensibilitatea contemporanilor s-a trezit la o intersecție istorică, înăuntrul căreia demarcațiile se estompează, genurile literare nemaiavând rigoarea de până mai ieri. Parafrazându-l pe un poet francez putem afirma: literatura nonficțiune nu echivalează cu o copie, ci cu o replică, iar colajul nu-i doar o simplă tehnică, ci manifestarea *voinței de autenticitate* resimțită de autor, gustată de publicul cititor. În deceniul al treilea, al veacului prezent, Ion Vinea se întreba deloc retoric: "Dar există oare o literatură de pură imaginație?" Răspunsul vine de la sine: NU. Iar *adevărat-asemănătorul* rămâne un deziderat în sine creator. Totuși, unii s-au încumetat a spune că ar fi vorba de o *antiliteratură* care, în fond, ascunde lipsa de talent a autorilor care practică acest gen controversat, în pofida faptului că, astăzi, pe glob, peste jumătate din producția editorială este dedicată genului pus în discuție. Alții precum Casanova de Seingalt, aventurier și confrate demn de invidiat pentru aventurile

sale romanești și galante, mărturisește în memoriile sale: "Nu-i imposibil ca o pană judicioasă să descrie un fapt adevărat, crezând, totodată, că-l inventează". Imaginație în sine nu există, imaginația născându-se, ca și visul, dintr-o realitate, fie și refuzată; însă imaginația reprezintă uneori doar *raportul* nou care se stabilește între realitate, așa cum se află ea constituită, și reconstituirea ei, incluzând parca și doza de imaginație mai cu seamă în mijloace. Atât în proza de ficțiune, tradițională, cât și în cea nonficțiune, puterea de invenție se cuvine a fi creatoare prin modul în care depășește realitatea, recreind-o, reorchestrând-o. Marc Chagall susținând – la rîndu-i – cu îndreptățire: "Arta nu poate fi realistă fără un dram de ireal." Iar Lawrence Durrell clamează: "... «ficțiunea» reală nu e de găsit... Viața în sine e o ficțiune, și toți încercăm să spunem lucrul acesta prin mijloace diferite, fiecare dintre noi înțelegându-l în raport cu natura și cu talentul său."

La urma urmei, *nonficțiunea* e mai mult decât un... gen literar, conținând – indiscutabil – un mare avantaj pentru cititor: faptul că o asemenea scriere este și *adevărată!* Oricum, reactualizând afirmațiile lui Ion Vinea, din trecut mai îndepărtat, unui autor de *nonficțiune* nu i se cer mai puține însușiri decât unui romancier, autor de ficțiuni, pe care trebuie să-l egaleze deopotrivă cu fanție (!) și spirit de observație. Același Durrell (într-o notă la "Balthazar") explică pregnant ce anume se întâmplă, după opinia sa, cu scrisul contemporan: "Literatura modernă nu ne oferă nici un fel de etaloane, de unități de măsură, așa că m-am adresat științei și încerc să duc la bun sfârșit un roman în patru straturi, a cărui formă se bazează pe teoria relativității. Trei laturi ale spațiului și o latură a timpului, iată rețeta acestui neîncetat amestec." Lectura oricărei cărți, dar și vizionarea filmelor, se cuvine a se sprijini, înainte de toate, pe acele "unheard melodies" (cum le denumea Keats), pe simțămîntul autentic încercat de cititor-spectator, pe muzicalitatea și armonia interioară, pe care i le provoacă o carte sau un film. Dacă ceva nu merge cum trebuie, vina n-o poartă

Realitatea, ci credința vitregă conform căreia conceptul de realism te absolvă de căutarea și de găsirea mijloacelor *inspirate* de a rasfrînge lumea. Realul transgresat seamănă cu realul în măsura în care nu l-ai copiat! Cuvîntul latinesc *transgressus* înseamnă: care a traversat, ori ceva care contravine unui ordin, o încălcare, o violare...

Unii i-au spus "literatură de frontieră" (S. Iosifescu), ceea ce, indiscutabil, măcar ca expresie, include și un înțeles "ierarhic", plasînd – cu voie sau fără voie – respectiva literatură pe undeva, pe la periferia genurilor literare. Autorul acestei catalogări ne vorbește despre extrapolarea, imaginarea verosimilului alături de real ca fiind o soluție "artistică subredă", căci evenimentul major e descompus în fapte și destine individuale, tratate anecdotic și dialogat, cu presărare de detalii pitorești. Viziunea, iertată fie-mi "acuzația", e prea globală! La fel și insistența pe care o consumă teoreticianul, preschimbînd în... *reportaj* aproape orice nouă formațiune literară de tipul nonficțiunii: "Cu privire la această formă de literatură, apărută în epoca cinematografului și a fotografiei artistice, se poate vorbi fără excese metaforice de decupaj și montaj, de mobilitatea unghiurilor... Într-un mod asemănător e alcătuit și reportajul uneori diluat, pe care Truman Capote l-a extras dintr-un fapt divers (*In Cold Blood*)."

Alții au căutat și au formulat definiții și explicații mai complexe, mai nuanțate: "*Cu singe rece* este, după cum l-a definit autorul său, «un roman nonfictiv»" (J.K. Galbraith). S-a ajuns pînă acolo încît Dwight Macdonald născoceste termenul de *parajurnalism*, același comentator analizînd, totuși, înfinit mai inspirat lucrurile, pentru el. *Cu singe rece* nefiind un exemplu de «parajurnalism»: atitudinea critică depășește semnificația directă a faptului, ci se îndreaptă spre mentalități sociale... În fapt, copierea fidelă, unidimensională, a realității, trecută direct în pagina scrisă, fără a mai străbate spațiul dezvoltator și purificator al personalității autorului, al viziunii și stilului său, conduce la neplăcuta senzație de monotonie

și sărăcie de mijloace *artistice*, pe care, din păcate, nu de puține ori o constatăm citind cărțile bogat documentate, favorite – astăzi – pe glob, în lumea frecventatorilor de literatură, păreri onora și ale altora nu coincid, ceea ce-i firesc: pentru Nicolae Manolescu *literatura-document* (atenție nu documentară!) poate fi răceala aparentă a transcrierii, prin impresii de proces verbal; într-o asemenea carte, simplul montaj de texte este mai eficient artistic decît orice invenție; tehnica aparține montajului cinematografic sau colajului; evenimentele sînt urmărite pe mai multe planuri deodată, evitîndu-se narația linear-cronologică și tentația literaturizării; paradoxul unor astfel de cărți este acela de a avea în cele din urmă coerență literară, fără să fi recurs nici o clipă la mijloacele literaturii.

Și Le Clézio demonstrează că *Cu singe rece* nu-i un reportaj, deoarece Capote nu s-a mărginit să urmărească o crimă. S-ar putea spune că el a conceput-o, a orchestrat-o. A restructurat-o. A demontat-o și a montat-o din nou după o tehnică tragică, care-i a lui, proprie. Cuvintele sale, dacă n-au trădat, sînt cuvinte care aparțin unei opere complete și independente. Culmea este faptul că însuși Truman Capote subliniază ostentativ că a spus întotdeauna că reportajul (!) reprezintă o mare și neexploată *formă artistică*, afirmînd că un reportaj poate explora noi dimensiuni în literatură, cu un dublu efect, care lipsește ficțiunii... însuși faptul de a trata un material adevărat aduce o dublă contribuție ca formă și efect. Dar și John Dos Passos, de exemplu – în celebrul său *U.S.A.* – aduce în roman o altă tehnică, un alt mod de înfățișare a personajelor, o altă distribuție a episoadelor, încălcînd astfel orice norme anterioare de construcție, la toate acestea adăugîndu-se și inovațiile de ordin vizual, grafice.

Dealtminteri, într-un interviu mai vechi, Gabriel García Márquez mărturisește la un moment dat că fantezia nu-l interesează deloc, căci dacă i se spune că are o fantezie bogată, i se face rușine. În nici una din cărțile sale nu are fantezie, totul, dar absolut totul se sprijină pe un fundament real, ca dealtminteri și Federico Fellini care se întreba cîndva, defel retoric: "Unde începe viața, unde arta?" Avînd în vedere această dilemă, de ce n-ar fi acceptat și autorul de literatură nonficțiune un "beletrist" ca oricare altul, identic – pînă la un punct – confracților săi care edifică, migălos și trudnic, luni imaginate-imaginare? Paradoxul face ca nonficțiunea să poată fi socotită drept o *suprarrealitate* care, adeseori, depășește imaginarul, dincolo de documentul de viață aflîndu-se, transfigurată, materia primă "reorchestrată" conform cronologiei semnificațiilor și nicidecum tradiționalei cronologii temporale etc; prin urmare, nici pomeneală de o simplă "fotografiere" a realității, fiind vorba de un *similacru* al transcrierii doar aparent brută, nudă, rece. De ce am considera că totul se rezumă la *imaginație*, la tentativa de a-ți apropia o realitate îndepărtată, situată la jumătatea drumului între conduita intelectuală rațională și gîndirea strict individuală. Unde oare se plasează punctul de joncțiune cu afectivitatea dirijată de suplețea spiritului, depinzînd, în mare parte, de straturile profunde ale persoanei ca atare? Ficțiunea are neajunsul de a fi cit mai bogată, pe măsură ce controlul intelectual este mai slab. Fantezia întruchipează – în esență realității înconjurătoare și interioare – un mijloc de apărare care alimentează, deopotrivă, visurile și visele; deci are legătură cu distorsiunile imaginației, ale ficțiunii, cu substanța de contrast a unei realități date. În literatură, realul poate fi fața nevăzută a imaginarului. Homer spunea: "Cuvintele sînt înaripate". Păsări călătoare survolînd hotarul dintre autentic și închipuit.

Mihai Stoian

SCRISORI PORTUGHEZE

de Mihai Zamfir

1899 (I)

S-A SCURS de atunci un secol. Iar astăzi putem contempla un alt "grup al celor cinci", fără nici o legătură cu muzicienii ruși din secolul trecut, deoarece componenții lui abia de s-au cunoscut între ei.

"N-duce anul ce aduce ceasul": anul 1899 nu reprezintă decît un ceas în lungul șir al secolelor documentar verificabile; iar ceea ce el ne-a adus s-a putut vedea abia mult mai tîrziu, atunci cînd nimeni nu-și mai amintea de îndepărtatul 1899, ca entitate distinctă. A trebuit să înscrim în calendar anul 1999 pentru ca darul de acum un veac să apară în adevărata lui lumină.

Istoria ne-a tot făcut pînă acum cadouri prețioase, de la telefon, telegraf, tren, tetracilină ori televiziune (pentru a ne menține în limitele unei singure pagini de dicționar), pînă la apa curentă, electricitate ori încălzirea centrală. Ne-a dăruit însă și pe marii artiști, pe oamenii care ne-au învățat să înțelegem altfel lumea și datorită cărora privim astăzi lumea așa cum o privim.

În 1899 s-au născut Vladimir Nabokov, Ernest Hemingway, Jorge Luis Borges, Henri Michaux și Yasunari Kawabata. Faptul că doi dintre ei, Hemingway și Kawabata, au primit mult-rîvnitul Premiul Nobel spune suficient despre "grupul celor cinci", dar mai ales despre specificul premiului în cauză: în strălucita generație, cei doi au fost conformiștii față de gustul public, acomodajii cu mondenitatea obligatorie. Se vede că selecția Nobel a acționat și aici fără greș.

Ceva adînc îi unește pe cei cinci mari scriitori veniți din cele patru vînturi. Istoricii literari riguroși nu vor găsi între ei nici cea mai mică asemănare, nici cea mai vagă afinitate. Ce poate fi comun între fiul strălucit al unei mari familii petersburghize și provincialul revoltat, născut într-un sătuleț din Michigan; între belgianul umil, sortit dificultăților și mizeriei, și privilegiatul născut într-un frumos cartier al capitalei Buenos Aires? Nimic! Universurile create de ei se învîrt după logică proprie, fără a-și intersecta

trajectoriile. În plus, cei cinci s-au ignorat reciproc; cînd rareori s-au privit unul pe altul cu atenție, n-au fost foarte tandri ori comprehensiv. ("Cursurile mele provoacă regulat murmure de satisfacție, scria Nabokov unui prieten la începutul anilor '50. I-am masacrat ieri pe Maxim Gorki și pe domnul Hemingway: cadavrele sînt imposibil de recunoscut")

Și totuși... dacă limba în care au scris, preferințele lor literare, viziunea asupra lumii ori specificul scriiturii proprii îi despart în chip absolut, o trăsătură ascunsă atestă faptul că au venit pe lume în 1899. Înrudirea subterană apare cu dificultate, după repetate lecturi. Descoperi într-un tîrziu indecizia lor structurală, fertila balansare ce le face tuturor, în ultimă instanță, farmecul. Născuți la limita dintre două tipuri de lume, au șovăit mereu între educația primită și respingerea ei spectaculoasă. În cele din urmă, au înglobat moștenirea de secol XIX și astfel scrisul lor și-a cîștigat a patra dimensiune. Chiar dacă ulterior se vor debarasa de leștul "artei pentru artă" creînd o nouă lume – cea contemporană –, ideile estetice în care fuseseră crescuți le-au temperat pomirile iconoclaste.

"Șovăiala" onora dintre ei ia formă amuzantă. Apărut în momentul cînd Rusia trecea la calendarul gregorian, iar "stilul vechi" coexistă cu "stilul nou", Nabokov și-a sărbătorit amuzat, în fiecare an, de două ori ziua de naștere; Borges își amintea mereu că a fost conceput în secolul al XIX-lea și că numai astfel spiritul său poate fi explicat; iar Kawabata a început prin a respinge tradiția locală, niponă, pentru ca mai tîrziu, după ultimul război, să-și compuna o japonezerie proprie, ostantativă, opusă polemic literaturii europene.

Primul război mondial (limită istorică a secolului al XIX-lea) avea să schimbe dramatic viața pentru patru din cei cinci scriitori, aruncîndu-i cu un gest brutal în plină maturitate. Violența contemporană i-a obligat la acțiuni rapide, făcînd din ei "copii ai veacului", de o manieră violentă și tragică.

UN SCRITOR AGITAT

Aureola care trebuie ținută cu mâna

SE AFLĂ în librării cartea unui autor român stabilit de multă vreme la New York, Gabriel Pleșea. Cartea, intitulată *Corespondențe din New York*, ne oferă, încă înainte de a o deschide, posibilitatea de a-l cunoaște pe compatriotul nostru de peste ocean, prin intermediul unei fotografii reproduse pe ultima copertă.

Fotografia, color, îl reprezintă pe Gabriel Pleșea pozând în aer liber, cu un surâs blazat, ca o vedetă asaltată de o armată de fotoreporteri. În spatele său se văd valurile Atlanticului și câțiva zgârie-nori.

Dacă studiem fotografia cu atenție, începe să ne înduioșeze ardoarea cu care încearcă românul să se prezinte ca un locuitor al metropolei americane. Așa cum soldații sovietici se fotografiau cu mână suflată, ca să li se vadă ceasul de la mână, Gabriel Pleșea face tot posibilul ca să i se vadă New York-ul din spate. Strădania sa este atât de mare, încât doi dintre zgârie-nori pot fi confunziți cu urechile – hipertrofiate – ale distinsului exilat.

Dar și mai înduioșător este să descoperim în ochii new-york-ezului de origine română că armata de fotoreporteri se reduce de fapt la un prieten amabil sau poate doar la un aparat de fotografiat cu declanșare automată pe care Gabriel Pleșea l-a armat emoționat și de care s-a îndepărtat în grabă, pentru a-și compune o înfățișare meditativă în așteptarea declinului.

Și în România există autori care trebuie să-și țină aureola din jurul capului cu mâna, ca să nu le cadă la cea mai mică adiere a spiritului critic. Gabriel Pleșea, însă, este mai comic decât ei, întrucât se poartă ca un om care are în spate grandioasa civilizație americană.

Acuzativul pronumelui "care"

VOLUMUL *Corespondențe din New York* cuprinde articole scrise de Gabriel Pleșea între 1993-1999 pentru publicații din România (*România liberă*, *Lucașfăruș*, *Ziua*), ca și pentru unele, tot de limbă română, din străinătate (*Lumea liberă românească* din New York, *Dorul* din Danemarca). Cu surscitarea unui gazetar care se află în centrul lumii și asistă la evenimente importante, autorul face de fapt o publicistică mărunță, referitoare la manifestări găzduite de Centrul Cultural Român din New York, la apariția unor cărți etc. Adeseori, el comentează din New York situația din România, bazându-se pe ceea ce citește în zările românești, procurate cu greu la New York!

Publicistica lui Gabriel Pleșea se află în mare măsură într-un raport tautologic cu presa din România. De peste ocean, ziaristul frenetic îl ironizează și el pe Ion Iliescu sau îi ia și el apărarea lui Paul Goma, împotriva celor insultați de acesta.

Uneori, "corespondențele din New York" sunt de fapt din Paris. În această situație se află, de pildă, articolul intitulat *La Paris, în căutarea Geniului național*, în care, într-un limbaj convențio-

nal (vizibil încă din titlu), autorul povestește cum a căutat, descoperit și contemplat cu emoție în capitala Franței un bust al lui Eminescu realizat de sculptorul Ion Vlad.

Când relatează totuși și un eveniment prezentat ca senzațional – *Scandal la biserica românească "Sf. Maria" din Queens* –, evenimentul respectiv se dovedește a fi anodin: conflictul dintre un preot abuziv și enoriașii săi.

Gabriel Pleșea nu are de fapt vocație de gazetar. Gazetăria reprezintă pentru el mai curând o retorică a urgenței, prin care încearcă să atragă atenția asupra sa. Culmea este că gazetarul-negazetar nici nu și-ar dori să fie recunoscut ca gazetar. Ambiția sa secretă este mult mai mare și anume să devină un fel de instanță morală a lumii postcomuniste, un Octavian Paler transcontinental. El îl citează cu familiaritate pe Vaclav Havel, jubilând în momentul transcrierii numelui scriitorului ceh. Citarea are în mod evident doar acest scop, în condițiile în care ideea avansată este banală: "Care e rolul intelectualilor? Havel recunoaște rolul acestora, arătând că sunt multe ocaziile când intelectualul este obligat să-și asume responsabilitățile politice."

Dinamismul viforos practicat în gol devine de-a dreptul hilar în momentele în care se observă lipsa de dexteritate în folosirea limbii române. Cum ar arăta un Rambo care, vrând să tragă cu un pistol în toate direcțiile, n-ar reuși să-l scoată din tocul de piele prins la cingătoare?

Gabriel Pleșea este un prizonier pe viață al limbii de lemn, chiar dacă uneori, mai ales, atunci când se înfurie, se smucește și încearcă să-și recapture libertatea. În cartea sa pot fi găsite toate stereotipiile lingvistice aflate azi în circulație: "în aceste zile, când toată suflarea românească", "noi, românii, suntem de drept și de fapt europeni", "după patruzeci și cinci de ani de bezna proletcultistă", "întruchiparea în bronz a poetului nostru național", "o știre m-a impresionat în mod deosebit", "în cadrul unor mani-

festări ce dovedesc tot mai mult preocuparea din ultima vreme a Centrului Cultural Român din New York pentru sporirea calității activităților sale", "seara omagială Lucian Blaga s-a încheiat cu prezentarea unui frumos scurt metraj", "seara culturală s-a bucurat de mult succes", "spectatorii au umplut până la refuz sala" etc. Ca element de originalitate, apare la un moment dat și un agramatism: "Mircea M. Ionescu face parte dintre aceia care, personal, îi prețuiesc în mod deosebit".

Problemele actuale ale umanității sunt prea mari și stringente pentru a-i mai îngădui lui Gabriel Pleșea să deschidă o carte de gramatică și să afle cum se formează acuzativul pronumelui "care".

Războiul vesel cu România literară

IN VOLUMUL recent apărut sunt incluse și documentele unui război pe care Gabriel Pleșea îl duce de mai mulți ani cu revista noastră. Războiul se desfășoară astfel: Gabriel Pleșea se atacă furibund, iar noi nu îi răspundem.

Originea acestui conflict care îl obosește mai mult pe atacator decât pe cei atacați se află în momentul nefast în care noi, înțelegând greșit democrația, am publicat, fără să ne gândim la consecințe, o recenzie nu prea favorabilă a unui colaborator al nostru, Emil Mladin, la o carte a lui Gabriel Pleșea, *Arunca pâinea ta pe ape*. Asemenea celor care au produs un accident de mașină catastrofal și care, în nopți chinuitoare, visează la nesfârșit să întoarcă timpul înapoi și să evite accidentul, și noi am vrea să ne aflăm din nou în clipa dinaintea publicării recenziei, pentru a împiedica lezarea orgoliului compatriotului nostru din New York. Din nefericire, însă, cum zice Vaclav Havel, sau cine mai zice, *fugit irreparabile tempus*. Drept urmare, Gabriel Pleșea s-a dezlănțuit și el, ireversibil, ast-

Gabriel Pleșea, *Corespondențe din New York*, reportaje, comentarii, opinii, atitudini din "perioada de tranziție", București, Ed. Vestala, col. "Diaspora", 1999, 320 pag.

fel încât ne obligă să asistăm din 1994 încoace la spectacolul unei indignări *in crescendo*.

Încă de la început, recenzia în cauză i s-a părut lui Gabriel Pleșea nu doar nefavorabilă, ci "total nefondată" și "absolut scârboasă". În plus, neconsolatul autor a ajuns repede la convingerea că ea a rezultat din colaborarea a trei critici literari, "troica de la conducerea revistei", și anume Nicolae Manolescu, Gabriel Dimisianu și Alex. Ștefănescu, care au semnat cu pseudonimul "Emil Mladin". Aceste raționamente, Gabriel Pleșea le-a făcut și într-o scrisoare adresată revistei noastre, pe care noi – altă greșeală ireparabilă – nu am publicat-o, considerând-o puerilă.

"Nu mult după aceea – povestește acum Gabriel Pleșea – am aflat și alte detalii despre adevăratele chipuri ale acestor trei, laolaltă vechi și noi ciocoi literari cu fumuri de esteți, critici și istorici literari, cameleonizați peste noapte din 'rezistenți prin cultură' (în fapt activiști culturali) ai regimului comunist-dictatorial în vajnici apărători ai proaspetei democrații 'originale' a lui Ion Iliescu."

Accesul de nervi al lui Gabriel Pleșea nu se oprește însă aici. El declară că înainte de 1989, deși a făcut filologia la București, nici n-a auzit de Nicolae Manolescu, pentru ca într-un alt articol să-l acuze pe același Nicolae Manolescu că în timpul comunismului a fost un echivalent al lui Nicolae Ceaușescu în literatură, un dictator! Iar în ceea ce-l privește pe Alex. Ștefănescu (poftim, Gabriel Pleșea mă pune în situația să vorbesc despre mine la persoana a treia!), furibundul publicist crede că este și el un personaj odios, aducând argumente de genul: "În privința trecutului lui comunist, la București fiind, mi s-a recomandat să 'mai întreb și pe alții', tot așa cum la New York o persoană demnă de toată încrederea mi-a destăinuit tratamentul oribil suferit din partea acestui egomaniac supradimensionat, atrăgându-mi totodată atenția că e un individ de cea mai ordinară speță."

În cele din urmă, cutremurat de groază, Gabriel Pleșea își imaginează cum ar arăta România dacă la conducerea ei s-ar afla Nicolae Manolescu ca președinte, Gabriel Dimisianu ca prim-ministru și Alex. Ștefănescu ca director al SRI! În ceea ce mă privește, cred că ar arăta destul de bine. Dar nu aceasta este problema. Important ar fi ca Gabriel Pleșea să mai scrie și ceva coerent pentru a-mi da posibilitatea să repar greșeala cumplită pe care am făcut-o compunând, împreună cu Nicolae Manolescu și Gabriel Dimisianu, sub pseudonimul "Emil Mladin", un text nu prea elogios la adresa sa.

Cărți primite la redacție

- Dan-Silviu Boerescu, *Plaja nudistilor*, antologie (cele mai bune povestiri din 1998), București, Ed. Allfa, 1999 (cuprinde texte de Radu Aldulescu, Petre Barbu, Anamaria Beligan, Emilian Blaj, Ovidiu Bufnilă, Ștefan Caraman, Florin Chirculescu, George Cusnareanu, Augustin Frățilă, Mihail Gălățanu, Silviu Lupașcu, Cătălin Mihuleac, Mircea Nedelciu, Răzvan Petrescu, Liviu Radu, Radu Sergiu Ruba, Mircea Horia Simionescu, Florin Șlapac, Radu Țuculescu, Alexandru Uiușiu, Dumitru Ungureanu, ca și un bogat aparat critic realizat de autorul antologiei), 328 pag.
- Ion Bucheru, Ștefan Iureș, *Imperiul*, roman, București, Ed. General Partner, 1999, 320 pag.
- Gheorghe Izbășescu, *Cântece de mântuire*, Botoșani, Ed. Axa, col. "La steaua – poezi optzeciști", 1998, 118 pag.
- Paul Vinicius, *Eclipsa*, București, Ed. Crater, 1999 (versuri), 208 pag.
- Ștefan Melancu, *Eminescu și Novalis*, paradigme romantice, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. "Discobolul", 1999, 176 pag.
- Grigore Burdea, *În viltoarea vieții*, memorii, București, Ed. Ararat, 1999, 328 pag.
- Mona Mamulea, *Anistorică-I zidirea*, versuri, Brașov, Ed. Arania, 1999, 56 pag.
- Iancu Grama, *Molizii din fața casei*, Bacău, Ed. Corgal Press, col. "Poeți contemporani", 1999, 76 pag.
- Petre Radu, *Poezie de sertar (1982-1990)*, Blaj, Ed. Buna Vestire, 1999, 272 pag.
- Ion Pachia Tatomirescu, *Fulgerul sferic*, Timișoara, Ed. Aethicus, 1999 (versuri), 120 pag.
- Ionuț Țene, *De izvoare*, versuri, Cluj, Ed. Napoca Star, 1999, 56 pag.
- Nicolae Macovei, *Contact*, poeme, București, Ed. Eminescu, 1998, 72 pag.
- Dumitru Andreca, *Relicvariu*, Turnu Severin, Ed. Cultura generală, 1998 (versuri), 98 pag.

Cezar Petrescu, îndrăgostit

SEMNALAM, într-o cronică la volumul lui Sergiu Pavel Dan, intitulat *Fiul craiului și spinul*, opinia acestui critic potrivit căreia Cezar Petrescu este, la ora actuală, un nedreptățit, în baza "condamnării călinesciene", care ar fi sunat "ca o sentință fatală": "Spaima conformistă, esențial snobă, de a nu trăda cumva slăbiciuni desuete față de un scriitor contestat, în numele unor pretense exigențe estetice, de către înaltele foruri ale istoriei literare, a cuprins rind pe rind sintezele și cursurile universitare, proiectele editoriale serioase (edițiile critice), programele școlare. În special, acest din urma aspect – refuzul de a transmite tinerilor niște cunoștințe chiar și sumare asupra fecundei sale activități – a contribuit decisiv la marginalizarea prozatorului". Nu putem a nu-i da, măcar parțial, dreptate universitarului clujean. Indiferent dacă G. Călinescu l-a tratat sau nu pe autorul *Întunecării* drept un potențial "rival", ni se pare limpede că "vorbim despre opera unuia dintre cei mai cultivați scriitori români, comparabilă cu aceea a modelului francez, atît prin explorarea sistematică (autentic balzaciană) a societății, bizuită pe varietatea tematico-tipologică a unui număr impresionant de volume, cît și prin imbinarea prospecțiunii realiste cu îndrăzneala imaginației romantice". De fapt, însuși Divinul admitea că Cezar Petrescu "a adus literaturii române un element ce-i lipsea: invenția". Ceea ce nu-i puțin lucru. Avem impresia că o mai dreaptă prețuire a extrem de cunoscutului odinioară romancier se profilează deja, de la observațiile mai benevolente decît linia curentă ale profesorului Mircea Zaciu pînă la lista de "romancieri importanți" ai noștri, propusă de optzecistul Gheorghe Cușnarencu, în cadrul unei anchete a *Caietelor critice*, din care cităm: "Unul ar fi Dimitrie Cantemir, probabil cel mai mare scriitor român datorită *Istoriei Hieroglifice* (care e pe gustul meu!). Apoi, să zicem Rebreanu (nu mă emoționează), mai departe Cezar Petrescu (avea mină de romancier «american»), Mateiu Caragiale (observator fin) și pot încheia din snobism cu Marin Preda (nu mă omor după romanul rural)". Oricum, Cezar Petrescu are șansa de-a deveni un "caz", adică un proces redeschis.

Ne propunem a-l comenta în rîndurile ce urmează în calitate de personaj al propriei sale literaturi epistolare. E vorba de un set consistent de scrisori pe care Cezar Petrescu le-a adresat Georgettei Ciocălțu, a treia sa soție, cu peste două decenii mai tînără decît el, de care s-a îndrăgostit pe cînd era elev de pension, în vîrstă de 19 ani. Corespondența se arcuiește pe o perioadă considerabilă, între 1932 și 1960, reflectînd nu doar ipostazele relațiilor celor doi protagoniști, al cărui matrimoniu a durat zece ani, ci și împrejurările vieții scriitorului în contextul istoric, de la activitatea acestuia la *Gîndirea*, *Curentul*, *România* (aceasta din urmă un cotidian carlist, la a cărui direcție suveranul l-a invitat pe celebrul romancier) pînă la perioada postbelică, dominată de cenzură și de alte interdicții instituite de regimul comunist. Mărturia de ordin personal (sentimentală, familială, socială, de creație etc.) e, așadar crescută cu documentul de epocă. Primul aspect, cel confesiv, ni se înfățișează însă drept cel mai relevant. El trasează profilul unui intelectual sensibil și introspec-

Cezar Petrescu: *Georgetta* (epistolar înedit), ediție de Dumitru Vacariu și Lucian Vasiliu, Ed. Junimea, 1998, 200 pag., preț 14280 lei.

tiv, fremătînd de afecte, în două faze net diferențiate. Prima, intitulată de editori *Onoarea și aparențele*, surprinde stările de spirit exaltate, dinaintea căsătoriei, cealaltă, purtînd titlul *Tristeți crepusculare*, oglindește căsătoria și mai cu seamă perioada de după divorț, exilul ex-soției, tribulațiile scriitorului rămas captiv în mediul totalitar, care n-a pregetat a-i face dificultăți, în pofida unor încercări ale acestuia de a-l sluji.

Cea dintîi – și cea mai cuceritoare – postură a lui Cezar Petrescu din epistolarul în chestiune o reprezintă figura îndrăgostitului fugos, de sorginte romantică. Cuadragenarul cunoaște o îmbătătoare regresivă în timp, etalîndu-și sinceritatea năvalnică, adolescentină: "Totul s-a petrecut în mine atît de năvalnic și în afară de orice rațiune! Am uitat tot ce m-a învățat viața, experiența, un trecut atît de febril consumat. Simt cu inima unui adolescent. E nescuzabil că așa este – și mai nescuzabil că ți-o mărturisesc cu atîta dezinvoltură. Dar nu oare sinceritatea e tot ce-a mai rămas bun în mine? Fără aceasta sinceritate, ce valoare umană aș mai înfățișa eu lingă tine, eu pentru tine?". Într-atît predomină existențialul aștat prim emoție, încît scrisul pare a se clasa în afara literaturii: "Există în scrisorile mele măcar un singur rînd de literatură? Totul e altceva, Georgetta, atît de nou și de bun și de afară de profesiunea mea de jongleur al etichetelor!". Sau: "Știi? Nu fac literatură. Zau. Dimpotrivă. Eu am încercat să scriu ceva; să fac un nou început și un sfîrșit, ca foile de tartină, pentru un text vechi de roman în manuscris. A fost imposibil. Am uitat să scriu cu luciditate, cu disciplina mecanizată a meseriei. M-am dezvățat de cînd în scrisorile tale las gîndul și sentimentul să zburde incoherent, într-un fel de monolog cu toate contradicțiile, ezitățile, revenirile și repetările monologagelor interioare". Explicabil, romancierul își pune mereu chestiunea diferenței de vîrstă, în raport cu tînăra-i iubită. Cochetînd pînă la un punct, ajunge la stratul grav al confidenței avînd ca obiect unele experiențe de viață decepționante, ce ar putea constitui "obstacole" în calea "fericirii" sale idilic întrevăzute: "Mereu, mereu în acest sentiment a stat de-a curmezișul, mereu persista disproporția noastră de vîrstă și de viață. Nu ride! Odată, cînd vorbeam, ți s-a părut un fel de cochetărie de femeie bătrînă, care așteaptă, provocînd, un fel de retractare, un compliment. Nu era aceasta, mică Georgetta. Vai, nu! Era altceva. Era conștiința anilor mei, a celor pe care i-am trăit, a vieții mele uzate, meseriei mele care face adesea să nu-mi aparțin. Și toate mi s-au părut un obstacol. Îndrăzneam să sper că se poate și altfel. Ca obstacolul se poate suprima. Dar aceasta nu o așteptam numai de la tine, fiindcă tu ești un copil, nu știi nimic, nu poți bănui nimic, nu ai de unde să cunoști ce triste surprize îți rezervă un om. Chiar un om – căci mă socot un om, deși în actele mele adesea par o secătură. Ia gîndește, mică Georgetta, și te rog fii atentă! Gîndește că eu am aproape 40 de ani. Ani trăiți. Trăiți atît de intens, încît toată literatura mea e numai un palid fleac pe lingă dramele, comediile, farsele, peripețiile pe care le-am trăit". Pe direcția acestor dezvăluiri masochiste, Cezar Petrescu nu ezită a recurge la termenii cei mai duri ai autoincriminării. "Poza" pe care o adoptă e cea a unei demonii repulsiv-seducătoare: "Vreau să-ți spun tot, ca să știi tot. Am trăit o viață dezordonată. De sinucigaș care a întîrziat să moară și n-are nimic de pierdut. Deci, de acolo, complicații mate-

riale, datorii, obligația de a muncii 5-6-7-8-9 luni ca să se pună toate la punct, să se elibereze și să-și creeze o viață cum se cuvine pentru un om care trece drept un talent, o forță, și e invidiat ca un om tare, pe cînd el nu este decît un nimic". Tranziția de la descalificantele dezvăluiri la gestul adorației se săvîrșește conform unui protocol abil, în trepte. Cu cît supirantul e aparent mai secătuit de blazare și viciu, cu atît se arată mai inzeștrăat cu puterea convingerii: "Întind brațele să te caut. Ascult urechea să-ți aud glasul. Îmi apare mereu, obsedant, chinătoare, silueta ta coborînd nonșalantă scările sau lenevesc căzută pe o bancă. Și ochii. Și mustrele mirată din privire... Și atîtea. Pot toate acestea umple o viață? N-am crezut-o. Mai ales cînd această viață era a unei epave omenesti ca mine, care fiindcă am avut tot ce am dorit, m-am blazat de mult de orice dorință". Chipul "bătrîneji" apare conjurat prin umor: "Sa-ți spun drept, mă autoanalizez cu oarecare mirare, jenă și cu o ironică dezaprobare: parcă-s o gloabă bătrînă care a făcut odată, în junețe, mofturi la circ, a ajuns la saca și cînd aude o arie de patefon, pe o fereastră deschisă, începe să valseze uitînd sacaua de la spate, pielea jupuită de ham, încheieturile anchilozate de reumatism și destinul la care se resemnase". Urmează implorarea celui ce se căiește de erorile trecutului, nevoind cu nici un chip a se întoarce în "abisurile" tenebroase în care l-ar fi proiectat refuzul ființei iubite: "Dar ce mă fac eu în singurătatea mea fără nădejde? Vezi? Am lăsat capul pe braț, fruntea grea, am închis ochii să se facă din nou întuneric. Așa cum am trăit, cum trăiesc de atîția ani. Și în întunericul acesta a început deodată lumina ta, ca o flacără călăuzitoare. Cum aș putea face un pas mai departe în viața de miine și de poimîine, fără această lumină? Mă inconjoară numai bezne și numai abisuri. Știam din ce lume m-am deșteptat. Dar cît de înfricoșător și de atroce mi-ar fi să mă întorc miine!". În cele din urmă apare argumentul forte al "ocrotirii" mutuale împotriva "lumii rele": "Ne-a apropiat pe unul de altul nu numai o dorință, ci ceva mai bun și mai rar. O blindețe, o induioșare reciprocă, un simțămînt de ocrotire. Pe tine într-un fel, pe mine în altul – ne-a mușcat viața. Și viața ne-a adus pe unul la celălalt, nu ca să ne întredivorăm, ci ca să ne apărăm de viață, să ne strîngem unul în altul, trup și suflet, pentru a ne apăra de tot ce e urît și rău, întristător și trivial". Pentru ca însăși ideea profunde deosebirii dintre membrii cuplului să ia o întorsătură benefică: "Nu ne completăm, așadar? Contrastul dintre noi nu e el oare o garanție că vom însemna o excepție în mulțimea cea multă, banală, inconștientă și pasivă?".

În fond, firele tuturor acestor texte converg spre un autoportret. "Spovedania" febrilă, mereu reluată, rețușată și completată, a romancierului, tinde la imaginea unui personaj, exprimat la persoana întîi, printr-un monolog, care, asumîndu-și confruntarea antitetică cu juna Georgetta, visează o expresie obiectivă. "Scandalul", "oroarea", "monstruoșitatea" puse în joc aparțin unei tipologii luciferice. Afectînd debarasarea de literatură, Cezar Petrescu nu conțenește a face literatură, implicîndu-și declarațiile dur-expiatoare în structurile acesteia: "Ce odios îți voi fi pîrînd! Am însă o

scuză, mică Georgetta. Era datoria mea să-ți arăt în toată monstruoșitatea cine și ce am fost pînă acum ca să înțelegi ce pură aspirație spre altceva mi-a dat acest sentiment covîrșitor pentru tine, o mică și fragilă copilă întîlnită în cale. Înțelegi bine că dacă te-aș fi iubit altfel și mai puțin, aș fi înlocuit sentimentul cu puțină literatură". Existența agitată, dezordonată, cu aspecte donjuanești pe care o duce autorul *Baletului mecanic* n-ar ilustra decît căutarea unui ideal, al unui prototip pierdut prin moartea timpurie a primei sale soții, Marcela Petrea: "Pe aceasta am iubit-o într-adevăr. De umbra ei poți fi încă geloasă, mică și dragă Georgetta. Poate, vezi, e crud ce-ți spun, în tine o caut pe dina". În unele pasaje e schițată o "filosofie" cinică a amorului, amenințător la adresa statutului de creator: "Femeile, iubind, de cele mai multe ori se depășesc. Bărbații de cele mai multe ori coboară. (...) Putea să se întimplă și cu mine așa, acum cînd m-a ajuns «le demon du midi» – deși mai simțeam neutralizat prin acrobația mea sentimentală, printr-un scepticism zeflemist, prin instinctul meu cu care îndată ce simțeam că o femeie amenință să mă acapareze, o înlocuim cu altă figură de șah... Se anulau una-pe alta. Le priveam pe toate ca pe niște fături imperfecte, infirme, lipsite de voință și de personalitate, acceptînd tot și mulțumindu-se cu nimicul sufletesc pe care li-l aruncam – firimituri". Sub aparențele euforice ale boemei, existența scriitorului ce nu șovăie a se socoti o "victimă pasivă", strabate o durere ce i se pare incurabilă: "în loc de inimă aveam o rană. Iar rănile, dacă nu se vindecă, se amortesc cu tot soiul de balsamuri. (...) Pentru mine stupefiant era însăși viața mea dezordonată". Un alt element din compoziția autoportretului îl constituie ritmul de muncă scriptică, de alura balzaciană. Timpul romancierului e integral umplut de trepidanta prestație literară, de "posedat": "Sînt cărți pe care le-am scris în 7 zile: «Simfonia fantastică» nici mai bună, nici mai proastă ca altele. Dar îți imaginezi tu ce înseamnă acele 7 zile de lucru? 10-12-14-16 ore de lucru pe zi, neîntrerupte, în care timp sînt absent de la orice altceva, de la viața vegetativă: mîncîc automat, fumez ca o brută, răspund distrat la întrebări... Sînt posedat de subiectul meu. M-ai putea tu tolera așa?". Această "febră", această "abnegație", această "renunțare la viața normală" e "în fond o voluptate, cam dure-roasă, dar voluptate". Am putea adauga și un soi de exorcizare estetică intrucît cartea realizată iese din raza de interes a producătorului său: "lăsam să treacă o săptămînă pînă ce mă duceam la editor să-mi vad și eu cartea odată tipărită. Căci odată tipărită, nu mă mai interesează. E a publicului. Nu-mi mai aparține. Dar pînă atunci îți poți tu imagina toate durerile crispate ale nașterii?".

(Continuare în pag. 18)

ANTOLOGIE
DE AUTOR

ANTOLOGIA de autor a Doinei Uricariu, publicată la Editura Eminescu în colecția "Poeți români contemporani", a apărut cu titlul "Vindecările", așa cum poeta și-a numit volumul de debut din 1976, iar motivația pare să fie, după mărturisirile Doinei Uricariu, aceea că nedreptățile fiind de cenzură, poemele din cartea de debut trebuie repuse în drepturi.

"Volumul *Vindecările* a fost tăiat, au dispărut multe versuri, cuvinte și mai multe poeme, dar nu conține nici un vers închinat partidului, realităților festivisto-comuniste", spune Doina Uricariu într-o notă de subsol.

Altă explicație a alegerii titlului ar putea fi și faptul că "Vindecările" au multe conotații care se regăsesc în toată poezia scrisă de Doina Uricariu. Vindecările așteptate, căutate de autoare au loc într-un spațiu al iluziei, al utopiilor unde se refugiază din fața realității.

Refuzul de a exprima în

poetică s-a schimbat, a căpătat coerență și raporturi de coordonare fără ca prin asta să se realizeze o coerență a ideilor, sensurile plutesc în aceeași nedeterminare ca la început.

Atracția pentru expresia sofisticată, șocantă uneori, extrem de poetică, dacă mă pot exprima așa, se consumă într-un spațiu familiar, terestru, fără a avea însemnele absolutului. Frisoanele poetei nu sunt date de misterele lumii, ale cosmosului, ci de senzațiile propriului trup sau de complicatele relații de cuplu.

Antologia propusă de Doina Uricariu începe cu *Vindecările* (1976), apoi *Jugastru sfială* (1977), *Vietăți fericite* (1980), *Natură moartă cu suflet* (1982), *Mâna pe față* (1984), *Ochiul atroce* (1985), *Institutul inimii* (1995), *Puterea Leviatanului* (1995), deci o selecție din toate volumele de poezie ale autoarei, cărora le-a adăugat (sub titlul *Inima axonometrică*) și versuri inedite scrise între 1987 și 1998.

Spuneam că în ultimele cărți fraza poetică a căpătat cursivitate – spre folosul tentației noastre de a o descifra – dar această cursivitatea trebuie pusă în legătură și cu postmodernismul, care "a convins-o" pe Doina Uricariu, cea din *Institutul inimii* și *Puterea Leviatanului* să-și "umanizeze" discursul liric.

Antologarea poemelor, într-o variantă aleasă de autor are meritul de a reflecta atât evoluția și notele specifice ale unei creații lirice dar și pe acela că reprezintă punctul de vedere al scriitorului.

Georgeta Drăghici

UN CREPUSCULAR

POEZIA din *Înger în gerunziu* de C. Th. Ciobanu este în primul rând o demonstrație de *ars combinatoria*, de-a lungul a 185 de texte în care descoperim semantizările unui eu ultragiugiat, chinuit de impasul comunicării. Închis într-o armură-albă, aseptica și impersonală, autorul emite lunga, materlanta suită de descănțețe, dicteuri și secvențe onirice, ca și posedat de orfism grafico-lexical. Mereu pare a se ascunde, deghizându-se și camuflându-se într-un neconținut palimpsest de meditații și cascade enigmistice. De aici și gradul destul de mare de dificultate al poeziei lui C. Th. Ciobanu, el riscând adesea

C.Th. Ciobanu, *Înger în gerunziu*, Ed. Cartea Românească, 1999, 200 pag.

printr-o tehnică a epatării sau prin curioase jocuri lexicale, gen "viața sub scut m-a scutit/ s-o scutur din ce nu primesc/ pe-un păscut în storul distorsionat/ la sinele mai sinuos". Până la un punct se justifică explorarea resurselor anagramatice, convocarea de vocale ce-și înghit reciproc silabele, sunetele, într-o frenezie a posesiunii și deposedării de sens ("sa mă rețină regina-rugină-n rutina retinei,/ pe rășina rușinii"); când aceste tehnici devin o fixație, versurile par a fi exhibări ale unei mașini de produs efecte obscure și uneori silnice. Și totuși există cel puțin 50 de texte ce atestă talentul lui C. Th. Ciobanu, inventivitatea, proteismul său archimboldesc și vocația reală a insolitului. Este vorba de poeme scrise cu garda jos și cu viziera trasă, arătând fața umană a *cavalerului inexistent*. "Liane de legi găsesc pânza paianjenului/ despre cum n-aș ieși/ pe surparencetinand cauza/ lovită de sunetul unui lanț,/ încă-i zic cerc aparent/ să-l încerc sau să-l ocolesc,/ oricum apărându-mă de norii prea ignoranți/, gata să mă-nnopteze/ până mă disculp/ imprimând în carte vocea/ pe care-o aud spre vedere". Reculegerea din "Spasm" este frisonantă prin sugerarea condiției singurătății absolute a omului în univers, victima a griparii relelor de comunicare. "Acum" este o îndurerată interiorizare (îmblânzire) rațională a morții. În "Prins" poetul acceptă, nu fără căință, căderea dintr-o vârstă ontologică a miracolului în alta a cercetării difidente și a desvrajirii: "Înaintare prin cronica râului,/ sus/ odată cu șoseaua-n iureș de roți/ pe unde tot eu, cel de demult/ încercam lumea cu-o creangă de salcie,/ lasându-mi acum din linii verzi-albe/ ochiu-n cân-

tar,/ iar arcul ce-nchide perdeaua cu nimb/ despre cum nu m-aș despărți/ de mine cel amintit/ când mă-ntorc aievea prin calmul văii,/ tânăr,/ la povara ce mă strigă din mâine". Poemele depun mărturie despre condiția de naufragiat ireversibil a omului prins între propriile soluții de izolare și stihilele morții omnipotente.

Poetul este un crepuscular ce adastă între lumina *Sol* și întunecatul *Thanatos*, țârmuri-reper între care se scrie cronică trecerii vieții ca într-un fel de cameră obscură a dezvoltării fotogramelor.

Geo Vasile

POEZIE ȘI
STUDIU POETIC

VOLUMUL de versuri semnat de Passionaria Stoicescu, *Autoportret cu capul înfrunzit*, se bazează pe un exercițiu anume al rutinei. Conventională, poezia e săracă în lirism, mesajul e trucat de mania versificării. Gîndindu-se să scrie o poezie care place, Passionaria Stoicescu scrie o poezie a momentului, ea aruncă mînușa conștientă de un risc caruia nu-i estimează totuși extensia. Ceea ce da impresia de abilitate poetică nu e decît un travaliu al limbajului. Sperînd să surprindă ciclicitatea fenomenelor poeta trage cuvintele de păr, exercițiu care-și găsește un dezno-dămînt "fericit" în interiorul aceluiași poem. În *Fericită – nefericită* poeta se dă de gol ("Din toate evidențele-ntinate numai albul nu poate fi demonstrat"), este speriată și foarte timidă, speră ca acest lucru să nu se cunoască și lansează mesaje scrise care sînt doar simple mesaje ale generozității față de poezie. Din generozitatea personală față de poezie Passionaria Stoicescu speră să facă obiectul unui studiu poetic, acesta fiind mai degrabă rolul acestui volum de versuri.

Poeta îl invită pe cititor să participe la facerea poeziei, dar raporturile ei cu poezia sînt regizate în așa fel încît, datorită vinovației pe care ea declară că o simte textul, să fie eliminat orice interes subiectiv. Siguranța de sine a poetei este pur conjuncturală, contextul poetic nu mizează pe factorul calitativ al sensibilității așa cum prea direct forma poemelor ne invită să credem, ci pe acumularea uriașă de imagini și obiecte pe care ges-

tul eroic al poetei le parodiază pînă la exces: "Iarba m-a trădat/ a răsărit pe dalele Casei Scintei la etajul șapte... Soarele m-a trădat/ a luminat deopotrivă gunoaiele și zăpada".

Efectul e lugubru cel mai adesea și poeta se teme de eșec, autoportretul femeii ("Atît de muncită (...)/ jupuite în carne îi sunt degetele –/ spălătoresele degete în apa amestecată cu lacrimi/ și albind rufe murdare ale istoriei") șochează prin franchete autoarea riscîndu-și tot talentul discursiv pe o singură carte. În dorința de a-și afirma talentul, poeta combină registrul banalului cu registrul eroicului, din atitudini cotidiene formează o lume în mișcare cel mai adesea nivelul de familiarizare cu publicul fiind greșit înțeles. Efectul scontat e cel al citirii cărții pe nerăsuflăte, fără a lăsa înșa cititoru-

Passionaria Stoicescu, *Autoportret cu capul înfrunzit*, Ed. Albatros, 1998, 134 pag.

lui prelejul unui discernămînt. Din arta combinării imaginilor, Passionaria Stoicescu își face propria carte de vizită lăsînd în schimb pe seama cititorului o poezie care nu spune mare lucru. Eul poetic e puternic alterat de dorința inovării cu orice preț și înscrie experiența lexicală în sfera dialogului începătorului cu lumea. Caci doar așa pot fi înțelese aceste versificări banale, cu tîlc la final, care speculează teama sau neîncrederea cititorului în propria-i experiență pe tarimul poeziei: "Aseară fiindcă luna părea un șiș curbat/ am vrut să fiu țigancă să-ți cer tot ce ți-am dat/ c-o gură să te blestem cu alta să te-alint/ să-mi schimb salba de aur pe una de argint.../ stingîndu-mă de flăcări amarnic să iei foc/ și nimenea salvare să nu ne dea și crez,/ să ardem ca lumina de dincolo de miez..." (*Să ardem ca lumina*)

Nicoleta Ghinea

Doina Uricariu, *Vindecările*, Ed. Eminescu, 1999, 780 pag.

cuvinte realul ține de oroarea poetei față de locul comun, iar rezultatul este o poezie complicată, prețioasă, cu imagini originale, cautate în care însă se pierde din vedere ideea, sentimentul.

Expresivitatea maximă nu înseamnă în cazul acestei poezii și tensiune înaltă, preferința pentru baroc neconducînd neapărat și la complexitatea gândului. Poezia Doinei Uricariu – așa cum se vede și în antologie – a fost de la început ermetică, a mizat pe juxtapunere. De la un volum la altul – mai ales în ultimile și în ceea ce scrie acum, fraza

UNII SCHIMBĂ MANUALE, ALTII BANI

AM ASCULTAT zilele trecute, într-un troleibuz care mergea dinspre Universitate către Piața Kogălniceanu, un dialog semnificativ pentru lumea de azi. Troleibuzul era în dreptul statuii lui Gheorghe Lazăr. O bunica îi explica unui băiat de vreo 6 ani de ce ține personajul de piatră o carte în mîna: „Acolo e un om deștept, un om învățat. Dacă citești cărți și înveți bine la școală ajungi om deștept”. Troleibuzul a mai avansat cîteva metri - era ora de vîrf - și a ajuns în dreptul ultimei statui, așteptînd la semafor. „Și-acolo?” a întrebat baietele cu un ton cam ostenit: „Și-acolo tot un om învățat, a apus bunica, Spîru Haret îl cheama, dacă citești cărți multe ajungi om deștept, om învățat”. Stopul s-a schimbat și troleibuzul a avansat pe bulevard. Vocea copilului s-a înviorat brusc: „Și-acolo se schimbă bani!” a spus el, arătînd entuziast cu degetul spre o Casă de schimb valutar.

Nu e singurul simptom care să dea de gîndit celor care se ocupă de literatură și de cărți. Rămase în mîinile statuiilor, cărțile au pierdut teren: au dispărut din tren, din autobuz, din metrou, de pe plajă, din sălile de așteptare - locuri publice unde nu se putea să nu vezi cel puțin cîteva oameni citind. Ceea ce înainte era excepție (un compartiment de tren fără nici un cititor de cărți) azi a devenit regulă. Dar, mult mai grav, au început să dispară și din casele oamenilor, din viața lor. Ray Bradbury a imaginat în cunoscutul său roman *Fahrenheit 451* un univers în care cărțile sînt interzise și majoritatea oamenilor uită complet de existența lor. Nu e nevoie însă de o utopie neagră și de un univers concentraționar pentru ca lucrul acesta să se întîmple.

Pe fondul acestor neliniști, poate exagerate (o sper din tot sufletul), au apărut noile manuale de română de clasa a IX-a. Doi dintre cei care se află înscrisi în căsuța redacțională de la începutul revistei *România literară* au contribuit la cîte un manual: cel de la Humanitas și cel de la Editura Sigma. În afară de acestea două, încă trei edituri bucureștene au scos manuale de română: Univers, All și Editura Didactică și Pedagogică. Rolul noilor manuale este incredibil de mare. Ele trebuie să susțină și să illustreze o

programă radical schimbată. Reușita sau ratarea impactului manualului de clasa a IX-a va însemna enorm pentru bătaia cărții și pentru importanța ei în viitor. Și, întrucît e de presupus că cititorul unei reviste literare nu urmărește fără să se implice această bătaie, îmi permit ca în loc de obișnuitul episod din *Alfabetul domnilor* (precedentul era chiar cu *va urma*) să scriu cîteva însemnări pe marginea noilor manuale.

scrise acum cîteva secole. E utopic să-și închipuie cineva că acest lucru le-ar putea stîmni, la 15 ani, un cît de mic interes. Aceasta nu înseamnă nicicum distrugerea istoriei literaturii române, cum s-au grabit să creadă unii, ci numai o altă cale de acces spre ea. Este evident că și literatura implică o specializare: iar operele cronicarilor sînt destinate exact specialiștilor. Este în schimb firesc ca elevii să fie mai ușor de atras de și spre

o parte din complexele ei.

Comentariile, pe care generații întrege s-au obișnuit să le învețe pe dinafară, au fost înlocuite cu întrebări și exerciții menite să dezvolte creativitatea, spiritul critic, imaginația și curajul propriilor interpretări. Noțiunile de bază care trebuie transmise elevului nu mai sînt date în pagini aride, ci legate pe neobservate de fiecare operă literară discutată.

Exercițiile de comunicare și de limbă, care în vechile manuale de a IX-a aproape că dispăruseră, sînt mult amplificate. Putem spera că, într-un viitor apropiat, limba, astăzi masacrată de mai toată lumea, de la parlamentar la gazetar, va scăpa de noul ei înveliș de lemn. În privința comunicării, aproape totul este de făcut. Ajunge să asculti cîteva anchete stradale ori vreun *talk show* ca să ai senzația că trăiești în mit, la momentul „Babel”: dialoguri ale surzilor, hîlbîieli, incoerență, beție de cuvinte sau o sărăcie de vocabular incredibilă. Fotbaliștii, cărora li se iau afit de des și afit de entuziast declarații și interviuri par adeseori absolvenți ai vreunei școli pentru retardați (pentru comparație se poate urmări eleganța declarațiilor formulate de sportivii din alte colțuri ale Europei).

Nu în ultimul rînd, noile manuale urmăresc să-i ajute pe elevi să se adapteze rapid vieții, să fie pregătiți pentru ceea ce-i așteaptă după terminarea școlii. Manualul nu e un turn de fildeș, ci o micro-lume unde sînt reduse la scară problemele lumii mari. *Manualul de limba și literatura română* care începuse să aibă aerul unui profesor bătrînic, plictisit și depășit cu totul de ceea ce se întîmplă în jurul său a întinerit miraculos. Profesorii a căror viață - știm cu toții - nu e de invidiat, au acum posibilitatea opțiunii: pentru prima oară după cincizeci de ani s-au reintrodus, la clasa a IX-a manualele alternative. E de sperat că afit ei, cît și elevii lor mai au putere să se bucure de noile lor cărți. Să se înviorze la ideea că pot schimba, în fine, manualul, măcar la fel de mult cît s-a înviorat copilul de 6 ani la ideea că a descoperit un loc unde se schimbă banii.

Ioana Pîrvulescu

Început de capitol

Manualul de limba și literatura română pentru clasa a IX-a are de cîștigat un pariu esențial: elevii trebuie să-și redobîndească interesul pentru cărți, pentru citit. Altfel spus cartea trebuie să li se pară la fel de distractivă, de colorată, de animată și de atrăgătoare ca televizorul, discoteca sau cinematograful. Selecția textelor, combinarea lor cu imagini (pictură, grafică, chiar secvențe din filme și din spectacole de teatru), designul paginii sînt esențiale. După ce ani de zile calitatea manualelor a fost afit de proastă încît numai mustățile pe care elevii le puneau, din plictiseală, solemnelor portrete le mai înveseleau, de data aceasta manualul tinde să devină o carte pe care vrei s-o păstrezi cu grijă în bibliotecă.

Literatura nu mai e împărțită pe etape, cronologic, astfel încît în clasa a IX-a elevii să fie nevoiți să citească texte

ceea ce se scrie acum, spre contemporaneitate. Programa fiind tematică, nu cronologia textelor care ilustrează o temă contează, ci felul în care intră în dialog, pe de o parte unele cu altele, pe de altă parte cu elevii. Temele (cele mai multe alternative) sînt: *Adolescența/Joc și joacă; Familia / Școala; Dragostea* (cum e și firesc, fără alternativă), *Aventura, călătorie/ Lumi fantastice; Scene din viața de ieri și de azi; Confruntări etice și civice/ Personalități, exemple, modele*. Toate se grupează în jurul ideii de plăcere a textului.

Afături de textele românești se află, ca texte auxiliare și pagini din literatura universală. Avantajele acestei vecinătăți sînt considerabile: pe de o parte elevii își formează, firesc, cultura generală, iar pe de altă parte, ceea ce e la fel de important, literatura română ar putea scăpa de

ceea ce se scrie acum, spre contemporaneitate. Programa fiind tematică, nu cronologia textelor care ilustrează o temă contează, ci felul în care intră în dialog, pe de o parte unele cu altele, pe de altă parte cu elevii. Temele (cele mai multe alternative) sînt: *Adolescența/Joc și joacă; Familia / Școala; Dragostea* (cum e și firesc, fără alternativă), *Aventura, călătorie/ Lumi fantastice; Scene din viața de ieri și de azi; Confruntări etice și civice/ Personalități, exemple, modele*. Toate se grupează în jurul ideii de plăcere a textului.

Ultima scrisoare

IN *România literară* nr. 30 din 28 iulie 1999 am publicat cîteva rînduri omagiale dedicate lui SILVAN, cu prilejul împlinirii de către cunoscutul portretist a vârstei de 90 de ani. Cu o promptitudine rar întîlnită în lumea lipsită de politete de azi, promptitudine cu atît mai impresionantă cu cît era vorba de un om cu sănătatea ruinată, artistul mi-a trimis o scrisoare de mulțumire, indiușoătoare prin sinceritate și modestie. Aflu acum, cu tristețe, că SILVAN a încetat din viață, astfel încît scrisoarea pe care mi-a adresat-o, probabil ultima sa scrisoare, capătă o nedorită semnificație testamentară. În cuprinsul ei există referiri la o culegere încă inedită de portrete de scriitori, care își așteaptă

editorul generos. Reproduc, în cele ce urmează, textul iubitului și regretatului cronicar cu penelul al lumii literare, sperînd că ultima sa dorință se va împlini. (Alex. Ștefănescu)

Buc. 10 August 1999

Stimate Doamnă Alex. Ștefănescu,

Am fost deosebit de mișcat de micul, dar consistentul articol ce ați avut amabilitatea să îl scrieți cu ocazia împlinirii vârstei mele de 90 de ani. Am fost cu atît mai impresionat cu cît, un om de talia și prestigiul Dvs., și deținînd înalta poziție de redactor șef, mi-ați făcut marea onoare de a mă prezenta pe mine, care toată viața

m-am considerat un om umil și retras, preocupat doar de imortalizarea personalităților cultural-artistice ale țării.

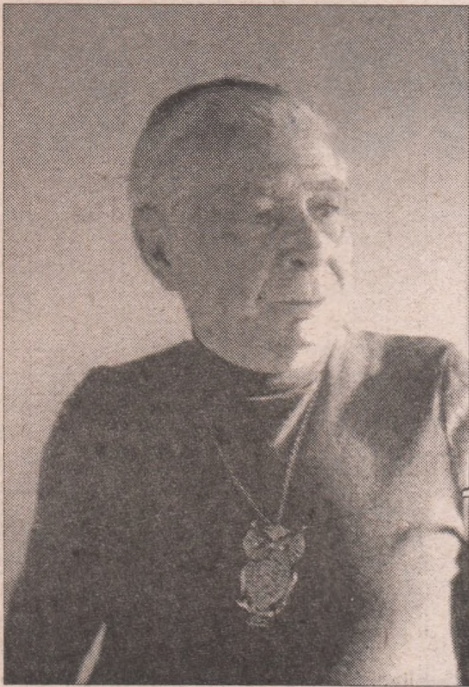
În ultimii zece ani de „democrație” am trăit într-o adevărată reclusiune parcă uitat de toți cei cărora le-am făcut portretul. Dar am continuat să lucrez și să fiu la zi cu noile talente apărute pe firmamentul literaturii naționale.

Am deja pregătit un album de cîteva sute de chipuri ale scriitorilor, poezilor, dramaturgilor și criticilor literari care își așteaptă editorul generos și clarvăzător, care s-ar încumeta să investească într-o asemenea lucrare de valoare perenă, oglindă a mișcării literare contemporane!

Exprimîndu-vă încă o dată multă grațitudine pentru frumosul articol ce mi l-ați dedicat, vă rog să primiți, stimate Doamnă Alex. Ștefănescu, întreaga mea considerație.

Silvan Ionescu

Alexandru LUNGU

Plecările aminte

îngerul uriel i-a fost trimis:
cântărește-mi o bucată de foc,
măsoară-mi o parte de vânt sau
adu-mi înapoi în aminte ziua dusă
(a patra carte a lui esdra: 4;1-5)

prin netihna pietrei
prin volbura apelor
ori încotro mă duc
și m'as tot duce rătăcindu-mă
în nălucirile lumii

nouri lunecându-mi trecerea
se resfiră sub pași
dezvăluie tot mai aproape
veacul ce va să vie
în lumina mereu tăinuită

prin volbura apelor
prin netihna pietrei
rătăcit în nălucirile lumii
tot umblu și zbor
după blânde
aproape sublimele
potcoave de cai
morti în cine mai știe
ce bătălii dinainte pierdute

(1980 - raubach)

acest fluture sălbatic
strigoi înari pat
prăvălit din puterea nopților
cu lună plină
peste durata subțire a gândului

acest fluture neiertător
spintecător de îngeri
amutitor de greieri
nefire bântuind
așezarea și rostul

acest fluture vocalofag
nu-l pot înfrânge
decât în lacrima necontenită
a frângerii timpului
nu-l pot izgoni
decât jertfind iarăși
granita de nisip
călătorită de vântul uitării

până ce ari pile i se mistuie
într'un foc fără nume
și'n urmă-i rămân
rănilor fumegânde
dintre cuvânt și rostire

(1980 - raubach)

era o străvedenie bărbată
pe pieptul ei vântul avea cale lungă
zăbovind văzduhurile
o cântare prea cuprinsă stârnea

era o străvedenie femeie
pe coapsele-i sclii pătul lunii
bătea o grindină blândă
precum toamna dăruită
căzând în amurguri
o patimă depărtat foșnitoare

în străvezimea nopților
dădeau să se drăgostească
aproape lumește
o lebedă cu un nour
un taur cu o floare cosmică
un fluture cât lumea cu lumina
tresăririlor dintâi

îngerul și îngera
erau orbi

(1980 - raubach)

între noapte și zi
întemnițat în rouă
între zi și noapte
prins în adierea măslinilor

timp încremenit
într'o pasăre nevăzută
cu un singur ochi galben

în zori și'n amurg
răgaz furat visătoriei
prin geana cosmică
a ochiului galben

răstimp încremenit
în care pot schimba
fără vreo mijlocire
câteva cuvinte nerostite
cu îngerul

(1981 - ierusalim)

acest nour părăsește cuvintele

pești spintecati plutesc în văzduh
prea frumoase urme de păsări
dau un sclipăt mirific sperantei

noi am rămas în firida tăcerii
să plivim întristarea

CERȘETORUL
DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Dragoste periculoasă

Se dedică și mai fin
Iarăși Andreei Marin

1. Subțire-n aer zurlie
Cu trupul de păpădie
Pluteai prin sufragerie

Dacă respiram mai tare
Tremurai în degetare
Din creștet pînă-n picioare

Și cînd vrui să te ador
Ascunși după un mosor
Erai cît pe ce să mori

2. Nu că vreau să mă sacrific
Dar aș lua un soporific

În zeamă de leuștean
Să nu mă trezesc un an

Și-apoi cînd o să mă scol
Să fii tu cu șoldul gol

Și duioasă lîngă mine
Să-mi dai cești de ceaiuri fine

Din frunze de izmă creață
Să nu mai adorm o viață

Între fluturi moi de rai
Cu-aripile ditamai

Unde-aromele gem slab
Sub copacul baobab

de tot ce-i pieziș
în mireasma târziului

tu care-mi ești
iarăși înduplecarea iubirii
frânge cu treimea numelui tău
asupra mesei la care ședem
de atâtea vieți laolaltă
însurarea acestei pâini

(1981 - ierusalim)

urc o umbră mie-mi ostatecă
povârniță pe gânduri cândva
acum peste timp înălțată

văzduhul fugit din anotimp
nu mai dă semn și înțelesuri
răscrucile se sparg rătăcitoare
cătred izvoare apele s'au tras
pădurile pieiră fără urmă

piatră cernită mi se face drumul
cum urc fără de'ntoarcere
necruțătoarea umbră
mie-mi și morții ostatecă

(1986 - illetas)

din locul tainic dintre oase
unde se'ntunecă pînii
pornesc plecările aminte

timpul răpus
își pierde urma
în surpătul ascuns al clipei
stele stingând prin nevăzut

pe cînd se'ntunecă pînii
sfârșelnice foșnet
învăluie adânc
lumina ce m'a petrecut

(1986 - illetas)

UN EVENIMENT EDITORIAL

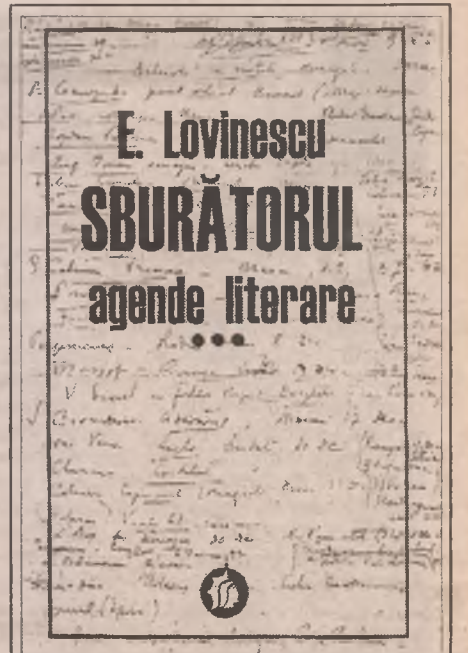
E. LOVINESCU și-a ținut un jurnal (el îl numea "Agen-dă") al cenaclului "Sburătorul". La început în 1923 și-a făcut însemnări pînă tocmai în 1943, anul cînd boala, impresurindu-l, l-a luat dintre cei vii. Jurnalul acesta al unui cenaclu (la "Junimea" s-au întocmit, cîțiva ani, scurte procese-verbale de ședință redactate mai ales de Xenopol) n-ar fi văzut niciodată lumina zilei dacă fosta sa soție, dna Ecaterina Balăcioiu, nu l-ar fi salvat, îmbrăcîndu-se, la propriu, cu acele caiete sub rochie pe care le-a transportat la Legația Franței din București (prin 1952-1953) și, de acolo, ajungînd la Paris, în posesia dnei Monica Lovinescu. Distinsa posesoare a caietelor, le-a dactilografiat și, însoțindu-le de o copie xerox după originale, au ajuns la Editura Minerva. Asta nu înainte ca dna Gabriela Omăt să le fi colaționat cu originalul, tot la Paris, prin 1990-1991. Primul volum al ediției a apărut în 1993, al doilea în 1996 și, acum, în 1999 după un alt lot de trei ani, a apărut, în sfîrșit, al treilea volum. Ținînd seama că, astăzi, prin al treilea volum al ediției s-a ajuns cu materia la sfîrșitul anului 1932 înseamnă că mai sînt încă de publicat însemnările unui deceniu întreg, deci mai e destul pînă departe. Nu vreau să fac din această constatare (o benignă judecată de realitate) un reproș. Pentru că cine citește acest singular jurnal are a spune că fără înzestrarea însemnărilor, adesea critice, cu un corpolent aparat de note și comentarii, care explică sensurile toate (chiar cele ascunse), înțelesul lor rămîne o enigmă. De aceea, tocmai alcătuitoarelor învățați ai notelor de la acest al treilea volum dlui Alexandru George și, firește, dnei Gabriela Omăt i s-a alăturat dna Margareta Feraru. Dezlegat de taină și notații fugitive bune numai pentru autor, ediția jurnalului lovinescian se citește aproape ca un roman. Și încă un roman palpitant, reconstituind viața marelui critic, care se confunda aproape cu aceea a cenaclului condus de el. Spun viața criticului pentru că însemnările nu se limitează strict la ședințele duminicale de cenaclu, ci și la vizitele pe care le primea, zilnic, după-amiezele (citeodată și dimineața), din partea unor condeieri (cei mai mulți debutanți) cărora le asculta lecturile cu răbdare îngerească, chiar dacă, adesea se demonstrau biete avortoane. Ușa casei din strada Cîmpineanu (deocamdată criticul locuia aici) era mereu deschisă și oricine voia trecea fie pentru o convorbire, fie pentru lectură. Cînd oaspeții erau mai de soi (Pompiliu Constantinescu, Camil Petrescu, Victor Eftimiu, Ticu Archip, Jebeleanu, Ion Barbu, generalul Văitoianu etc.) ieșea cu cineva dintre ei, la o plimbare prin Cîșmigiu și, apoi, la masă, la un restaurant știut sau chiar acasă. Duminica după-amiaza aveau loc ședințele de cenaclu (ii menționa, scrupulos, pe participanți), se asculta, pînă spre orele zece seara, lecturi, aveau loc dezbateri, adesea încinse și, pentru cină, reținea cîțiva cenacliști pentru care avea sentimente de stimă. Și totul se petrecea, năucitor de obositor,

mereu la fel, în fiecare zi. E, într-adevăr, o existență dăruită de anahoret. Aș spune că participanții la cenacele în perioada surprinsă în acest de-al treilea volum sînt mai puțin importanți. Rar poposeau aici Ion Barbu, Camil Petrescu sau Anton Holban. Hortensia Papadat-Bengescu se remarcă prin absență totală, asemenea Aderca (certat cu amfitrionul). Dar se remarcă prezența unor noi veniți ca, de pildă, Eugen Ionescu (cu articole care îl iritau pe Lovinescu), G. Călinescu, care și-a citit, în cenaclu, capitole din *Viața lui Mihai Eminescu*, Jebeleanu încă debutant, premiat pentru placheta de debut și încă alții ca Ieronim Șerbu și Dan Petrașincu, cei ce – împreună cu Horia Liman – au publicat revista "Discobolul". Astfel încît calificativele "ședință mediocră", "început tardiv și penibil", "ședință penibilă" alterneau cu cele "ședință miezoasă", "ședință laborioasă".

Însemnările acestui al treilea volum al ediției încep cu notația de la 31 ianuarie 1930: "Ora 6,50 dimineața. Întors de la Paris după o ședere de două luni și o săptămînă. Mă întorc cu patru caiete de memorii *antume* scrise în mare febră și activitate, dar asupra realizării cîtorva am mare îndoiele, caietul I a trebuit refăcut în întregime". Se adaugă că materia știută a vol. I din *Memorii* a fost scrisă (sau rescrisă) în vacanța mare a anului 1931, la Fălticeni. O bună parte a cripticelor însemnări din 1930-1932 sînt ocupate cu receptarea, adesea invrajbită, a acestor memorii încă neapărute și, apoi, apărute, cu scandalurile iscate. Mai ales cînd a început, în toamna lui 1931, să citească portrete chiar celor portretizați, din al doilea volum al *Memoriilor*. Camil Baltazar, absent de la ședințe, ascultîndu-și portretul cere modificări. Pompiliu Constantinescu e încîntat de portretul lui Camil Petrescu, probabil, pentru că amîndoi nu-l prea agreea. A găsit greu editor pentru al doilea volum din *Memorii* (falimentul editorului său Benvenisti s-a petrecut încă în ianuarie 1930, trebuind să apeleze tocmai la "Scrisul Românesc" din Craiova). Pe Camil Petrescu, Lovinescu nu-l agreea, ca om și scriitor, deloc. Că la 18 februarie 1930 nota despre scriitor: "Agresiv, amenințător cu represalii. Extrem de displicent și încrezut. Își recapitulează serviciile. Cum de nu-l dau afară" este, să spun, poate explicabil. Dar acest resentiment n-ar fi trebuit să nască vădită cecitate estetică. Cum de n-a vibrat marele Lovinescu la lectura primului roman al scriitorului *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*? La 8 noiembrie 1930 prozatorul îl vizitează pe critic să afle opinii despre romanul pe care i-l oferise cu dedicație. Criticul notează: "Am citit o sută de pagini: *cugetările* sunt de mare platitudine. El se crede «penseur» – combate pe Kant (va scrie în nemțește). Maniac!" Probabil că această opinie – poate mai văfuită – i-o fi comunicat-o și autorului. Romanul a avut, cum se știe succes și criticul nota că autorul pregătește a doua ediție. Opinia lui Lovinescu, totuși, se pare, s-a menținut, la fel ca și aceea

despre *Act venețian* (jucat, la Naționalul bucureștean într-un spectacol cu *Crucida copiilor* de Blaga), considerat de critic, în jurnal, "penibil ca text, ca joc, ca public. More four!" La asta se adaugă finalul portretului din *Memorii* II: "Și ar fi și timpul ca omulețul acesta pripit, iritat, pururi grăbit, cu privirea în jos ca și cum ar căuta ceva pierdut, cu podul palmei aprins, incendiat de febre, hîrtoțog, plin de talent, dar și de fatuitate, să se oprească din cursa lui frenetică, pentru a se regăsi pe sine și liniștea, fără care nimeni nu se poate realiza desăvîrșit". Camil Petrescu, indignat, a replicat cu lungul eseu *DI Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile*, găzduit săptămîni întregi de-a rîndul, în "România literară" condusă de Rebreanu, secretar de redacție fiind Camil Baltazar. Eseul i-a făcut destul singe rău criticului, el considerîndu-l pe Baltazar drept "organizatorul complotului", socotind că astfel, Rebreanu a comis un act de inamicitate, revăzîndu-se, după aceea, întimplător, pe stradă și comportîndu-se, atunci, ponciș. Lovinescu a notat, cu năduf și vizibil indignat, în jurnal, apariția serialului semnat de Camil Petrescu, văzînd aici, un semn de ingratitude și inamicitate. Dar n-avea voie irascibilul Camil Petrescu și el la o reacție scrisă? I-a răspuns lui Camil prin pamfletul *Vola cacare?*, izbutit în sine, dar displicent ireverențios față de scriitor. Ba chiar și negativ. La 6 decembrie 1931, la cenaclu, citește portretele Voronca, Fundoianu. Rezultatul: "Insucces complet! Care e cauza?" se întreba neliniștit criticul. A răsuflet ușurat cînd în "Vremea", a apărut cronică lui Pompiliu Constantinescu, recitită în cenaclu, și socotită de Lovinescu "admirabilă". Riscantă, orice s-ar zice, tentativa împlinită a criticului nostru, de a publica, în viață fiind, memorii *antume*! Reacțiile negative au fost inevitabile, deși autorul nostru a notat despre toate articolele ciracilor săi tineri plasate în diferite gazete.

A L DOILEA moment esențial al acestui al treilea volum din jurnalul "Sburătorului" este episodul romanului *Bizu*. În iulie 1932 pleacă în obișnuita sa vacanță la Fălticeni. Se înapoiază la 1 septembrie 1932, în care vreme, muncind enorm (uneori cite 14 ore pe zi) aduce cu sine manuscrisul romanului autobiografic *Bizu* (refăcut de trei ori). Întîmpină din nou mari dificultăți în găsirea unui editor, aflat la 26 septembrie, în persoana lui S. Ciomei, care la 28 octombrie, îi oferă primele cinci exemplare. Mărturisirea, și la apariția, reală "nesiguranță în valoarea cărții". Avrea dreptate, cartea prezentată drept roman nu era, atunci, decît un autoportret, ce-i drept foarte izbutit. Astăzi o astfel de scriitură românescă ar fi perfect acceptată. Nu și în 1932, cînd tipologia romanului era perfect țarmurită, abaterile nefiînd îngăduite. Receptarea a fost, în general, negativă. O demonstrau cronicile lui M. Sebastian, Șerban Cioculescu, Perpessiciu, de abia Pompiliu Constan-

E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare*, vol III. Ediție de Monica Lovinescu și Gabriela Omăt. Note de Alexandru George, Margareta Feraru, Gabriela Omăt, București, Editura Minerva, 1999

tinescu încercînd o strategie țintind spre favorabil, prin aceea că nu considera cartea un roman ci al treilea volum din *Memorii*. Criticul devenit romancier a notat în jurnal opiniile din toate aceste cronici (la aceea a lui Cioculescu a conchis lapidar "catastrofală"). Lovinescu a fost atît de descumpănit de calitatea receptării negative a cărții sale încît a comis imprudența de a răspunde în numărul de Crăciun al "Vremei" (*O scrisoare a lui Bizu*, iscalită Anton Klentze), sub forma unei epistole a lui Bizu. Să citez un fragment: "Biata mea viață, în pateticul nimicului e infantil, ca și în seninătatea tragică a resemnării finale a trezit printre penele critice o vie controversă de ordin pur formal: este sau nu este un roman? Deprins de a lucra cu seculatorul în materia onestă a planetei și a privi în germene misterul creației vieții, să nu crezi că mi-au scăpat elementele multiple ale acestei larme polemice: am izolat și spiritul pur al harței, prin care calamburgiul se indignează împotriva «anecdotei» și șmecherul se face că nu înțelege, și sticlucă de otravă a tînarului de curînd plecat de pe scaunul domniei tale cu nemulțumiri eterne și nedumerirea începătorului în fața unei formule neclasate încă, și paupertatea și meschinăria și candoarea". Lovit, criticul nostru reacționa necăjit și chiar caustic.

M AI VOIAM să amintesc (dar n-am spațiu) citeva notații surprinzătoare. Două dintre ele, le pomenesc. La 8 ianuarie 1931 scria în jurnal: "Impresia definitivă că poezia lui Barbu e o mare farsă" (și se afla în foarte bune relații cu poetul!), ceea ce verifica acele ipoteze că, de fapt, marele critic n-avea antene pentru poezia modernă. Și, în sfîrșit, reacția cel puțin ciudată la vestea falimentului Editurii Ancora a lui Benvenisti. Sigur că era și el, personal, lovit în interesele sale de autor de manuale tipărite de editură și voia să-și recupereze debitul devenit insolubil. Dar procedul de a lua de la "Educația Poporului" condusă încă de Rebreanu, bonuri de valoare în lei numai pentru sine, supărat cînd falitul editor cerea, legal, o parte din bani, mi se pare un gest vădit incorect.

Al treilea volum din ediția "*Sburătorul*". *Agende literare* de E. Lovinescu este, datorită editorilor (Gabriela Omăt, Alexandru George, Margareta Feraru) un mare eveniment literar.

CRONICA MELANCOLIEI

de Neana Malancioiu

Cli pul publicitar prezidențial

DE CITEVA săptămâni, pe micul ecran poate fi văzut la toate orele din zi și din noapte un clip publicitar al Loteriei, realizat cu colaborarea președintelui României, care apare în mijlocul apelor, cu un crac al pantalonilor suflecat pînă la genunchi, întinzînd o mîna sinistră. Aflăm astfel că, dacă vom lua cu asalt Loteria, nu vom avea numai șansa de a cîștiga miliardul și apartamentele puse în joc, ci și mulțumirea sufletească de a-i fi ajutat pe semenii noștri aflați în nenorocire, și prin ei România. Care se află într-un impas afit de mare încît nu mai fac greve doar cei ajunși pe drumuri. Protestează, în corpore, afit conducerea Ministerului de Interne (care pînă nu demult avea grijă să nu se clatine statul nostru de drept prin protestele altora) cît și a Ministerului de Externe (pentru care parea să nu conteze realitatea, ci doar imaginea țării peste hotare). Nu știu dacă în fruntea protestatarilor din MAE se află însuși d-l Andrei Pleșu, pentru că dumnealui nu a ieșit pe micul ecran, ca d-l Dudu Ionescu, să ne anunțe personal că pe această cumplită sărăcie există riscul să rămînem și fără diplomație. Știu însă că d-l Basescu, care are reacții mai rapide, s-a pus deja în fruntea unei revolte menite să-l reabiliteze în fața navigatorilor și-a alegătorilor. După cum merg lucrurile, ne-am putea aștepta ca, nu peste mult, să iasă și d-l Radu Vasile în Piața Victoriei și să strige *Jos guvernul!*

Avînd în vedere criza care se amplifică pe măsură ce trece timpul, nu m-am mirat că președintele țării încearcă să se adapteze la condițiile economiei de piață, colaborînd la un clip publicitar. Fiindcă sper că nu s-a expus gratuit pericolului (sau ridicolului) de a poza așa cum a pozat. Numai că, din păcate, Loteria nu stă cu mult mai bine decît economia și mă tem că nici clipul făcut cu înalta colaborare a liderului de la Cotroceni n-o poate ajuta să se redreseze și să rezolve situația sinistră în locul actualei puteri. Există riscul s-o ucidă concurența. Nu pentru că zîmbetul afit de bine plătit al celebrei Andreea Esca ar fi mai convingător decît al d-lui Emil Constantinescu. Dar, ca să urmezi îndemnul auzit

în vreme ce privești imaginea răvășită a primului bărbat al țării, trebuie să ieși din casă, să cumperi bilete la loto și să le completezi, să urmărești rezultatele și să ai grijă să nu le încurci ca Lefter Popescu. Pe cînd la Pro Tv doar *te uiți și cîștigi*.

Uitîndu-mă și eu, ca toată lumea, dar nu ca să cîștig, ci *ca să știu de la știrile Pro Tv*, am văzut cum ploile făceau din nou ravagii, chiar în vreme ce d-l președinte încerca să le dea sinistrăilor de la potoapele din celelalte anotimpuri iluzia că-i va ajuta dumnealui patronînd Loteria. Și măcar dacă alesul nației ar fi fost la fața locului, care, cum ar fi spus Nina Cassian, *era umflată*. Dar dumnealui își făcuse clipul cu loteria și plecase să vadă ce se întîmplă cu francofonia. Iar la summit-ul acesteia, nu se mai gîdea la sinistrăi, ci la elita care se scurge în afară pentru că în România moare de foame. Faptul că și-a adus aminte și de intelectuali și că ne-a plîns de milă în fața unor funcționari de la Banca Mondială m-a înduioșat, cu afit mai mult cu cît știam că nici perspectivele sale nu sînt de invidiat. După cum am aflat ulterior din presă, la concertul lui Julio Iglesias, unde a mers, ca și pe stadion, sperînd să-și refacă imaginea, a fost huiduit de vreo 15 mii de oameni care nu erau, nici pe departe, dintre cei mai năpăstuiți.

Speranța că se va reabilita prin votarea mult așteptatei legi a proprietății e iluzorie. Pentru că, sub învelișul frumos în care sînt prezentate lucrurile, se ascunde lăcomia care strică omenia. În pofida oricărora aparate, prin *Compromisul de la Cotroceni*, noua clasă politică și-a dat mîna cu vechea clasă politică împotriva noastră. Cei din generația părinților noștri au fost scoși cu forța din casele și de pe pămîntul lor și e drept să li se restituie ceea ce li s-a luat. Cei ajunși la maturitate după nenorocirea asta, care a fost resimțită de toată țara, n-am mai avut posibilitatea să facem averi. Tot ce mai puteai visa era să-ți construiești un apartament în rate și să-ți cumperi un trabant sau o dacie. Din munca de o viață a generației mele și a celor de după ea s-au făcut mașinile donții industriei socialiste (pe care li lichidază ori îi comercializează specialiștii în

găurile negre ale economiei), navele (de care *ne-a scăpat* d-l Basescu cît ai bate din palme), hidrocentralele lăsate în paragină, combinatele zootehnice (devenite inutile, de cînd românii au început să se hrănească doar cu buruieni, ori să fînă post negru), rafinăriile (pe seama cărora ni s-au vîndut cele mai costisitoare iluzii), hotelurile (acaparate pe nimica toată de securității care-au trecut cu arme și bagaje la capitalism), Casa Poporului (în care s-au mutat, cu drag, aleșii noștri pentru că nu-i mai satisfăcea vechea clădire din Dealul Mitropoliei), casele de oaspeți ale dictatorului (unde merg tot dumnealor în vacanță fără să-i coste nimic) etc. etc. D-l Constantinescu ne vorbește despre importanța *Legii Proprietății* cînd din reședința regiilor de la Cotroceni, ori din cea de la Peleş, cînd din casa lui Ceaușescu de la Snagov, ori din cea de la Neptun. *Odiosul și sinistra* au fost împușcați, dar plaja închisă de ei a rămas tot închisă.

O distinsă comentatoare a cărții mele de publicistică a ținut să-mi atragă atenția că nu e afit de important cum mi se pare mie unde stă președintele. Pentru că, dacă am duce-o foarte bine, nu ne-am mai gîndi că și-a încălcat promisiunea de a nu se instala la Cotroceni. Păi asta e, că n-o ducem foarte bine, ci foarte rău, i-am răspuns. Pentru că nu e singura promisiune pe care nu și-a respectat-o d-l președinte. Aveam în vedere faptul că salariile sînt mai mici și mai nesigure ca oricînd, instituțiile statului n-au lichidat economia subterană, ci au favorizat-o, hoții și criminalii s-au înmulțit, iar banii se devalorizează de la o zi la alta și pensiile unor oameni care au muncit 35-40 de ani abia mai acoperă cheltuielile obligatorii. Singura categorie căreia i s-a asigurat o bătrînețe decentă e aceea a fostei nomenclaturi. Pentru că a avut altfel de venituri decît restul lumii și își menține privilegiile și după ce a ajuns, *care va să zică, la pensii*... Se spune că numărul pensionarilor e prea mare și că ei constituie o povară. În realitate, nu e prea mare numărul acestora, ci e prea mic numărul celor care au un loc de muncă, pentru că reforma a fost asimilată cu lichidarea. Oamenii d-lui Radu

Sîrbu, care au cîștiguri de ordinul sutelor de milioane, nu vînd nici averea dumnealui, nici pe a domnului Diaconescu, sau a d-lui Constantinescu, ci pe aceea a țării, făcută în bună parte prin munca actualilor pensionari, pe care așa-zisul nostru stat de drept îi tratează ca pe niște cerșetori.

Dacă sîntem siliți să trăim la limită și cu toate astea actualul regim nu-și poate permite să-i ajute pe cei rămași fără case în urma potoapelor din primăvară, ci trebuie să pozeze d-l Constantinescu sînd în mijlocul apelor cu un crac de la pantaloni suflecat, în vreme ce ni se spune să jucăm la loterie, că ii va ajuta ea, e firesc să ne întrebăm cum vor fi plătite toate zidurile care s-au măcinat și-au fost luate de ape de-a lungul unei jumătăți de veac. În ce mă privește, cred că legea proprietății, ca și a dosarelor, nu le va servi celor ce speră să beneficieze de aplicarea ei, ci doar politicienilor intrați deja în campanie, care ne vor asmuți încă o dată pe unii împotriva celorlalți ca să nu înțelegem că raul vine de la neputința și de la lăcomia lor.

Oamenii simpli, care nu se încercă în așa-zisa filozofie a tranziției, și-au dat seama că forul suprem al țării e infinit mai preocupat de ceea ce se întîmplă pe la partide și pe la partidele de vîntoare ale noilor ajunși decît de soarta celor rămași sub cerul liber din cauza ploilor ori a apei de ploaie pe care o reprezintă politica regimului Constantinescu. Ca urmare, dacă vor să-i ajute pe cei aflați în această situație disperată preferă s-o facă direct, sau prin intermediul bisericii, pentru a fi siguri că puținul pe care îl pot oferi ajunge acolo unde trebuie.

Dacă am fi convingiți că d-l președinte n-a pozat numai din rațiuni electorale, ci și pentru a cîștiga niște bani, ca să nu ajungă să protesteze că moare de foame, așa cum fac cei de la Ministerul de Interne și de la Ministerul de Externe, l-am putea înțelege. Dar, din păcate, tot nu i-ar folosi la nimic. Pentru că nimeni n-ar mai alerga la ora actuală să ia cu asalt loteria la care visează dumnealui să cîștige din nou România.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

Nume muzicale

UNUL dintre fenomenele cele mai frapante ale tranziției românești din ultima vreme este proliferarea grupurilor și a formațiilor muzicale cu membri și ascultători extrem de tineri. Fenomenul a fost deja semnalat și a început să fie discutat din perspectivă sociologică. Din punct de vedere lingvistic, mi se pare interesant de urmărit modul în care limbajul argotic și mai ales registrul vulgar capătă prin muzică o cale de difuzare publică, ca și reacțiile contradictorii cu care este întîmpinată încălcarea unor bariere stilistice tradiționale. Înainte însă de a comunica prin titlurile și prin textele pieselor muzicale, noile formații se prezintă chiar prin alegerea numelor de grup și a pseudonimelor individuale. Sugerez de aceea o posibilă investigație a acestui domeniu onomastic contemporan; cu certitudinea că în cele ce urmează va apărea doar o mică parte din noile desemnări, mulțimea lor și răspîndirea geografică făcînd deocamdată dificilă o abordare mai sistematică. Cum se întîmplă în asemenea cazuri, motivele alegerii unei denumiri pot fi diferite și greu de reconstituit; e mai prudent să judecăm doar rezultatele.

Situația actuală creează un evident contrast cu perioada în care dominau în muzica românească numele mitologice și simbolice: *Phoenix, Sfinx, Roșu și Negru, Iris*. De altfel, primele formații juvenile de după 1989 și-au ales de la început nume evident parodice, desacralizante, umoristice, supralicînd banalul cotidian: *Sarmalele reci, Șuie Paparude*. Acum datorită atmosferei postmoderne sau ca efect inevitabil al numerelor mari -, asistăm la recuperarea și la explozia tuturor tendințelor denominative posibile. E foarte puternică, bineînțeles, voința de internaționalizare prin engleză: *Class, Double D, Body & Soul, Boysonic, Fan D, MB&C, Dr. Beat, No Comment*; denumirile sînt totuși legate de multe ori, printr-un joc de cuvinte, de nume, de termeni sau de expresii autohtone. Nici tradițiile unor influențe latino-romance (cuvinte din italiană și din spaniolă) nu sînt abandonate; dovadă formațiile denumite *Sotto inteso, Capuccino, La Familia, La Primera, El Negro*. Și chiar dacă un nume ca *Genius*

e luat din engleză, originea lui latină și transparența romanică îl fac un bun exemplu de mediator între cele două tendințe (a căror primă justificare e desigur de căutat în direcțiile și modele dominante din muzică, nu din cultură în general). Există apoi denumiri și mai "internaționale", al căror principal dezavantaj e banalitatea: *Super X* este o formulă care poate fi citită în multe limbi, inclusiv în română. Pe de altă parte, se recurge și la nume "naționale", folosite cu nuanță ironică și puse de obicei în relație cu stilul muzical abordat; exemplul cel mai tipic al acestei direcții este desigur *Ro-Mania*, care își subliniază grafic jocul de cuvinte. Aer autohton au în mod evident *Getto-Dacii*, în vreme ce *Valahia* își manifestă mai ales identitatea regională; în sens larg, se poate vorbi de puncte de reper autohtone și în cazul toponimelor devenite nume de formații - de exemplu, *Vama Veche*. Din seria cuvintelor banale, din micul univers domestic sau din politică, aflate (cel puțin aparent) în contrast cu sfera muzicii tinere, fac parte nume ca *Zacusca* sau *Parlament*. Umorul surprizei lingvistice e legat adesea de o provocare, prin denumirile care sfidează, adolescentin, normele curente, ostentînd termeni cu sens depreciativ sau chiar macabru: *Paraziții, B.U.G. Mafia, R.A.C.L.A.* Ultimele două exemple mizează și pe jocul de cuvinte, pe dubla lectură a numelui ca abreviere sau ca un cuvînt de sine stătător (în cazul B.U.G./bug, jocul de cuvinte e în engleză). Ar mai putea fi amintite *Morometzii* - nume autohton și citat literar, cu folosire ironică a unei ortografii străine (mai exact, "occidentale") -, sau împletirea tautologică dintre cifră și litere în *3rei Sud Est*. Multe denumiri în română - *Rebele, Taine, Drepturi egale, Sens unic, Puterea Cuvîntului* - rămîn predominant denotative, tiparul fiind înviorat doar de cele care revalorifică metaforele clișeizate în locuțiuni și expresii: *Gaz pe foc*. Oricum, în cazul numelor de formații, inventivitatea lingvistică (obligatorie mai ales din considerente practice, publicitare) acționează mai evident decît în desemnarea altor entități mai stabile și mai tradiționale (firme, societăți, asociații culturale, reviste etc.).

O nouă revistă

APĂRUT la Turnu Severin, sub egida Uniunii Scriitorilor, "revista lunară de cultură, educație și opinie" *Terra Grifonis*, editată de fundația cu același nume. Director: Viorel Mirea. Redactor șef: Nicolae Jinga. Printre colaboratorii primului număr se află Mihai Șora, Aurel Rău, Gabriel Chifu, Marius Tupan, Marin Mincu, Radu Cernătescu, Emil Manu. Părintele Constantin Galeriu acordă revistei un interviu. Un cuvînt de întîmpinare trimite Gabriel Dimisianu. Sumarul mai cuprinde traduceri din literatura universală (Günter Grass, Dino Buzzati), contribuții istorico-literare (revista *Lumea* în 1945-1946), cronici artistice, rubrica revista revistelor ș.a. La început de drum îi urăm succes noii publicații apărute la Turnu Severin. (R.I.)

NE SLUCIAINO!

ACUM vreun an, la Târgul de Carte de la Teatrul Național, un băiat buflei, netezindu-și caruntețea cu cărare pe mijloc, mi-a cerut timid un autograf pe volumul "Copiii fiarei". L-am privit lung, încercând să-i deslușesc pe figura rautatea cenușie cu care mă insulta în scris. Nici urmă. Omul părea conciliant, chiar prietenos. Apoi, într-un moment greu pentru mine, procesul cu Dejeu, m-a susținut, mergând cu exagerațiunea conștientă până la a mă considera drept un posibil bun ministru de Interne. Toate acestea în "Contrafortul" său din "România literară". Cu vreo 2-3 luni în urma însă, iată că dl Mihaies, altfel un eseist remarcabil, propune aceleiași reviste un atac desfașurat cu mijloace tip "România Mare" la persoana subsemnatului, pe tema așa-zisului meu "naționalism". Directorul și directorul-adjunct al "României literare", domnii Nicolae Manolescu și Gabriel Dimisianu, refuza cu delicatețe textul. Drept care, dl Mihaies, posedând un program bine înșurubat în occiput, trece la ceva mult mai grav, și anume denigrarea ziarului "Adevărul".

Eram convins că am devenit, după atâta vreme, insensibil la orice ticăloșie tipărită. Eram convins, pe de altă parte, că mizeria umană în toate mucilagiile ei verzui și tremurătoare, așa

cum se întinde pe foile "Atacului la persoană" sau ale "Academiei Cațavencu", nu își va găsi vreodată locul în paginile unei publicații de înaltă ținută culturală cum este "România literară". Este meritul d-lui Mircea Mihaies de a-mi fi clătinat aceste convingeri.

Cu metode specifice presei staliniste, având la bază principiul "Dacă partidul o cere, demonstrăm orice pornind de la orice", dl Mihaies fabrică din câteva trăsături de condei un proces de intenție înmărmuritor. Pentru că "Adevărul" publică, pur și simplu, pe prima pagină știrea că ministrul de externe maghiar Mártonyi Ianos a plecat la Paris în favoarea suprimării obligativității vizelor pentru români și bulgari, ziarul se face vinovat, potrivit d-lui Mihaies, de faptul că nu a și mulțumit, printr-o notă de redacție, ministrului maghiar pentru magnanimitate. Ba, mai mult, a și titrat un alt text, pe aceeași pagină, cu litere "mult mai mari": "Hajdu Gabor îi amenința cu pușcări pe profesorii care încep școala la 1 septembrie!" "Iată, domnilor, cine ne sunt ungarii; pe de o parte, ne duc cu vorba la Paris, iar aici, la noi în țară, ne bagă în pușcării!", vorbește singur dl Mihaies în numele ziarului "Adevărul" aidoma anchetatorilor bolșevici, care răcneau întrebările și dictau și răspunsurile anchetatului leșinat. Mai lipsește doar "Ne sluciaino!", acel

teribil, "Nu întâmplător!", rostit cu voce joasă de Stalin, ca tabloul să fie complet.

Încerc, fără mare nădejde, să trimit spre neuronii singuratici ai d-lui Mihaies câteva propoziții raționale. Dl Hajdu Gabor nu e "ungur", e cetățean român și ministrul Sănătății. Fraza produsă între ghilimele îi aparține sută la sută. Ea nu se referă la români sau la unguri, ci la profesori! Faptul că ministrul Sănătății dintr-o țară, "în prag de integrare europeană", cum zice dl Mihaies, vrea să-i bage în pușcărie pe profesorii care vor să-și facă meseria, întrucât nu sunt de părere că șansele de a se îmbolnăvi ale copiilor ar fi mai mici acasă decât la școală, e o problemă sociopsihologică, nicidecum etnică! De altfel, în această chestiune ziarul "Adevărul" a exprimat în comentarii o opinie solidară cu cea a ministrului Educației Naționale, Andrei Marga, care a susținut consecvent începerea școlilor la 1 septembrie. Consecința logică a textului d-lui Mihaies este că trebuia să nu publicăm zicerea d-lui Gabor sau s-o dăm cu litere "mai mici", ca "să nu se interpreteze"! Așa gazetărie să facă dl Mihaies la "Zorile roșii", sau pe unde s-o fi instruit.

Oricum, orice demers rațional este trimis în derizoriu de cogitația ultimă a d-lui Mihaies: "Dacă mai ținem seama de faptul că relatarea despre demer-

surile ministrului ungar era paginată deasupra unei informații cu titlul «Un infractor căutat din 1991 a fost extrădat ieri din Germania», spectacolul manipularii e complet". Curat spectacol! și atât de complet, că ne-a făcut pe noi, cei care construim zi de zi un ziar, să ne crăcănăm de răs.

Ne-a pierit însă orice urmă de umor la lectura frazei aceluiași domn Mihaies: "Important e ca jurnaliștii de la "Adevărul" să îndeplinească încă un segment din misiunea lor nenorocita de izolare, cu orice mijloace, a țării de adevărata Europă...". Aici figura de enfant atins de progerie a d-lui Mihaies se estompează, căci nu ne rămâne decât să ne întrebăm: oare dl profesor Nicolae Manolescu, directorul "României literare", a publicat, chiar în ziua apariției numărului cu textul d-lui Mihaies, excelentul și binevenitul său articol intitulat "Declinul culturii" într-un ziar plin de articole "provocatoare până la isterie la adresa occidentalilor", un ziar care are ca "misiune" izolarea României de Europa – am numit ziarul "Adevărul" în viziunea d-lui Mihaies? Căci n-am văzut la sfârșitul articolului d-lui Mihaies nici o notă de delimitare a redacției "României literare", așa cum apare, în același număr, la articolul doamnei Ileana Malancioiu...

Cristian Tudor Popescu

Argumentul scorpionului

ÎN NUMĂRUL 36/1999 al *României literare*, sub titlul "Microbul literaturii" dna Ileana Malancioiu produce, între alte judecăți ce se vor definitive, și una care privește în chip direct Uniunea Scriitorilor. Iată-o, așa cum a zămislit-o poeta: "Uniunea aproape că nu mai există. Mai există doar sediul ei, ocupat de câțiva funcționari, care se miră cind mai trece pe acolo și cite un scriitor cunoscut, și așa-zisa Casa a Scriitorilor". S-ar zice că avem a face cu o părere, poate chiar cu o opinie și e dreptul inalienabil al Ilenei Malancioiu de a avea și de a fi liberă să-și exprime părerile și opiniile. Numai că această părere (sau această opinie sau, mă rog, această constatare) transmite, de fapt, o minciună sfruntată. Iar o minciună, indiferent din partea cui ar veni, nu e cazul, cel puțin între oameni de onoare, să treacă fără răspuns.

Așadar:

1. Uniunea Scriitorilor – aceasta care "aproape că nu mai există" – sprijină financiar editarea unui număr de 12 reviste literare, din București și din țară (*România literară*, *Luceafărul*, *Contrapunct*, *Secolul XX*, *Orizont*, *Ramuri*, *Convorbiri literare*, *Dacia literară*, *Helikon*, *Vatra*, *Lato*, *Apostrof*), asigurându-le fie salariile

redactorilor, fie plata colaborărilor, fie tiparul și hirtia.

2. Uniunea Scriitorilor – aceasta care "aproape că nu mai există" – acordă membrilor săi aflați în dificultate de indiferent ce ordin (material sau de sănătate) ajutoare bănești nerambursabile în valoare de 15 milioane lei lunar.

3. Uniunea Scriitorilor – aceasta care "aproape că nu mai există" – sprijină cu peste 200 de milioane de lei anual activitatea editurii "Cartea Românească" pentru apariția cărților scriitorilor români contemporani.

4. Uniunea Scriitorilor – aceasta care "aproape că nu mai există" – asigură unui număr de 100 de scriitori din București, persoane în vîrstă sau cu mari probleme de ordin financiar, masa zilnică la domiciliu sau prinzul la Cantina Scriitorilor.

5. Uniunea Scriitorilor – aceasta care "aproape că nu mai există" – a organizat la Casa Scriitorilor, în cursul anilor 1997, 1998 și 1999 peste 400 de lansări de carte, întâlniri cu cititorii, colocvii, simpozioane, cu participarea – de fiecare dată

– a unui număr de 80-120 de scriitori și iubitori de literatură.

6. Uniunea Scriitorilor – aceasta care "aproape că nu mai există" – suportă toate cheltuielile de spitalizare sau, vai!, de înmormintare pentru membrii săi.

7. Uniunea Scriitorilor – aceasta care "aproape că nu mai există" – a suportat toate cheltuielile de sejur în străinătate, în baza acordurilor bilaterale cu – pînă acum – 12 țări europene și extraeuropene, pentru un număr de peste 150 de scriitori din toată țara (doar în ultimii trei ani). Nota bene: Ileana Malancioiu a făcut parte, chiar anul trecut, din delegația de scriitori care a vizitat China și numai pentru domnia sa cheltuielile Uniunii s-au cifrat la peste 30 milioane de lei.

8. Uniunea Scriitorilor – aceasta care "aproape că nu mai există" – a organizat trei ediții (1995, 1997, 1999) ale întîlnirii de la Neptun a scriitorilor români din întreaga lume precum și, în 1999, primul colocviu despre literatura minorităților din Europa centrală și de est.

9. Uniunea Scriitorilor – aceasta care "aproape că nu mai

există" – a deschis un lanț de librării-cafenea în, deocamdata, 5 orașe ale României (Brăila, Constanța, Craiova, Slobozia, Tr. Severin) urmînd ca în curînd, să mai deschidă alte cinci (Arad, Bistrița, Ploiești, Cluj Napoca, Baia Mare).

10. Uniunea Scriitorilor – aceasta care "aproape că nu mai există" – a izbutit, prin filiala sa din Republica Moldova, să contribuie la editarea revistei *Basarabia* din Chișinău și, totodată, să susțină financiar apariția unei reviste de literatură română la Cernăuți.

Și asta nu e totul. Mă opresc însă aici menționînd doar ca despre toate acestea Ileana Malancioiu avea perfectă cunoștința, în unele din ele fiind direct implicată (vizita în China, de pildă). Și atunci? Cum să-mi explic minia proletară în sensul cel mai autentic comunist al cuvîntului care a cuprins-o pe, iată, tovarășa Ileana Malancioiu. Să fie de vină numai nostalgia după vremurile cînd la masa lui Eugen Jebeleanu (în jurul căreia, precum ea însăși o spune, "se aduna toată floarea cea vestită în momentele de răsruce") avea chiar domnia-sa un loc rezervat – e drept că nu tocmai în "momentele de răsruce" ci în cele de cotidiană, mică și benignă birfă artistică?! Sau o fi la mijloc motivația scorpionului din fabula unui poet român de azi?

Laurențiu Ulici
președintele
Uniunii Scriitorilor din România

«ORGOLIUL, STRUCTUR ȘI NEAGRESIVĂ A FIIL

Gellu Dorian: Domnule Ilie Constantin, din câte se poate vedea din scrisorile dumneavoastră de la început, vă detașați oarecum aristocratic față de colegii din generația 1960. Aveți o asemenea ascendență, sau educația v-a format spre ceea ce esențializează scrisul dumneavoastră?

Ilie Constantin. Aristocratic? Un confrate serios, cu 14 ani mai tânăr, îmi pune o întrebare (pe care o confirmă cu o interogație subsidiară: am o asemenea ascendență?). Se cuvine să-i răspund limpede, și fără a mă lansa în teorii asupra a ce este sau nu aristocratic...

Singura aristocrație din care mă trag este tarănească valahă din județul Olt; neamul nostru se întinde prin mai multe comune dintre Drăgănești-Olt și Slatina; mama bunicului meu dinspre mamă era «Austriacă», adică venită din Transilvania – deci sunt, măcar în parte, și ardelean... Trăsătura mea «aristocratică» e deprinderea de a fi cuvințios. Ea mi-a fost inoculată cu vorba, cu nuiaua și, eventual, cu reteveul. Politețea mi-a fost predată, în neam și în familie, sub două forme. Cea a lui TREBUIE («altfel, nu intri în rândul lumii») și cea a lui *e foarte ușor și plăcut să fii politicos* – cum m-a convins mama, pe la 11-12 ani și mai târziu, într-o lume ceva mai complexă decât cea sătească. Luminoasa mahala «Apărătorii Patriei» era la fel de compactă ca spațiul educativ: oamenii trăiau încă unii sub privirea celorlalți, în sensul bun al cuvântului, iar copiii se aflau sub ochii responsabili ai adulților și acasă și pe stradă. (De curând, Al. Călinescu mi-a lansat, cu un aer serios: «Ilie, tu să îți mîntie că de la cartierul din copilărie și s-a tras cariera la Ministerul Apărării francez!»)

La vreo 12 ani, școlarul care eram a început să versifice, urmând cu voioșie modelul-far, proletcultismul ambiant! Așa se cuvenea, așa am scris. Devenit «poetul școlii», am fost trimis cu mândrie la Cercul literar de la Palatul Pionierilor, la Cotroceni. Toată lumea făcea caz de înlesnirea mea versificatorie. Se regreta însă faptul că veneam *descult* la ședințele dominicale, deși devenisem «președintele» Cercului... Cu un efort, Palatul pionierilor mi-a oferit întâia mea pereche de teniși (ințepeam cu trofeiele literare de la nivelul solului...) Extrag aceste detalii din incerta memorie pre-adolescentină, ajutându-mă și de un mic «document». În 1955, o tânără ziaristă de la «România liberă», Olga Ilieș, avea să-i consacre elevului de 16 ani cel dintâi articol – obținusem un premiu la un concurs de poezie al cenaclului «Teodor Neculuță». Festivitatea a avut loc în sala «Fantazio». Autoarea articolului pleacă de la sfiala atâncăce a laureatului pe scenă ca să realizeze un *flash-back* jurnalistic:

«Și m-am întors cu aproape patru ani în urmă (NB: din 1955 în 1951). Răsfoiam într-una din încăperile Palatului Pionierilor revista literară internă «Mlădițe tinere». Dintre multe «mlădițe» care apar la cercul de literatură, una mi-a atras atenția. Era elevul pionier Constantin Ilie. L-am cunoscut și personal acasă, în cartierul Apărătorii Patriei. Casa maruntă, spoită cu alb, avea grădiniță și curte. Casă de om care a trudit greu. Mama, taxatoare de tramvai, plecase la slujbă. Acasă era Constantin Ilie și o surioară. L-am întrebat multe și mi-a răspuns la toate sfios, dar sigur. La masa plină cu caiete de școală, copilul cu pantalonii scurți și *pantofi de tenis în picioare* (s.n., IC) mi-a spus stânjenit, incurcat:

– Eu mă fac poet.»

Sar două paragrafe pentru a transcrie rândurile de încheiere, ideologic triumfale:

«L-am cunoscut pe Constantin Ilie la început de drum și, spre bucuria mea, l-am întâlnit și la prima etapă. Și nădăjduiesc că nu peste mulți ani îl voi reîntâlni, poet cunoscut și iubit de oamenii muncii.»

A priori, nimic în situația mea de familie nu se opunea comunismului. «Fecior de muncitori bucureșteni» – cum mă proclama Miron Radu Paraschivescu în «Contemporanul» din inuarie 1958 –, intram printre «promovabilii» noului regim. Nu știam cum putuse fi societatea precedentă; la fel, adeziunea mea la modelul proletcultist era entuziastă căci nu cunoșteam altul... La 23 de ani, licențiat în litere, am ales calea regală de propășire în comunism: am devenit redactor la ziarul «Scânteia». Surpriză, trei ani mai târziu, la începutul lui 1965, părăsesc – în plină liberalizare a regimului – o publicație ce devenise «frecventabilă»... Un lucru e de reținut din evoluția mea: sistematic invitat să devin membru de Partid, am reușit să evit această onoare. – Ilie Constantin, (mi s-ar putea răspunde) s-au deschis arhivele: în 1973, înainte de a pleca din țară, ai cerut intrarea în partidul comunist!

Și e adevărat, cu atât mai mult că respectiva candidatură o mai prezentasem o dată de două ori mai înainte – pentru a calma reacții de vigilență trecătoare... Apoi, eu nu-mi mai aduceam aminte, iar afluența voluntarilor ambițioși îmi permitea să fiu, de bine de rău, uitat.

GD: Ați fost curtat de marii ideologi comunisti?

IC: Și dacă, în realitate, Partidul nu mă voia?! Marii ideologi, uite, nu mi-au făcut avansuri. Cât am fost la «Scânteia» (între cei 23 și 26 de ani ai mei), gândeau poate că eram în poiată...

GD: Ați intrat în literatură cam în aceeași perioadă cu Nichita Stănescu. Critica, la un moment dat, vă așeza în aceeași linie, ba chiar unii dintre critici vă acordau șansele

priorității, escaladării primului loc. După plecarea dumneavoastră din țară, acest loc a fost ocupat, atât prin biografie cât și prin operă, de Nichita Stănescu. Cum priviți retrospectiv acest început, această concurență?

IC: O luptă pentru primul loc în generație, între Nichita și mine? Nici nu putea fi vorba de așa ceva: eu sunt mult mai modest și mai orgolios decât atât... De la început, l-am admirat nespus – știam o mulțime de poeme ale sale pe dinafară! Locul lui natural era în fruntea noastră. În plan intelectual, dacă eu învățam mult și repede, Nichita Stănescu *știusse* dinainte! Iar cei șase ani în plus (față de Cezar Baltag și de mine) așezau o diferență ce-mi părea acceptabilă.

Am pomenit și *orgoliul* – structură liniștită și neagresivă a ființei mele. Încă de la debut, important pentru mine a fost să fiu un poet demn de acest nume; nu cu orice preț înău, dar nici pierdut în serie. Na-m ascuns niciodată că – iluzie, sau nu – mă consider egalul celor mai buni. Că un altul, alții vor acoperi rafturi de bibliotecă iar eu voi fi dat 150 de poeme într-o viață mi se pare natural. Se iau în considerație greutatea specifice, iar nu chintale de marfă.

GD: Ați considerat vreo secundă, în tot timpul primei perioade în Occident, cu siguranță mai dificilă, că ați pierdut un loc important în spațiul literaturii române, care, ce-i drept, la acea oră – de abandon al proletcultismului feroce de tip sovietic și de început de ideologizare de tip chinez – nu oferea confortabilitatea libertății de expresie?

IC: Senzația pe care o trăiam era aceea de sinucidere literară, și nu doar literară; aveam o privire *post-mortem* asupra a ceea ce fusesem (cum o voi spune la Neptun, în iunie 1995, la primul colocvial al scriitorilor români din toată lumea...). Gândul că pierdusem un loc printre confrății mei în spațiul literar românesc m-a ajutat să trăiesc ca paznic într-un parking subteran parizian, aproape un deceniu. Cu vorbele Ecclesiastului (dar fără a urca la sensul lor soteriologic!): «Cine cată să-și scape viața o va pierde,

și cine o va pierde o va câștiga», eu căut să mă salvez de presiunile Securității, și pierdusem familial, literar, ca poziție socială și câștigasem viața în afara delațiunii fricii, existența liberă.

GD: Pe parcurs ați intrat, din câte se vede deja din declarațiile dumneavoastră, în viața liberă occidentală. În acea perioadă compătimit pe scriitorii români raș regim de totalitarism, sau i-ați culpabilizat?

IC: Cum să-i fi culpabilizat eu pe rămași în țară?! Nu încetam să mă gândesc acei confrăți, despre care primeam din când când vești prin cei ce treceau să mă vadă Paris. Știam că totul se așumbră, fără ranță. Mi-a trecut prin minte că, bună micul meu joc de a nu intra în partid dev de neimaginat după 1975-1976. Când n transmitea «de sus» – prin 1971 și mai târziu – că un loc de redactor șef adjunct «Luceafărul» l-ar fi răsplătit pe noul comu era încă o vreme de ispita cinică și blajină. Târziu, pâinea însăși și posibilitatea de a publica puteau fi condiționate de adeziuni pentru un plus, ci pentru strictul necesar.

GD: Dorind să afla cât mai multe despre diaspora românească, și, parad despre ce se petrecea la noi, ascultam cu ventă zilnică postul de radio Europa Lib Sincer să fiu, nu v-am descoperit în nile acestui post. În ce relații erați cu Lovinescu și Virgil Ierunca în acea perio

IC: Abia sosit la Paris, m-am așezat în unui raport de forțe. Nu aveam nici un a înfruntarea la distanță... «EI». Îngăduind tacit să plec cu o bursă în Italia, «EI» nu seră nici un risc, contând pe simpla mea că. Rămas în Occident, nu aveam să-i ex pe ai mei unor represalii în plus... Alții itori români, înainte și după fuga mea vorbit la atât de necesarele posturi de l împotriva comunismului: Europa Lib Vocea Americii, Deutsche Welle, BBC. Citat de toate, m-am explicat, și am foșteles. Familia din țară mi-a transmis, prin călători, mulțumiri pentru totala mea tăce avuseseră și așa destule necazuri... La marele cuplu al luptei intelectuale român Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, am foș am rămas în realții calduroase.

GD: După ani buni de zile de la plecarea dumneavoastră din țară, diaspora românească își aduna forțe noi prin disidenți ca Goma, Gelu Ionescu, Nicolae Breban, situație privilegiată de navetist din lu concentraționară în lumea liberă, Dinu mând, alții și alții. În ce relații vă afla acești noi veniți? Poziția dumneavoastră rezervată, pur și simplu de scriitor româ limbă franceză, are, desigur, explicații. Care sunt acestea?

IC: Față de cei ce s-au exilat în urmatori (ați citat câteva nume, mai su altele) atitudinea mea era de solidară tacută. Îi vedeam, ne frecventam, dar nu participam la luptele lor. Problema mea față de «ostatecii» din țară, nu s-a rezolvat decembrie 1989, ca pentru mulți alții. Poziția mea rezervată se datora pe l imperativul de ordin familial, și faptului la două luni după ieșirea din parking – devenit salariat nu al Ministerului francez Apărării, cu *obligatia de rezervă* față de cerile interne ale celorlalte țări, începând cea de origine.

Alături de fiul său, Stan, București, sept. 1997

LINIȘTITĂ TEI MELE»

GD: La Paris locuia unul din marii apa-
i, românul Emil Cioran. Ați intrat în
ătură cu el, din momentul încetățenirii
nnei-voastre ca francez?

IC: N-am așteptat să fiu încetățenit ca să
prezint înaintea minunatului Emil-fără-
ă, la numărul 21, rue de l'Odéon! Întâl-
na noastră a avut loc pe 10 februarie 1974,
bia o lună de când eu cerusem azil politic.
og pe lectorii interesați să citească textul
1 complot între Balkanici» din *Plecarea
1 luptă*, editura Muzeul Literaturii Româ-
1998 (paginile 14-24, dar de ce n-ar par-
ge toată cartea?)

GD: Conform scrierilor dumneavoastră în
ba franceză, aparțineți, desigur, și litera-
i franceze. Ce loc vă acordăți în această
re literatură a lumii? Care sunt criteriile de
zare în arealul literaturii franceze a scri-
ilor veniți din altă parte și adoptați?

IC: Dacă din premisa avansată se poate
uce că aparțin și literaturii franceze, ac-
t acel *desigur...* atât de puțin sigur! Să-mi
rd și un loc într-o literatură înțesată de
ri?

La Bruxelles, pe la începutul lui 1998, o
oană prietenă m-a dus la un teatru de
zie (unde spectacolul începuse), și a sco-
pe directoarea instituției într-un fel de
e, nerăbdătoare să mă prezinte: într-o zi,
asumi, cu poeme.... Atitudinea mea poli-
s nepăsătoare a scandalizat, presupun. Cu
e astea, persoana-prietenă m-a dus îndată
aceea la o mare librărie unde era pre-
tat un scriitor; dintre standurile de cărți,
rea auzeam ce spuneau un critic literar și
rul, abia de puteam aprecia arta unei co-
liene care citea pasaje din operă. Tot dam
es, dar și acolo persoana a carei prietenie
n pe cale de a o pierde avea intenția să mă
inte: într-o zi, eu m-aș fi aflat la locul de
are etc... Scenă de explicații, mai târziu.
sprețuiești cumva piața literară belgia-
» «Nu, Doamne ferește. Dar m-am omo-
eu vreodată să cuceresc piața literară
ceză?»

Criterii de așezare? Totul se năruie și se
vetează; gloriile durează un anotimp, ori
puțin; în afara unor structuri și a câtorva
britați, ritmul comercial al mass-media
lege. Cărți ce pot fi foarte bune, abia puse
ritrină, iau degrabă drumul distrugerii,
cuite delirant de altele și altele... E drept
scriitorii români au fost admiși, mai de-
t, în *arealul* (e curioasă această vocabulă
o-saxonă când vorbim de litere galice!)
aturii franceze. În anii mai apropiați,
ginile altora s-au perindat în fugă, în rând
utohtoni literari tot atât de trecători.

GD: În ce măsură vă mai simțiți scriitor
ân? După 1990, scrierile dumneavoastră
unoscut o rapidă întoarcere în spațiul lite-
rii române. Lectorii specializați și-au
s rapid aminte de Dvs. și v-au preluat cu
viziism. Ați simțit din plin acest lucru sau
și și rezerve?

C: Mă simt scriitor român. Nu-mi acord
un loc în literatura franceză. Am publicat
omânia, de prin 1994 încoace, un grup de
, noi sau reeditate. Oricât de puțini vor fi
l «lectorii specializați», ei mă vor fi pre-
spontan; poate ca numărul mare de citi-
de acum 25-30 de ani era o iluzie, iar
n revenim la realitate.

GD: Fiind Dvs. înșivă un foarte bun

comentator de poezie, un analist liric de ex-
cepție aș spune, având și o experiență dublă,
poate chiar mult mai vastă, intrând în contact
cu numeroase modalități poetice, mode,
poefi, experiențe poetice, paradigme unde
așezați poezia românească, măcar în context
european, în mometul de față?

IC: Așez poezia română foarte sus, alături
de alte două ce-mi sunt accesibile în original
– italiana și franceza. Dar să nu-l supărăm pe
Dumnezeu: ce am putut cunoaște prin traduc-
eri din alte poezii ale lumii mă face să cred că
această constantă universală a sufletului
omenesc, adică poezia, e pretutindeni bine
reprezentată. Popoarelor din jurul nostru și
de mai departe le-a dăruit Pantocratorul,
printre lucrurile vitale, spațiul sacru al poe-
ziei. Popor la fel de vechi ca rudele sale la-
tine, cel român a fost inzestrat poetic cu a-
ceeși dămicie.

GD: Consider că un om de cultură român
– prozator, poet, critic literar, eseist, dra-
maturg, ca să mă refer numai la scriitori –
aflându-se într-o țară care dă girul de intrare
în universalitate a unei literaturi, a unor nume
mai curând, descoperind că literatura din care
vine este vag cunoscută sau deloc în acea
lume în care a ajuns, ar trebui să găsească
căile rapide de a afirma valorile autentice ale
literaturii din care vine. Acest lucru nu s-a
intâmplat și cu literatura română. Nu-mi aduc
aminte acum de români care să fi evidențiat
cu adevărat, să fi impus acolo în străinătate
vreo cale de afirmare a valorilor literaturii
române. Care este cauza? Dvs. ce-ați făcut în
acest sens?

IC: Un scriitor viețuind departe de țară
trebuie neapărat «să fi impus acolo în străi-
nătate vreo cale de afirmare a valorilor litera-
turii române»? Și dacă nu, «care este cauza»?
Sfârșitul întrebării, mă incremenește în fața
răspunderilor: «Dvs. ce-ați făcut în acest
sens»...

Pusă așa, problema pare simplă: te afli în
Occident, nu fi hahaleră, promovează valo-
rile literaturii naționale! Or, procesul de pe-
netrare a scriitorilor pe o «piață» străină e
complex, și puțin tulbure. Adesea, mari efor-
turi de traducere și difuzare, de utilizare a
mijloacelor de comunicație dau oarece rezul-
tate. Dar focul de paie al notorietății inițiale
nu se poate stârni din întâmplare, dintr-un
eveniment exterior literaturii, dintr-un scan-
dal etc.

Cum aș putea *promova* (eu, un solitar
care se credea pierdut pentru literatură în
1974) pe alții, când propriile-mi culegeri de
poeme în limba franceză mi le-am editat «în
regia autorului»? Umilit de sute de refuzuri
prin poșta la manuscrise proprii, să-mi
schimb rolul? «Bine, eu nu merit poate aten-
ție, dar iată ce mari valori...» Atunci, n-oi fi
făcut nimic, în becisnicia mea? Ba da, câte o
conferință și conversații private cu intelectu-
ali de pe-aici. Prin 1993, am propus chiar an-
tologia mea *Poeți români/Poètes roumains
(1951-1973)* unor editori parizieni, care m-au
privit în mare nedumerire. Iată de ce lucrarea
a apărut la Editura Fundației Culturale (tom
I, în 1995; tom II, în 1996 – în totul, peste
700 de pagini și mai bine de 60 de autori aleși
și traduși de mine). O bucurie mai recentă:
Alain Paruit (care traduce neîncetat, ca un
titan, din autori români!) mi-a cerut să
tălmăcim în trei – el, Odile Serre și eu –,
fiecare câte 13 poeme, ultimul volum al lui
Cezar Baltag, *Chemarea numelui*. Cartea a

apărut în coediție L'Esprit des péninsules-
Paris și Fundația Culturală, și a fost prezen-
tată, în martie 1999, la Salon du Livre.

GD: Există vreo speranță ca literatura
română să iasă din conul de umbră nemeritat
în care se află acum? Cine ar trebui să forțeze
porțile care încă stau închise pentru valorile
literaturii române în străinătate?

IC: Nu știu dacă literatura română se
găsește într-un con de umbră. Ea se află la ea
acasă, cu o largă piață literară – care ar trebui
să fie mai bine orânduită, cu eforturi con-
știente de a ameliora difuzarea cărților și pu-
blicațiilor pe tot spațiul românesc. O cale mai
nimerită de a forța porțile spre străinătate – și
care cere multă continuitate în efort – rămâne
aceea de a oferi burse și înlesniri unor tineri
străini care ne-ar cunoaște valorile «la fața
locului», și din care măcar o parte ar dori să
le promoveze în țările unde se vor întoarce.

GD: Care ar fi după Dvs. primii scriitori
români, clasici și contemporani, care ar meri-
ta să intre masiv pe piața literaturii europene,
cea care dă de fapt cota valorică mondială?

IC: Cine vine-ntâi, cine după? Clasicii se
cuvine a fi promovați prioritar, apoi contem-
poranii mai îndepărtați și scriitorii actuali.
Dar nu trebuie să visăm la campanii și rezul-
tate; preocuparea e de talie și durabilă.

Piața literaturii europene dă oare «cota
valorică mondială»? O cotă urcă și coboară.
Românii, ca și alte popoare, nu au a se sur-
mena de variațiile cotelor valorice pe o piață
literară sau alta din afară. Cota valorică e cea
națională: «Iată, noi îi iubim și îi respectăm
pe... Luați cunoștință de operele lor și faceți-
le cunoscute și în alte locuri». Scrierile
românești sunt plante vii; valoarea lor nu are
a fi cotată de managerii piețelor literare de
aiurea: ca și viața lor, valoarea există sau nu,
cu ampoare sau fără, în spațiul sufletesc al
limbii române.

GD: Ce reprezintă pentru dvs., ca poet
român, Premiul Național de poezie «Mihai
Eminescu», acordat la Botoșani de un juriu
național și ajuns la a IX-a ediție, în contextul
premiilor de acest fel din Franța sau alte țări
europene?

IC: Am citit scurtul istoric al Premiului în
numărul 1/1999 din revista «Hyperion». Lista
celor distinși îmi pare fastuoasă; iar evoluția
numelor de *nominați* are ceva drama-
tic! Copleșitor e sentimentul că toți cei
nominați meritau marea distincție ca și cei ce
au obținut-o. Așa ceva nu e atât de obișnuit
ca să nu fie remarcat! Mă nefericește profund
ce s-a intâmplat cu Dan Laurențiu, cu cinci
nominalizări până la moarte...

Despre premiile de acest gen din Franța și
vecinătate nu am mai nimic de spus. Lau-
reații par a sări în actualitate ca niște diavoli
din cutii, și durează până la următorii.

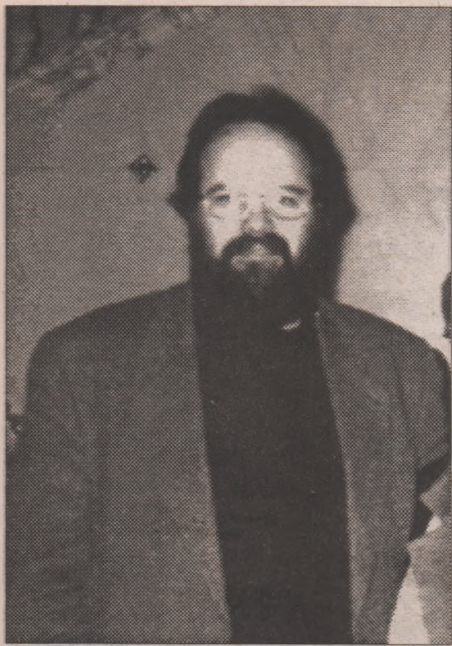
Prin 1970, la Casa Scriitorilor, Dan
Laurențiu și cu mine ne amuzam să-i spriem
pe colegii care se uitau la ce beam; mai ales
el striga, cu voce de judecător coleric: «Să nu
te uiți cu ochi de gheață!». E primul vers
dintr-un rondel de Cicerone Theodorescu (de
prin 1953-54): «Să nu te uiți cu ochi de
gheață/ La om, la munca lui, la tot». Noi doi
reluam micul refren, arătând ce aveam la
rece, lângă masă:

Să nu te uiți cu ochi de gheață
la om, la vinul lui, la tot,
la om, la berea lui, la tot,
la om, la votca lui, la tot etc.

Degeaba, domnule Gellu Dorian mi-ați
îndreptat privirea spre contextul internațional
al premiilor; omul nominat o dată poate visa
la o scenă în care i-ar arăta cuiva diploma
unicat și coroana vasile-alecsandrină, rostind
imperios:

Să nu te uiți cu ochi de gheață,
la om, la premiul lui, la tot!

Interviu luat de Gellu Dorian

Ovidiu PECICAN

GÂNDURI ȘI

Veneau francezii la "Club Mediteranee", italienii scunzi și temperamentalii ar fi dat orice să pună mâna pe iubitele noastre... Ce atmosferă incredibilă putea fi!...

După o vreme însă am început să mă plictisesc de toată povestea asta, lucrurile se cam repetau. Băuturile se cam repetau, fetele se cam repetau... Mulți dintre noi se dovedeau, când îi priveai mai atent, niște imitatori destul de vagi ai unor mode ajunse, ele însele, deformat până la noi... Eram dezolant...

– Cum adică?

– Păi uite, să-ți exemplific cu câteva figuri mai pitorești: erau mai întâi doi frați, Pepe și Jimmy, băieții de la țară, fără nici un fel de studii mai acătării, însă adevărate enciclopedii ambulante în materie de rock, beat, soul, blues... Pepe era un pasionat al epocii napoleoniene, dar nu împăratul îl interesa acolo. Se fixase asupra mareșalului Lannes, știa tot ce se putea ști despre acest tânăr care murise eroic, în brațele suveranului francez, cu picioarele retezate... Dar după o vreme, insistența lui de a închina fiecare pahar memoriei acestui mareșal începuse să aducă a poză adolescentină, a fanfaronadă, a lipsă de idei... Așa că ne irita... Eu nu i-am mai avut la inimă pe Pepe și Jimmy din ziua când, pentru a imita cumva ceea ce se întâmpla aiurea, pe la concertele cu "The Doors", când Morrison își arăta organul sexual publicului, sau pe la concertele cu "Rolling Stones", când se pare că, într-un rând, Mick Jagger defecase pe scenă, de față cu zeci de mii de fani, Jimmy a prins un porumbel, i-a sucit gâtul de față cu toată lumea, i-a rupt capul și apoi amândoi au băut din sângele lui... Nu cred că erau sataniști, sau nu știau că sunt, dar așa era pe atunci, țin minte că ne-am dus de vreo opt ori la *Blow Up* al lui Michelangelo Antonioni nu pentru că era un film bun – și era! –, ci pentru că era acolo o secvență în care Frank Zappa își sparge ghitara în plin concert, enervat la culme de bărâiturile unui amplificator... Sau *Rolls Royce-ul galben*, unde apărea într-un loc Jimmy Hendrix... Toți ne bucuram că secvențele scăpaseră de cenzura ideologică și nu aveam nici o explicație... Dar era o atmosferă greu de evocat, plină de filme cu eroi pozitivi situați în afara legii, ca *Bonnie și Clyde*, cu Faye Dunaway și Warren Beatty, sau ca *Butch Cassidy și Sundance Kid*, bandiții americani interpretați magistral de Paul Newman și Robert Redford... Și nu erau numai filme americane de tipul ăsta: de pildă îmi amintesc de o peliculă sârbească, se chema dur de tot, în maniera "tinerilor furioși", *Când voi fi mort și livid*, iar eroul era un țigan care face tot felul de potlogării, fură, înșeală se încurcă cu tipa unuia, iar acela îl împușcă în timp ce stă pe WC, în curte... Un soi de cult al marginalului, al out-sider-ului, al dezadaptatului, al rebelului care începea poate cu James Dean din *Rebel fără cauză* și *La răsărit de Eden*, dacă nu chiar mai devereme...

Ajunseseră în dreptul vilei Doina, unde mult timp înainte de '89 se mai vedeau urme de gloanțe pe pereții exteriori. Nu mai știa legenda legată de ele, fusese un schimb de cartușe între serviciul secret interbelic și o mână de comuniști ilegaliști, ori erau amintirile încrustate adânc în pereții roșcați și zgrunțuroși ai unei confruntări între patrioții de orientare democrată și hitlerişti în curs de retragere.

– Ce epocă grozavă ați prins voi! – făcu Gabi, cu ochii aprinși de un licar.

– Nici pomeneală, erau tocmai anii când Ceaușescu se autoproclamașe președinte, făcându-și rost de un sceptor ridicol... Peste noapte, revista "Flacăra", care trecea drept una dintre publicațiile cele mai combative și mai vii, își pierduse formatul, calitatea hârtiei și culorile, fiind redusă la condiția de ziar și începând să publice în stil de campanie stalinistă articole despre putreziciunea occidentalului, despre iminența unui război nuclear provocat de vestici, despre Elvis Presley care ar fi fost agent CIA, delator și javră... Îți dai seama ce era atunci în ziarele partidului, prin "Scânteia", "Scânteia tineretului" ori "România liberă"... Nu, nici vorba! Ceea ce ți-am amintit adineaori e antologia unui întreg deceniu... Îți dai seama?! O mână de filme și câteva mituri ale frondei muzicale în zece ani care s-au scurs cu încetineală, zi după zi...

– Și tu?...

– Eu ce?... Ah, unde eram eu în toată treaba asta?! – se dumiri Tudor de sensul întrebării fetei care se atâna de brațul său parcă și mai greu. – Ah, eram foarte în elementul meu. Dar acum realizez că mă situam, totuși pe o linie destul de conformistă... Nu mă acomodam cu ideea de a schimba fata căreia îi făceam curte cu altele din grup, migrând mereu... Pe de altă parte, însă, nici cu ideea de înșurătoare nu cochetam, deși la un moment dat s-a pus problema... În schimb beam cu strășnicie, numai țuică ori votcă, alcooluri curate, și numai vin de casă... Asta îmi confera un statut original printre celelalte figuri din echipă...

– Dar cu înșurătoarea... – vru să știe Gabi. Nu mai aveau nici cincizeci de metri până la Piața Areei (sau Romană, sau "Boul Roșu", cum se numise un han aflat cu vreo sută cincizeci de ani în urmă pe acele locuri).

– Mă iubea o fată mică și plinuță căreia îi spuneam cu toții Hary. De fapt o chema Hariclea, maică-sa văzuse, mi se pare, un film despre Hariclea Darclé ori o admira pe această cântăreață. Era din Novaci, o olteancă fo-coasă și isteată, pusă pe smecherii și dornică să ajungă departe. Am mers o dată cu ea acasă, oamenii erau pe acolo gospodari și instăriți, profilați pe brânzeturi... Faceau bani și în rest mai nimic, dacă nu punem la socoteală jocul de popice și mâncatul de mititei cu ardei iute și sare... În fine, lui Hary îi intrase cu putere în cap că eu eram cel mai bun tip din gașcă, ar fi jurat pe sfânta cruce că îi vâr pe toți în cofă. Vedea deasupra capului meu un halou de raze, eram superstarul, ce mai... Aveam cu siguranță viitorul cel mai strălucit dintre toți, deși prin preajmă era și Cisco del Gado, cum îi spuneam noi lui Nelu, care era student la ASE, un unchi de-al lui era ceva prin ministerul de finanțe, așa încât părea mult mai înzestrat pentru un viitor de primă mână.

– Te vedea așa fiindcă te iubea! – îi talmăci Gabi atitudinea fetei de demult, ca una ce cunoștea în mod natu-

ral felul de a fi al iubitelor dintotdeauna și de oriunde.

– Ba era exact invers: mă iubea fiindcă mă vedea așa. Era un om puternic Hariclea!... Ea m-a dezvățat de băutură. Mi-a promis că va bea cota la cot cu mine dacă nu voi renunța. Și a făcut-o! Am tras o beție soră cu moartea la un chef, din pură ambiție și din dorința de a o pune la punct. Dar tot ea m-a cărat acasă în condiții pe care nu mi le mai amintesc, fiindcă "pierdusem finalul"... N-a fost o întâmplare, era mai înzestrată decât mine la băut... Noroc că nu s-a prins de ea obiceiul. Pe mine mă înspăimânta la început voința ei aproape inumană, pusă în slujba unor scopuri foarte precise și adeseori "mici", cum ar fi participarea de la un capăt la altul, fără absențe, cu ochii țintă la vorbitor, la cursul de socialism științific al lui Eugen Parastase, un imbecil promovată la Universitatea bucureșteană în virtutea poziției lui în partid, numai și numai pentru că avea nevoie de zecele lui pentru a avea media necesară ca să prindă o tabără de vară la Navodari. Știa cu precizie că acolo urma să vină și academicianul Trofin Stănescu, mâna dreaptă a lui Maurer, pe care l-a trădat apoi pentru un Ceaușescu aflat în plină ascensiune, și voia să intre în grațiile bătrânului pentru un post bun direct la unul dintre institutele Academiei Române.

... Așa încât Hary mă domina vizibil cu voința ei. Și nu atât cu voința, cât cu faptul că această voință era întotdeauna extrem de precis îndreptată către un scop. Nu conta că scopul nu era cine știe ce... Vreau să spun că și eu aveam – și am – voință, și eu sunt în stare să mă concentrez asupra unui scop anume ales, dar ca să nu-l "trădez", să nu mă abat de la el, e absolut necesar ca el să nu fie concret. Trebuie să sune a "misiune", "a chemare", "a ideal", uite, asta a făcut școala din mine... La ea gândul căpăta dintr-o dată o consistență aproape contondentă, nu știu cum... Țin minte că o dată, eram deja împreună, i-a intrat în cap că are nevoie neapărat de o rochie de la casa de modă făcută special pentru fiica secretarului județean de la Ilfov. Ei bine, a reușit într-un timp record să se introducă în anturajul respectivei și să o convingă că peste noapte moda s-a schimbat, că la Paris și New York se poartă deja cu totul altceva... pe scurt, a obținut-o.

PIAȚA era învăluită în lumina magazinelor de la parterul blocurilor și de la neonele stradale. Câteva tramvaie – un 3 care aștepta să se schimbe macazul și să pomească spre Aradul Nou, un 2 ce venea din centru și se pregătea să facă la dreapta pentru a străbate strada ce ducea spre biserica sârbească și apoi spre cartierul Alfa, altele două, neidentificate – faceau manevre pe ghemul de linii metalice din mijloc, iar două sau trei autoturisme așteptau la sensul giratoriu, ocupat deocamdată de mișcările vehiculelor de pe șină. Tudor și Gabi depășiseră colțul și, făcând la stânga, traversară către dispeceratul transportului în comun, luând-o printre casele vechiului cartier evreiesc, pe direcția "casei cu lacăt" – de unde lacătul, care voia să protejeze vechiul copac al bres-

ȘI MAI "ascultă" o secundă vocea înainte de a se strecura în interiorul mânușii ei sonore. Era ca și cum ar fi stăruit cu coada ochiului, într-un ultim tur, asupra ultimei file a albumului cu poze din studenție.

Ea era tot acolo, lângă el, cu el, scormonind cu aviditate – jucată sau reală? – prin destăinuirile pe care vocea aceea, ce venea dintr-un trecut modelat cu atenție de amintirea capricioasă, i le pune la dispoziție, lăsând-o să-și prefere degetele ca prin gămezi scânteietoare de nicheli...

Îi povestea despre tinerețe – deh, subiect original nevoie mare! –, dar nu ca de obicei, cu referire la generalități, cu tentative de aproximare a unei definiții, cu sondarea atributelor și... "alianțelor tinereții", cu exemplificări ilustrate care, de la caz la caz, puteau pune și noi probleme, solicitând o reflexie acută... Aiurea! Toate acestea erau departe, la zeci de mii de leghe, sub mări... Vorbea despre tinerețea lui, vorbea cu prospețime și fără metodă, o vorbire îndelungă reprimată își regăsea naturaletă sacrificială drastic de anii unei îndelungi discipline intelectuale. Și pe măsură ce această vorbire eliberatoare se producea, Tudor "se colora" tot mai puternic în culorile unui june spontan, de o reconfortantă banalitate ce rasturna în spațiul invizibil dimprejur poartă după poartă...

– ...și fumam, beam cot la cot cu ceilalți... Pe atunci asociază tema libertății interioare cu o anume revoltă, cu contestarea... Era și epoca potrivită pentru așa ceva, anii '70, mirajul Woodstock-ului și al lui Allen Ginsberg, al lui Jack Kerouak, ascultam până la demență muzica celor de la Pink Floyd și Kansas, care ni se părea că veneau în continuarea Beatles-ilor din "Sargent Pepper"... Eu găseam o plăcere deosebită în a propovădui pe la chefurile ideile lui Des Esseints, eroul din romanul *În răspăr*, al lui Huysmans, și pe cele ale lui Baudealire despre "paradisurile artificiale"... Descopeream și noi mistica alcoolului, pe care unii îl combinau cu medicamentele, ca și Marin Preda, care a și plătit cu viața acest obicei al lui... Și mitologia sexului, trăiam o revoluție sexuală care în cazul meu era erudită și intelectuală ostentativ, dar în cazul altora dintre noi luase aspectele tipice ale unei vioioase continue depravări... Bineînțeles, totul avea un iz foarte specific național, unele dintre orgii se petreceau prin șoproanele câte unui sat montan, în fânul proaspăt, sau printre boscheți, la o margine de pădure. Dar se mergea și la mare, prin stațiunile noastre de pe litoral, care pe atunci aveau încă un aspect cosmopolit, pline de turiști germani aduși de firma "Neckermann", sau de suedezii celor de la "Fritids Resor"...

P A Ș I

lelor de odinioară, unde noii ucenici bateau, conform tradiției, câte un cui, dispăruse, probabil la muzeu –, spre piața Avram Iancu. De astă dată strada era mai puțin luminată, noaptea subliniind siluetele caselor de raport de pe stânga și evidențiind mai curând un aer de odinioară, ziduri mohorâte întrerupte de ferestre monotone, înălțate în lumina alburie a lunii și stelelor... Pe aici trecerea oricărui tramvai întrerupea tăcerea relativă a locului cu scrâșnet de osii și tactul bătut de roți pe linii, interiorul luminat scoțând din penumbră și elemente fantastice din arhitectura locului.

TUDOR își continua în tot acest timp povestea. Era asemănătoare până la identitate cu toate poveștile de dragoste. Doi tineri, un băiat și o fată, se iubeau... Dar peste acest scenariu, povestitorul turnase mult din modul său de a fi și a vedea lucrurile, iar interpretările lui puneau faptele pe care le nara într-o cu totul altă lumină, vorbind despre aparențe și esențe, despre jocul rolurilor, voința de dominare și subjugare, nevoia de libertate și de o altă repartitie a bunurilor... și sentimentelor...

– ... O iubeam și eu, tot mai mult, dar pentru alte motive: prin faptul că mă vedea ca fiind cel mai și cel mai, voința ei inflexibilă și dominatoare nu mă rănea ci, dimpotrivă, îmi dădea tocmai o putere virilă care le apărea evidentă tuturor celorlalți. Devenisem interesant și în ochii unora dintre fete care înainte, nu prea priveau în direcția mea și îmi amintesc, de pildă, de Nora, o medicinistă, care a crezut că ar putea negocia cu mine să o las însărcinată, deși era deja logodită cu unul dintre cei mai buni prieteni ai mei din grup, cu Simion Gherasim, criticul literar care a plecat prin '78 la Stockholm definitiv... Era rivală pe viață și pe moarte cu Hary, dar asta tocmai datorită faptului că îi cunoștea valoarea și își simțea poziția amenințată în permanență, deși ea era o frumusețe de fată mlădioasă, medicinistă, cu părul căneț și cu ochii negri, intenzi, cu gura impecabil modelată, ce mai, o frumusețe... Voia ca asta să rămână pur între noi, mi-a și mărturisit că planurile ei de viitor nu mă includeau și pe mine, însă făceau indispensabil un copil conceput cu mine, dintr-o primă unică încercare, sub jurământul tăcerii, viitorul ei soț și, mai cu seamă, Hariclea, nu trebuiau să afle vreodată. Sunt convins că mă alesese pe mine pentru că asta îi conferea un ascendent asupra lui Hary. Asta deși Simi nu putea avea copii, după cum am aflat peste ani... Dar nu mi vine să cred că ea știa deja lucrul acesta, la urma urmei erau împreună abia de vreun an, maximum un an și jumătate...

– Și?... Ce s-a întâmplat? – îl privi Gabi cu o curiozitate nedisimulată, privindu-l în ochi cu vioiciune și parcă un pic de răsfăț. Își încasa "drepturile", "privilegiile"...

Cu o zi înainte nici nu ar fi putut visa la ele.

– Nu i-am făcut pe plac... Am cultul prieteniei, după cum probabil că ai observat și, în plus sunt un "tradițional", nu-mi schimb așternuturile după cum bate vântul. Și nici nu-mi convine să fiu folosit, manipulat... La urma

urmei cred că este o oarecare diferență între mine și o bancă de spermă, între mine și un taur comunal, nu?!...

– Dar Hary?... Cu ea cum s-a terminat până la urmă?

– Cu ea nu s-a terminat nicicum...

Nici nu se putea termina cu o asemenea fată... În primul rând pentru că nu ceda în fața evidențelor. Era clar că, în cel mai bun caz, eram o promisiune: nu produsese încă nimic și, de altfel, nici până azi nu am făcut-o...

Gabi însoți această declarație cu un mârâit completent de protest, dar Tudor continuă.

– ... Da, așa e. Însă ea nu se împiedica de realitate, își urmărea cu fanatism propriile gânduri. Iar pentru ea eu însemnam gândul victoriei. În timp ce mie îmi devenea tot mai clar că anumite victorii sunt imposibile în spațiul surpat dintre occident și orient în vremurile socialismului aberant al lui Ceaușescu, ea trata toate lucrurile astea ca pe un roman de Eugene Sue sau Ponson du Terail... Și, într-adevăr, avea o putere enormă de fascinație, care mă fermeca și pe mine. Pentru Hary, aceste evidente...

– Care evidente?

– ... Că se trăiește prost, că e injustiție, că domneau nestingheriți polițiștii deghizați într-o putere civilă, că erai încarcerat într-o țară din care nu era chip să scapi, că nu aveai dreptul nici măcar să rostesti un gând sincer despre toate astea fără să-ți riști libertatea și poate chiar viața... Deci pentru Hary, evidentele acestea nu contau. Le lua drept decoruri posibile pentru o inventivitate socială cum n-am mai întâlnit... Dădea dramatism vieții, în cele mai banale puncte ale ei și descoperia fără greș locurile unde regulile stricte și austere ale lumii în care trăiam erau mai laxe, făcând posibile intervențiile ei.

– Cum vine asta? – vru Gabi Ga-lițiu să se asigure că înțelege ce auzea.

– Nu o deranja deloc că personajele principale ale scenei publice erau tovarăși și tovarășe, prim-secretari și colonei de securitate deghizați în profesori sau ingineri, nu-i păsa că, după o credință adânc înradăcinată în cugetul tuturor, mai toți ceilalți îi slujeau pe aceștia, dicolo de faptul că munceau într-un sector sau altul de activitate fiind și delatori, gazde de întâlniri conspirative, mizerabili colaboratori la supravegherea celorlalți... Trăia, cum trăiam și noi toți ceilalți, într-o societate dublu ierarhizată, și părea că se simte ca pește în apă în această ambianță care era și mediul însuși, și caricatura lui... La suprafață, toată lumea era stimabilă, nu?! Militari și activiști, profesori și ingineri, personal TESA și muncitori, țărani și pensionari... Dincolo de asta, o mulțime enormă de slujbași ai aceluiași, unic, aparat: cel de supraveghere și, la rigoare, de reprimare... Dar de prin '65 începea reprimarea a fost tot mai mult înlocuită cu "prevenirea", "profilaxia" infracțiunilor. Trecuse stalinismul și naivii credeau că atmosfera s-a liberalizat, s-a decongestionat, și-a estompat asperitățile. Nu era însă nici o revenire la normal, după cum am putut-o mai apoi constata...

(fragment)

CARMEN DEMEA

1959-1999

POETA Carmen Demea s-a născut la 8 iulie 1959 în Hunedoara. A debutat la 14 ani, cu poezii, în revista *Tribuna* din Cluj. A colaborat la reviste literare de prestigiu din București și din provincie: *România literară*, *Orizont*, *Transilvania*, *Arhipelag* (Deva) și *Cariatide* (Hunedoara) unde a fost redactor, iar în Germania, la *Observator* și *Archenoah* (München). Ca elevă a citit poezii în cadrul cenaclului studentesc *Cenaclul de luni* din București, unde a fost apreciată alături de valori ale literaturii tinere contemporane. L-a cunoscut pe Nichita Stănescu, căruia i-a citit poezii și s-a numărat printre prietenii acestuia. A citit poezii la radio și TV și este coautoarea unui film TV despre poeta și savanta indiană Amita Bhowe din Calcutta. A debutat editorial la München, în 1990, cu placheta de versuri *Roua din noi*, la *Radu Bărbulescu Verlag*. Cartea a fost lansată în capitala Bavariei, ime-

diat după apariție, în cadrul cenaclului *Apozitia* condus illo tempore de George Ciorănescu, personalitate marcantă a exilului românesc. Cu acest prilej actorul Ștefan Pisoschi, crainic la radio *Europa liberă*, a citit din versurile poetei. Editura *Helicon* din Timișoara i-a tipărit în primăvara acestui an cartea de versuri *Verb și flacăra*.

Carmen Demea s-a stins prematur din viață la 12 iulie 1999, la o vârstă când talentul ei deosebit mai avea multe de spus. Verbul ei a ars ca o flacăra, într-adevăr, ca și viața sa, desrădăcinată de o boală necrutătoare, pe care a purtat-o în sine cu un stoicism uluitor și autoironie.

A fost o ființă mândră și liberă, exemplar de umanitate rar întâlnită, dotată cu o sensibilitate și inteligență scilipitoare.

Mi-a fost companion de viață și poezie desăvârșită.

Iv Martinovici

adevărat

nimeni nu se mai întoarce de peste noapte
ca și cum de acolo s-ar pleca numai cîntînd
cineva a ocolit grămada de fum
aruncată peste șoapte
am văzut prietenul nu te așteaptă
cînd dai vina pe viață
ar trebui să fie un cerc
să ne strîngem sudoarea pe frunte
numărați am pleca iar în noapte
să ne aducem de acolo punctele de vedere
într-o cutie cu etichetă de crin

fragil echilibru

ne înfîlmim statornic
cu zîmbetul stelei deasupra nopții
în calendare zbatere fățișă a luminii
înșerpuită pe străzi și prin copaci
coboară în adîncuri de ființă cu sunetul surd al căderii
întîmplarea face să fim mereu acolo oriunde
prin altarele lumii
cu pumnii strînși
deasupra și dedesubtul nostru
întunericul poate să coboare oricînd
pe acest pedestal de zboruri mărginite

probabil un motto

s-a întîmplat să fie aproape de cer
acolo unde cu degete de lumină
nesfîrșitul înari pat
e-o mare de cuvinte neanunțate
albastru descătușat de miresme
spălate într-o mare de vis.

aripi de fluturi

îmi fixează punctul
nu de sprijin
ci un punct oarecare pe hîrtie
mă duc înaintea lui
nimic
mă duc de-a dreapta lui
și acolo cuvintele mă amușină
și-mi surîd prietenos
le iau unduitoare
și le strivesc frumos
ca în ierbare cu pagini de sticlă
aripi de fluturi
cu etichetele pe dos

DEȘI mai scurtă cu o zi decât ediția de anul trecut, *Gala Tinărului Actor HOP 1999* desfășurată la Costinești în perioada 1-4 septembrie, a fost în mod evident peste nivelul celei precedente. Și asta nu poate decât să-l bucure pe directorul artistic, Cornel Todea, pe directorul executiv Aura Corbeanu și pe întregul staff de la UNITER, principalul organizator (alături de Ministerul Culturii, Ministerul Tineretului și Sportului, BTT): este o "recoltă" de bună calitate care le-a cules la Costinești. Mult mai motivați de a participa, de a fi văzuți, cunoscuți și de ce nu, apreciați, angajați, solicitați și... premiați, concurenții de anul acesta au imprimat, prin calitatea și seriozitatea lor, o mișcare ascendentă Galei. Cu toate eforturile organizatorice – cu rezultate incredibile pentru criza financiară ce dă mereu tircoale culturii – a efervescenței de idei și energie a directorului festivalului și a deschiderii tuturor celor prezenți către comunicare și dialog, Gala ar fi ceva steril și și-ar împuțina dimensiunile și anvergura dorite dacă materialul clientului ar fi slab. Succesul ei depinde în mod esențial de înălțimea la care este ridicată stacheta valorii a concurenților.

Gala a debutat în forță, cum s-ar spune promițând de la început să fie expresia îndrăznelii "de a fi tu însuți", precum și o invitație la "originalitate, personalitate, spiritualitate". Pusă sub semnul *alterității*, Gala Tinărului Actor s-a mutat anul acesta de pe scena Teatrului de Vară, în sala, nu chiar de spectacole, a Hotelului Forum. Lucrul acesta a fost hotărât în ceasul al treisprezecelea, când totul fusese deja pregătit la Teatrul de Vară, atunci când directorul stațiunii a anunțat că noua serie – formată din 1000 de turiști – nu mai sosește! destul de ciudat... Tehnicienii profesioniști ai Teatrului Național din București și Timișoara, cărora li s-au alăturat colegii Teatrului Dramatic din Constanța

au făcut posibil, doar în patru ore istovitoare, ca Gala să bată gongul la ora anunțată. Trebuie subliniată *punctualitatea* sub semnul căreia s-au derulat concursul, spectacolele în afara concursului, ca de altfel toate punctele din program, un lucru destul de rar întâlnit într-un festival.

Poate cel mai slab a evoluat Liliana Dalu, câștigătoarea *Premului* de anul trecut, o alegere, se spune, neinspirată a juriului. Amintim că și la această ediție Cornel Todea a considerat să meargă mai departe în derularea acestui proiect de un interes național cu echipa cu care a lucrat acum un an, apelind, de aceea, și la aceiași membrii ai juriilor de preselecție, precum și ai juriului final. Din care au făcut parte actrii Emilia Popescu – ce l-a înlocuit pe Ștefan Iordache, reținut la București cu repetițiile la foarte apropiata premieră cu *O scrisoare pierdută*, în regia lui Alexandru Tocilescu la Teatrul Național din București –, Mircea Rusu, criticul de teatru Doina Modola, regizorul Tudor Mărăscu și Cornel Todea, președintele juriului. S-au remarcat la secțiunea individual Liria Isabela Iacupovici cu un fragment din *Chirița în voiaj*. Absolventă a Universității de Artă Teatrală și Cinematografică, promoția 1998, clasa Grigore Gonța, angajată a Teatrului Dramatic din Ploiești, premiata la Gala absolvenților din 1998, Isabela Iacupovici este, încă din studenție, pregătită mereu pentru luptă și competiții, implicată profund în fiecare rol, extrem de serioasă și tenace, cu un farmec deosebit și cu priză la public, lucru dovedit din plin la Costinești. Clara Maria Zulema Flores Aguilera, absolventă 1999 a Universității Ecologice, clasa Adriana Popovici și Miriam Răducanu, pe care o remarcasem deja în atît de specialul *Caleidoscop* de la secțiunea grup. Clara s-a desprins dintr-un puzzle mișcător cu o putere fantastică de a reface alte și alte tablouri nevăzute, un caleidoscop pe care l-a

învîrtit cu o măiestrie extraordinară Miriam Răducanu și prin ocheanul căruia am văzut figuri minunate. Monologul organizat pe un colaj de texte din Lorca, Maria Tănase, Brecht, Sorrescu și E. Pereț i-a pus în valoare concurenței puterea de concentrare, o forță de expresie și capacitatea de modificare a stărilor într-un timp scurt. Dragoș George Bucur, și el tot absolvent de anul acesta, dar al Universității de Artă Teatrală și Cinematografică din București, clasa Mircea Albușescu, a optat, sub îndrumarea lui Cătălin Naum, pentru dramatizarea unui fragment din *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, monolog susținut cu rigoare și emoție. Poate aici ar fi timpul să notăm și grija concurenților pentru alcătuirea monologurilor care s-a nu între în tot felul de clișee și care sa le pună cel mai bine calitățile în evidență. Pavel Bartoș, marele invins de anul trecut, absolvent promoția 1997 al Facultății de Arte din cadrul Universității Babeș-Bolyai, clasa Marius Bodochi – Dorin Andone, a prezentat un colaj de texte sub titlul "Un actor în plus", dînd dovadă de forță, de prestață scenică, de inteligență de a intra în dialog cu publicul, deși monodoc și lipsit de nuanțe pe alocuri.

Beatrice Cerasela Constantin este revelația Galei. Numai dacă ea ar fi ieșit din cărți, și *Gala* și-ar fi împlinit sensul. Absolventă 1999 la clasa lui Virgil Ogașanu de la Facultatea de Arte a Universității Hyperion, Beatrice Constantin a tăiat răsuflarea spectatorilor, pe care a știut să-i țină în mină și să-i fărmece pe întregul interval al monologului său *Trăiască numărul 2*. Echilibrată și vulcanică, inocentă și îndrăzneată, cu o disponibilitate remarcabilă de a trece de la o stare la alta, de a puncta tăcerea, de a privi, de a intra în relație cu publicul.

La secțiunea grup am văzut cum spuneam emoționantul *Caleidoscop* al lui Miriam Răducanu, dar *Și cu violoncelul ce facem?* de Matei Vișniec, în regia lui Vasile Nedelcu. Iată că Matei Vișniec rămîne în continuare în topul preferințelor dramaturgice, indiferent de vîrsta celor care au optat pentru el și a fost jucat cu vervă și aplomb și la Costinești. Am mai văzut acest spectacol și la București, dar reprezentația de aici mi s-a părut mai inspirată, mai plină de tensiune și emoție. Rămîne în continuare liderul distribuției Ada Navrot urmată de Gabriel Spahiu și Mihai Călin. Au lăsat însă de dorit spectacolele *Carol* de Mrózek, în regia lui Carol Erdős, de la Teatrul de Nord din Satu-Mare, și mai ales *Ursul* de Cehov al absolvenților de la Iași.

Laureații Galei Hop '99 au fost Beatrice Cerasela Constantin și Pavel Bartoș la secțiunea individual și *Caleidoscop* la secțiunea grup, decizie, după părerea mea, corectă a juriului, deși mult discutată de o parte din participanți.

Marina Constantinescu

Beatrice Cerasela Constantin

Pavel Bartoș

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușană

ORICÎT de mult ar mai încerca astăzi firile nostalgice și sensibilitățile pastorale să păstreze arta și artistul în spații aseptice și în universuri prin care circula doar acei curenți de aer care se nasc din bătaia de aripă a îngerilor, lumea se mișcă incredibil de repede, iar formele simbolice și comportamentul artistic se primenesc odată cu ea. Artistul, indiferent de limbajul în care s-a specializat - în măsura în care această specializare mai există -, se afirmă printr-o gesticulație multiplă, se implică direct în cotidian, se eliberează de atemporalitatea glacială și trăiește, în priză directă și pe spații mici, întreaga involburare a istoriei. El scrutează timpul și se mișcă în spațiu, stabilește contacte, participă la dezbateri, conferențiază, se implică în problemele sociale fierbinți, scrie, vorbește, protestează, admonestează ș.a.m.d. Într-un cuvînt, își pune probleme mult mai largi decât cele legate strict de tehnică și de construcția formei și se transformă, cu sau fără voia lui, într-un activist moral și într-un fel de "agent sanitar" al umanității. Și asta indiferent dacă rămîne fidel limbajelor consacrate sau experimentează expresii alternative și coduri noi de comunicare. În această categorie a artistului polimorf, situat la în-crucșarea drumurilor estetice greu de conciliat, a mentalităților diferite, a somaițiilor morale contradictorii, a opțiunilor imposibile și, finalmente, chiar a unor lumi diferite, se așază personalitatea și opera lui Bata Marianov. Stabilite de aproape două decenii în Germania, după

Paradoxurile lui Bata Marianov

ce își identificase un loc propriu în sculptura contemporană românească, el n-a mai revenit în România decât după 1990. În toată această perioadă sculptorul a lucrat și a meditat, într-un anumit fel, pe fronturi diferite: pe de o parte, și-a conservat și a adîncit experiențele inițiale din țară, iar, pe de altă parte, a încercat o adaptare, cu cît mai puține pierderi, la spațiul dinamic, determinat economic și necruțat de cei indeciși, al pieței de artă occidentale. Într-un anumit fel, Marianov a trăit simultan în două realități: într-una Răsăriteană, puternic motivată istoric și conjunctural, a păstrării coerenței interioare și a specificității umane prin proiecția simbolică și prin aspirația spirituală și într-una Apuseană, marcată de postindustrialism, în care valorile statice, de factură muzeistică și glosele hedoniste și-au pierdut grav autoritatea. În locul acestora promovîndu-se, prin mecanisme economice specifice, preocupări neconvenționale și nenumărate experiențe legate nemijlocit de noile materiale și tehnologii. Într-un asemenea mediu, a cărui ostilitate profundă, simbolică, este indiscutabilă, Bata Marianov și-a căutat, în mod insistent și conștient, argumente solide pentru propriu-i demers. Refuzînd să-și reconsidere, dacă nu cumva chiar să-și trădeze, idealul estetic și moral pe care și l-a format în timp, dar supus unei tot mai puternice presiuni a contextului, artistul a găsit soluția angajării într-o dezbateri directă, lipsită de orice ipocrizie și, de cele mai multe ori, publică. În cadrul unor expoziții, simpozioane, convorbiri

sau chiar monologuri, el a căutat să argumenteze, cu o credință autentică și cu o enormă energie morală, necesitatea unei Arte înalte, pornită din infinitul original și limitată, dacă se poate spune așa, de infinitul năzuinței spirituale. Acest tip de proiecție artistică protejează, în continuare, statutul romantic și demiurgic al artistului și asigură o viguroasă consecvență în gîndirea formei, în opoziție vădită și declarată cu statutul artificial pe care artistul l-a dobîndit în Occident și cu efermeritatea, inconsecvența și derizoriul expresiei coborîte în stradă. Revenit în țară după 1990, printre altele chiar pentru a organiza unul dintre cele mai importante simpozioane de sculptură în lemn, Simpozionul de la Gărâna, Bata Marianov s-a reconectat la spațiul original al artei sale, dar a regăsit și practicile instituționale și comportamentele individuale contradictorii de care fusese rupt aproape douăzeci de ani. În fața superficialității, a incurabilei gîndiri colectiviste, a aroganței birocratice și a dezinteresului cronimizat față de omul concret și de efortul acestuia de a se face util, sculptorul se revoltă, identifică viciul și îl sancționează drastic din perspectiva experienței sale occidentale și, la urma urmelor, a bunului simț civic. Aceste reacții, uneori calme și ironice, cîteodată temperamentale și pline de nerv pamfletar, iar, alteori, de-a dreptul necruțătoare, s-au stocat într-un corpus epic pasional, polemic, incisiv și, nu de puține ori, plin de amarăciune. Portretul artistului, așa cum se desprinde el din textele teoretice și din scrisorile lui

Bata Marianov, este unul inconsecvent și paradoxal la suprafață, dar dramatic și de o incontestabilă autenticitate în profunzime. Denușind vehement mercantilismul și disoluția ideilor mari din arta apuseană de astăzi, sculptorul se autodefineste implicit ca un artist din Est, după cum stupoarea și revolta în fața neseriozității, a gregarismului și a indiferenței levantino-semidocto-comuniste din țară îl definesc prompt ca cetățean al Europei Occidentale. Pe jumătate răsăritean (jumătatea simbolică și spirituală) pe jumătate apusean (jumătatea civică și morală), Bata Marianov este exact ceea ce el observă cu multă îngrijorare în jurul lui: un artist coborît în istorie, angajat în salubritatea ei, în căutarea celor mai eficiente forme de supraviețuire. Numai că, spre deosebire de modelul incriminat, el nu și-a pierdut nici credința în resursele supramundane ale limbajului artistic și nici speranța că Artă poartă încă în sine energii purificatoare.

Fără să-și propună și, evident, fără să-și pună această problemă, sculptorul trăiește una dintre cele mai autentice experiențe postmoderne, chiar dacă, aparent, opțiunea lui este pentru modernitate: anume unirea contrariilor, sentimentul acut al orizontalei, simultaneitatea sinoptică. Nostalgia originilor, sursa arhetipală și un oarecare ambalaj magic rezervat formei artistice îmbogățesc și ele complicatul inventar al acestor experiențe de tip alexandrin la care istoria ne racordează astăzi, chiar și în afara consimțămîntului nostru.

Triumful reprezentației cu opera *Don Giovanni* de Mozart: basul Ioan Ardelean – Comandorul; soprana Doina Dimitriu – Donna Anna; tenorul Piotr Rafalko – Don Ottavio; Mariana Nicolesco – Donna Elvira; maestru de canto și maestru al regiei teatrale – dirijorul Marco Balderi; Luminița Berariu – maestru corepetitor

O lecție de stil mozartian și un concurs

ÎN ORICE ipostază s-ar afla, pe scenă în recital sau într-o operă, conducând un curs de măiestrie sau ca fondator și principal „manager” al Concursului Internațional de Canto „Hariclea Darclée”, Mariana Nicolesco are darul și știința de a crea *Evenimentul*. Ea perseverează împotriva tuturor inerțiilor și dificultăților în bătăliile duse cu cele mai mici disfuncții (becuri, apă caldă etc.) cu aceeași impetuoasă vulcanică pe care o pune în înfruntarea unei eroine tragice, tot așa cum se investește total șlefuiind interpretările tinerilor artiști în repetiții lungi și migăloase. E un spectacol uimitor pentru oricine trăiește prima oară atmosfera incandescentă a Concursului. Acesta s-a statornicit la Brăila prin sprijinul și ospitalitatea orașului – ce devine astfel pentru câteva zile inima vieții muzicale a țării și își recucește treptat, și datorită acestei manifestări, faima trecută de bogăție – prin susținerea unei întregi liste de sponsori „grii” (câștigați de prestigiul crescând al competiției și de diplomația Președintei de onoare), și prin eforturile unei echipe care sub egida „Fundatia Darclée” (Director D-na Veronica Dobrin) se ocupă de logistică, îmbinând eficiența cu amabilitatea.

Pe aceste temeuri și pe succesele repute anterior, ediția actuală, a III-a, și-a extins structura programului, incluzând și 4 concerte ca un minifestival: deschiderea s-a făcut cu un recital susținut de laureata Marelui Premiu de acum doi ani Ramona Eremia și de trei tineri instrumentiști de viitor (Paul Onoriu, Cristian Fătu, Matei Varga), urmată de o seară de operă cu fragmente din „Idomeneo” de Mozart în interpretarea a unor tineri cântăreți valoroși: Șerban Băcilă, Ramona Eremia, Viktoria Vizin și Doina Dimitriu. Închiderea, în afară de tradiționala Gală a laureaților a beneficiat și de „participarea extraordinară a sopranei Mariana Nicolesco” într-un concert cu actul I din „opera operelor”, „Don Giovanni” de Mozart. Concertul, agrementat cu o schiță de regie, cu mișcare scenică a dobândit un plus de atractivitate ridicând totodată gradul de dificultate pentru interpreți, unii mai puțin rozați în arta actoricească. Lucrând fiecare detaliu muzical de frazare, dicție, accente, ritm etc. și fiecare gest, explicând cum se conturează complex un personaj, Mariana Nicolesco a fost în acest concert-spectacol nu numai interpretă (Donna Elvira), parteneră atentă, ci și regizor inspirat, reușind să adune o distribuție de debutanți în majoritate într-o imagine perfect coerentă, cu putere de sugestie infinit mai pregnantă decât multe spectacole cu re-

cuzită bogată și regie elaborată pretențios; și mai ales dându-le șansa de a avea acces la o școală înaltă de stil mozartian, de expresie scenică în care s-a construit un adevărat spectacol.

În „Don Giovanni” studentul clujean George Petean – care a cucerit și Marele Premiu al Concursului – a evoluat cu o voce de calitate dar mai ales cu o mobilitate a expresiei, o natură extrem de plastică a cântului îmbinate cu un autentic simț al scenei ce-l promit unui viitor de marcă. El a propus un personaj foarte dinamic, nu în linia seducătorului rafinat ci un *bon viveur* plin de brio, trecând convingător peste dificultățile acestui rol zdrobitor. Cu Leporello – basul italian Luca Pisaroni (laureat din ediția trecută), timbru frumos, flexibil, natură extrem de muzicală, ei au făcut un tandem credibil și simpatic. Doina Dimitriu are materialul vocal cerut de rolul copleșitor al Donnei Anna, dar nu totdeauna supralicitarea volumului sonor creează și tensiunea, de aceea traiectoria eroinei obsedate de răzbunare nu a avut o creștere organică și nici dramatismul pe care investiția în forță vocală a presupus-o. Aceasta a accentuat contrastul dintre parteneri (cerut de partitură) dintre violenta Donna Anna a Doinei Dimitriu și melancolic-placidul Don Ottavio, rol în care polonezul Piotr Rafalko cu o ținută elegantă, a demonstrat, într-o arie temută de tenori, stil asimilat cu inteligență muzicală dar grefat pe o voce limitată. În Zerlina, Oana Andra a fost fermecătoare de grație cochetă și expresivitate, găsindu-și un rol potrivit vocii sale limpezii, cu o culoare luminoasă; și poate că această experiență o va determina să părăsească repertoriul dur de mezzo. Tot pe contrast s-a alcătuit și cuplul ei cu Masetto – basul Octavian Vlaicu puțin rigid scenic dar convingător vocal. Ion Ardelean într-o apariție scurtă (Comandorul) și-a rostit textul îngrijit și cu linie bine condusă.

În Donna Elvira (unul dintre marile ei roluri) Mariana Nicolesco a creat un model a ceea ce înseamnă cânt nobil, ea a conturat din câte un gest sau o nuanță prin perfectă rostire a recitativelor care anima viața cântului personajului îndurerat, patetic; iar în ansambluri (excelent septetul final) s-a retras în umbră lăsând în prim plan pe tinerii ei parteneri.

Revenind la concurs, se poate spune cu certitudine că ediția a III-a a fost un real succes: în primul rând numărul mare de candidați, 150 înscrși, peste 100 din 18 țări prezente, dintre care 57 au intrat în finală. Juriul compus din personalități de prestigiu ale scenei lirice românești și străine, a avut o sarcină dificilă în a ține o cumpănă dreaptă între toți cei ce meritau

Super-producțiile timpurilor noastre

EXISTAT o vreme în care super-producțiile cinematografice erau definite prin cit mai numeroase staruri, prin cit mai impresionante decoruri și cit mai fastuoase costume. Această epocă a cam apus. Ce se întâmplă însă acum? Cum arată super-producțiile vremurilor noastre?

Două, trei staruri, uneori nici atit. Subiect plasat cit mai în viitor sau cit mai în trecut – de la caz la caz. Iar în locul costumelor și decorurilor – efecte speciale cit cuprinde. Unele izbutite, altele epigonice, în funcție de posibilități. Fără urmă de indoială, filmele cu cel mai mare succes de casă sînt cele din această categorie. O dovedesc din plin premierele acestui an: *Matrix*, *Mumia* și, nu în ultimul rînd, mult așteptatul *Războiul stelelor: episodul unu*.

Primul dintre acestea ce poate fi văzut pe marile noastre ecrane este *Mumia*, peliculă ce a depășit și cele mai optimiste estimări în privința încasărilor. Reluînd o poveste mai veche, aceea a mumiei ce revine la viață și produce numai nenorociri în jur, cea mai nouă versiune este și cea mai spectaculoasă din punct de vedere vizual. Cu ajutorul tehnicii moderne, *Mumia* beneficiază de cîteva scene extrem de reușite la acest nivel. Succesul nebanuit al filmului rezidă însă în mult mai mult decit o impresionantă și ingenioasă utilizare a efectelor speciale.

Există așadar cîteva elemente abil imbinat. Povestea în sine este o sinteză a citorva genuri cu succes garantat la public. *Mumia* este un film de aventuri de vreme ce eroii trec prin peripeții nenumărate în căutarea unei comori. Este un film istoric – vezi plasarea prologului în Egiptul antic, precum și aura de legendă ce învaluieste totul – ce asigură suficientă culoare locală și exotism. Este un horror, ceea ce creează fiori și tresăriri de spaimă numai bune să ne transpună într-o altă realitate cit mai diferită de banalul nostru cotidian în care nu se întâmplă mai nimic. Este și un film de suspense atita timp cit

Mumia/The Mummy – producție SUA, 1999, distribuit de RO-IMAGE 2000 cu: Brendan Fraser, Rachel Weisz, John Hannah, Arnold Vosloo, Kevin J. O'Connor; regia: Stephen Sommers

să li se releve calitățile, de aceea s-a decis departajarea în două categorii „Mențiuni de onoare” 13 la număr și 18 premii propriu-zise. Această strategie a răspuns poate așteptărilor publicului care a dorit să-și confirme toate opțiunile, dar eu rămân la ideea că prea multe distincții reduc din prestația competiției. Recunosc însă că de data aceasta prea multe au fost voci bune, pentru a se putea reduce palmaresul doar la cîteva nume. Despre Marele Premiu – George Petean – am vorbit mai sus. Premiile I - III au fost câștigate de: Tatiana Lisnic (Rep. Moldova) soprana de mare finete; Marius Brenciu, tenor cu voce caldă și inteligență muzicală; Dan Paul Dumitrescu, bas cu timbru nobil și știință a rostirii textului; Carmen Gurban, soprana de o sensibilitate rafinată și Nicoleta Ardelean (aici așa avea un semn de întrebare) glas frumos, dar cu o personalitate mai puțin pregnantă. Și pentru că orice selecție pe lumea asta este discutabilă și orice spectator din stal are grila lui, îmi voi marturisi și eu opțiunile: le-aș fi văzut situate mult mai sus în scara aprecierilor pe Roxana Stângaciu-Briban și Claudia

puterea raului pare a fi invincibilă și se multiplică la nesfârșit. Este, în sfîrșit, un film parodic în măsura în care încordarea și tensiunea acțiunii fiind uneori întrerupte prin intermediul unor replici ce pun sub semnul întrebării dacă eroii înșiși se iau în serios au ba.

Fiecare dintre genurile enumerate mai sus este tratat în mod echilibrat, în așa fel încit să nu existe nici un fel de discrepanță. Paliere aparținînd unor zone diferite capătă coerență în ansamblu, ceea ce nu ferește însă întregul de momente de plictis ori amorțeală. Deși apelează în egală măsură la combinarea efectelor speciale cu cele ale tehnicilor narrative provenite din surse variate, *Mumia* are parte de un paradox – spectaculosul și diversitatea nu sînt suficiente pentru a-l transforma într-un film care te ține cu sufletul la gură de la început și pînă la sfîrșit. Fără doar și poate aceste episoade există, dar ritmul general nu ține pasul cu intențiile realizatorilor. Poate ambiția de a cuprinde prea mult dintr-o suflare este sursa unei acțiuni care nu de puține ori trenează. Poate dorința de a impresiona constituie motivul pentru care diversele torturi la care sînt supuse unele personaje sînt repetate în exces. Oricum ar fi *Mumia* rămîne un film cu succes indiferent de cit de (ne)mulțumiți s-ar arăta criticii. Aceste filme există ca atare dincolo de voința noastră, reușita lor rezidă în rezultatele de box-office și nu în performanțele estetice. Pentru a încheia, totuși, cu o concluzie vom spune că *Mumia* este, în ciuda imperfecțiunilor sale, o peliculă reușită de divertisment. Pentru o anumită parte a publicului, desigur.

Toamna '99 ne rezervă și alte surprize din seria super-producțiilor, numitorul lor comun fiind latura science-fiction: *Matrix* este un SF autentic pe tema realității virtuale, *Războiul stelelor* apelează la maniera SF pentru basmul care abia acum începe, iar *Vestul sălbatic, sabbatic* imbină tradiția și inovația într-o manieră mai mult decit agreabilă.

Miruna Barbu

Codreanu, nu aș fi premiat-o a doua oară pe soprana Karen Fergurson (SUA), tehniciană lipsită de emoție, m-aș fi lipsit de decibeli primitivi ai tenorului Jeong-Won Lee (Coreea de Sud) și de cumintenia Taisiei Tordai (Luxemburg), în schimb aș fi găsit un loc printre premii pentru mezzosoprana austriacă Heidrun Müller și pentru foarte tânărul (și încă crudul dar promițătorul) bariton din Moldova, Igor Ghiofi.

Dar indiferent de locul lor în ierarhia aprecierilor, toți participanții la concurs au dobândit un câștig esențial: acela de a trăi cîteva zile la cote de maximă exigență artistică menite să le dea impulsul necesar dezvoltării lor viitoare, șansa aprofundării potențialului propriu și poate și a confruntării cu marile succese.

Atât „Don Giovanni” cât și Gala au beneficiat de acompaniamentul Orchestrei de Camera Radio care a răspuns cu flexibilitate și calitate sonoră la sugestiile și precizia baghetei experimentate și foarte antrenante a dirijorului Marco Balderi.

Elena Zottoviceanu

PREPELEAC

de Constantin Toiu

Poeți minori

NU CU dispreț își deschide astfel capitolul, în Istoria sa, G. Călinescu, ci cu o lucidă apreciere, având totdeauna bataie lungă. Criticul îl citează pe impenitentul italianist din Roșiorii de Vede:

“Și bella, grațioasă, ca astra tremurândă / ... era Ella de blândă” etc. etc. Criticul notează numaidecât:

“...Un poet ridicul prin neologismele sale, ale cărui poezii merita a fi citite prin aerul lor comic de parodii...”

Judecata aspră pe care Călinescu, oricum cucerit de Italia, o repară îndată fie și exagerând asemeni unui arbitru care în timpul partidei își dă seama alergând încoace și-ncolo că a sacționat prea sever un fault de epocă, oricum. “Pictura lui Depărățeanu – zice el mărinos – are proiecțiuni mari, dar e afumată, pastorală, ca la Salvador Rosa,... numai cu spațiul fără fund al epicii italiene”:

“Prin crângul acesta unde cântă cucul, Ah, pe-acî odată fluiera haiducul!” (ceea ce nu sună rău de tot, din contră n.n.)

“... El încet cu flinta strânsă-n subțior... Își repezea plumbul brânci la țintă. În potera deasă-și descărca a flinta.”

Citesc din numărul 42 al venerabilei strămoșești, *Biblioteca pentru toți* apărut în ianuarie 1896, închinat lui Alexandru Depărățeanu născut în 1834, 16 ani înainte de apariția lui Eminescu. Steaua lirică a vremii era Dimitrie Bolintineanu. Să n-avem pretenții. Poetul din Roșiorii de Vede era totuși un răsfațat. El colindase des pe la Paris pe banii babacăi și ai maică-si, familie avută de negustori teleormăneni. Se ducea o dulce luptă prin siropul liric al epicii franco-italienizant.

În fine, ceva comic mai mult. Ca viziunea poeticească de azi de la T. V.

“Locuința mea de vară

E la țară;

Acolo eu voi să mor

Ca un fluture pe floare

Beat de soare

De parfum și de amor...” (*Vara la țară*)

Zău, – repet – dacă, în general, partea sentimentală a *masmediei* de azi bate simțirea bardului din Roșiorii de Vede (azi linie de cale ferată importantă).

*
* *

Trebuie să mărturisesc că acest mic volum ferfenițit din *Biblioteca pentru toți* pe care scrie Alexandru Depărățeanu, *Doruri și amoruri*, poezii partea I, mă induioșează...

Nu ne despart de ele decât un veac și ceva.

În vestul Europei, concomitent și depășindu-i larg existența, – 1802-1895 – trăia Victor Hugo, pe care Depărățeanu îl va fi văzut în vreuna din călătoriile sale la Paris.

Sau, vreun naționalist infocat român de azi vrea cumva să i-l opună lui Hugo pe Dimitrie Bolintineanu 1817-1872?... Tot pe la *patrușopt*...

Reiese că, Europa asta, nu e doar un continent. Europa ar fi, esențial, și un mod de a simți, de a gândi și de a “face”. Sau, de ce nu, Europa ar mai fi și starea poeziei, sau literaturii țării respective și apetente... Nu că am da noi, în chip subiectiv, un rol de seamă poeziei. Poezia însă exprimă, indubitabil, starea economică, civică, culturală a statului în numele căruia poemul este emis ca o monedă sau bancnotă de nefericiții respectivi...

Pe lângă A. Depărățeanu, al cărui nume vine de la străvechiul *a depăra*, implicând *măsurarea de hotare*, când martori erau aduși la fața locului și copii, păruși strașnic, acolo, spre aducere aminte, prin smulgerea sălbatică a firelor de pe cap, – pe lângă el, Călinescu îi mai așează, pentru viitorime, pe Sihleanu, C. Crețeanu, M. Zam-

pirescu, G. Baronzi, N. Nicolescu, Radu Ionescu, N.T. Orășanu, C.V. Carp...

*
* *

Dar, poate că, în loc de *Poeți minori*, doriți să terminam cu un scriitor, deși nu poet sadea, în orice caz scriitor major, Odobescu. Acest mare fiu intelectual al Bărăganului, iubitor patimaș al Franței, unde își dăduse și bacalaureatul, și care îl va fi văzut și el pe Hugo, iată ce poezie scria în 1855 după terminarea facultății de litere, salutînd cu pasiune pământul patriei, *retardatare* (nota noastră):

O, țara mea iubita! o mîndră Românie!

Pămînt cu râuri d-aur și boltă aurie!

Tu, mumă iubitoare a fii nesințitori

Ce-adânca ta durere nu poate să

reinvie!

Trecut-au fericirea ș-a tale sărbători,

Cum trec d-al toamnei crivăț plâpânde

dalbe flori.

Curat nene Vasile!...

P.S. Lista poezilor minori români a continuat și va continua. Nu fac un paradox, dar rolul lor în cursul literaturii noastre, ca și al oricărei alteia, este – prin exercitarea limbii – unul însemnat, totuși, ei pregătind, într-un fel, apariția “monștrilor sacri” a căror strălucire îi pune deodată pe toți într-o umbră ce nu se pare uneori nedrept, penibilă...

Va trebui să mai apară în mileniul următor un Călinescu George, care să continue lista poezilor minori, născuți și dispăruți între timp și care se nasc și azi în continuare cu șanse de dezvoltare socială incomparabil mai mari, vezi televiziua, revistele, parlamentul, politichia... Și să nu credeți că acest curs minor se termină cu contimporanul Radu Mischiu...

Resursele mediocrității, de obicei plină de vitalitate și de *anduranță* sunt mult mai mari decât ale geniilor, plâpânde...

Iar cine îl mai injură de azi înainte pe Călinescu al nostru e fie un imbecil clamoros, fie un tâmpit infocat...

OCHEAN

de Paul Miron

Un tenor

CELE peste o sută de trepte pînă la camera mea erau mincate de timp și de pas omenesc. De fapt, nu le-am numărat niciodată, pentru că mai totdeauna cînd coboram, riscam să mă întilnesc cu administratorul imobilului și să-i promit că în viitor voi fi punctual cu plata chiriei. Urcînd, buna dispoziție creștea cînd pomeneam pe binefăcătorul sălașului meu, Jules Hardouin-Mansart, care a construit acele odăi prin podul caselor mari, ce se numesc mansarde. Și mai era ceva: așteptam să admir parada frumuseților, niște îngeri laici, cu care mă loveam nas în nas, sau le depășeam infierbîntat.

Chiar în prima zi am descoperit încotro și la cine umblă tulburătoarele grații, la domnul Pokal, vecinul meu, student la conservator. De ce nație era, n-am putut afla, oricît l-am tras de limbă.

Ne-am împrietenit destul de repede, mincam împreună din cînd în cînd, mai cu seamă serile, fie în camera mea, fie pe terasa comună. Era un bărbat frumos și bine îmbrăcat. Adîncit în vise, părea că se trage din statuile eminesciene: nu bănuiai că în spatele unui mare crai se ascundea o figură naivă, candidă. Intrigat de vizitele feminine în odaia lui ordonată ca o chilie de măicuțe, n-am izbutit să-l îndrumez pe calea mărturisirilor. Faceam bucătăria pe rînd, falindu-ne de altfel, ca toți burlacii, cu talentele noastre și priceperea în arta culinară. Eu, de exemplu, produceam o omletă pipărată care sporea consumul de vin, el, crea salate orientale mediocre. Înghițeam tot ce mi puneam în farfurie cu vădit entuziasm. În sinea mea gindeam altfel, dar trebuia să-i cîștig încrederea, singura posibilitate de a răzbi pînă la parada frumoaselor.

De eram la masă, puțin înainte de orele 21 se ridica în picioare, strîngea tacimurile și, în zilele cu soț, dispărea.

Cel mai tîrziu cînd clopotul orologiuului de la catedrală bătea de nouă

ori, se despărțea de mine cu vorbe prietenești. O liniște deplină cobora. Doar sunetul unor pași sprinteni se auzeau cînd trecea pe coridor ca să se stingă la ușa lui Pokal; cadența lor amețitoare continua să bată dureros în inima mea încordată. Peste puțin timp, o voce mirabilă umplea clădirea și grădina, ferestrele, ușile și chiar pereții tremurau ușor în ritmul melodiei. Cînta vecinul meu. Începea discret cu note largi, parcă încetinite, și termina un pic mai repede decît permitea partitura. Această manieră originală nu deranja, din contra, trăiai cu el freamătul începutului de lumi, cufundindu-te în mări de plăcere. Ultimul pasagiu era grăbit, sunetele se sfărîmau ca stelele ce cad din cer.

În fiecare seară, alta arie. De la vîzeta ușii mele pindeam sosirea musafirelor. În fiecare zi, alta. Peste cîteva luni, le recunoșteam după mers. Mai mult timp mi-a trebuit ca să conjug pașii celor șapte fecioare (căci șapte erau!) cu bucățile muzicale ale săptămîinii. Lunea ascultam Flautul fermecat, marșea Fidelio lui Beethoven, miercurea un Figaro îndrăcit, joia Aida, vinerea ne mîngîia Carmen, simbăta Händel. Surpriza cea mare a priveghiului meu a fost atunci, cînd prima dată am auzit cîntecul de duminică. Era o compoziție românească, departe de celebritate, neînsemnată în Edenul muzical, dar care mie mi-aducea tinerețea. Cuvintele simple, greu pronunțate de Pokal, le știam de mult: “Abua, abua, abua, dormi puțuțule, te-alină, maica e dusă la fărină...” Tot mai tîrziu am remarcat că fiecare fată avea cîntecul ei. Treceau pe linga camera mea, de șase ori le recunoșteam după mers. Doar pașii celei de duminică nu se auzeau.

Cînd m-am mutat, Pokal m-a însoțit: “A fost frumos. Dar spune-mi, studiile mele de amor nu te-au deranjat?” Ce era să-i răspund?

Cezar Petrescu, îndrăgostit

(Urmare din pag. 5)

ÎN PARTEA A DOUA a epistolarului, facem cunoștință cu etapa de declin a lui Cezar Petrescu. Ni-l amintim și noi, unica oară cînd l-am putut vedea, în toamna anului 1954, la București, vorbind la tribuna unei adunări de “luptă pentru pace”, slab, cu o figură emaciată și foarte palid, ștergîndu-și mereu fruntea cu batista, căci asuda din abundență, și îngurgitînd tablete, în răstimpuri neverosimil de scurte. Boala se instalase pe primul plan al existenței sale, de ins care n-a evitat abuzurile, fără a-l face să piardă speranța unei spectaculoase redresări: “Eu lucrez, dar fără sporul de odinioară, fiindcă pe lingă infarctul miocardic, care mă face să sufăr la orice efort fizic ori intelectual, s-a instalat ex abrupto un reumatism teribil de acut la mina dreaptă. De abia țin condeiul, obosesc de mă ia naiba după 3-4 pagini – ori după cum știi, eu abia după două ceasuri de lucru și după 10 țigări și 4 cești mari de cafea neagră, mă simțeam în adevărata formă și gata să bat normele celorlalți scriitori. Așa, încă bolnav și slăbit, mă țin și eu de căruță, pînă ce-mi vor reveni forțele, să încep a da drumul la cărți, cite 2-3 pe an”. Cezar Petrescu mai are încă resurse pentru a glumi pe seama stării sale: “circulația s-a făcut prost, s-au depus săruri cu tonele și acum parcă sînt un personaj dintr-o comedie de odinioară: un gheeneral cavalierist la pensie, care se repede curtează ca în junețe să dea braț demoazelor și ai, ai! are el nevoie de brațul demoazelor ca să facă prudent și cu dureri fantastice cite un pas, copăcel”. Din păcate, medicamentele pe care le solicită Georgettei, recăsătorită și stabilită acum în Franța, nu-i sosesec ori fac drumul... înapoi: “Te rog să mă ierți pentru toate necazurile tale cu faimoasele medicamente, care fac mereu drumul dus-întors, încît trebuie să știe calea singure”. Birocrația totalitară zădărnicește cu sitem și dorința crepusculară a lui Cezar Petrescu de-a

călători la Paris: “Deci, sper că ne vom vedea, dragă Georgetta, înainte de a albi chiar cu totul și cu totul; urmînd să mă reped la Luvru, ca să revăd Victoria de la Samothrace, care ca orice victorie, și-a pierdut capul”. În loc de-a aproba acest voiaj unui autor ce începuse a le aduce servicii (fără a deveni, totuși, un propagandist de primă mînă), autoritățile îi fac șicane în legătură cu reeditarea, la Hachette, a traducerii inofensivului roman pentru copii, *Fram ursul polar*. Deși prudent, scriitorul nu se poate înfrina de la expresia amărăciunii sale: “Probabil că și întîrzierea sau dispariția volumului trimis pe adresa ta, prin Uniunea Scriitorilor, este încă un supliment la siciilele anterioare. Ca și în exemplarul de față, am procedat la unele corecturi (de altfel strict tipografice) și la unele comprimări de aliniate (tot tipografice) pentru a cîștiga spațiu; iar la diferitele controale ale poștelor pentru străinătate aceste corectări inofensive vor fi părut, cine știe ce cabalistiche trucuri de limbaj secret. Mai știi? Așa sînt vremurile, draga mea copilă”. În altă scrisoare, regimul comunist e supus unei critici încă mai tranșante: “Eu tot trag nădejdea că oamenii se vor dezmetici și măcar de rușinea generațiilor viitoare – din epoca atomică – nu-și vor mai anihila reciproc bucuria de a trai, numai că se lasă conduși de instinctele străbunilor din epoca de piatră, din caverne, din vremea securilor din silex cioplit. Și fiindcă am acest optimism, deși sînt cu părul alb ca neaua, mai trag nădejde că relațiile normalizîndu-se, vom avea iarăși prilejul să ne revedem și să stăm la povești pînă la ziuă”.

Nu putem spune altceva, în încheiere, decît că, înfățișîndu-se ca personaj el însuși, mai întîi în postură de “adolescent quadragenar” pasional îndrăgostit, apoi în cea de vîrstnic cardiac, increzător însă în “viteza” lui specifică “de refacere”, care “a scandalizat medicii”, Cezar Petrescu ne descoperă surprinzătoare afinități cu... Camil Petrescu: febrilitatea intelectualului, propensiunea analitică, ambiția de autodepășire, energia, abnegația literară și, nu în ultimul rînd, stăpînitorul miraj erotic.

**CĂRȚI
STRĂINE**

prezentate de
**Andreea
Deciu**

● Actualitatea editorială ●

DEMONUL DE AMIAZĂ

S IESTA: ce cuvânt arhaic! Somnul de amiază, după un prinz copios care îți moaie fiecare fibra a corpului, toropindu-te pînă ce abia mai ai răgazul, cu ochii pe jumătate închiși, să găsești un locșor moale pe care să te prăbușești adînc, dormind dulce-oblomovian fiecare secundă din ceasurile așa-zis moarte ale zilei, între 2 și 3 după masa. În anumite orașe ale Orientului, se pare, și astăzi instituțiile, banci, magazine, școli, se închid între aceste ore, totul așteaptă, orice suflare devine simplu sforăit, ritmic și voluptuos. Totuși, cit de neverosi-

curînd, dimpotriva, pentru a ne cufunda în întristare, pentru a ne linge rănile?

Întrebarea e parțial retorică, în ce mă privește. Este una importantă, însă, pentru că stă la temelia unor filozofii sofisticate ale melancoliei, concepute în timp de gânditori precum Robert Burton, Kierkegaard, ori Proust, ca să pomenesc doar două-trei nume. Între "demonul de amiază", cum îl numește avva Evagrie Ponticul, cel al plictiselii și trîndăviei, melancolie și deprimare, în termenii unui vocabular științific contemporan, există o strînsă legătură. Melancolia și plictiseala sînt gemene, chiar și etimologic vorbind. Nu e cazul să intru în detalii, tema este într-atît de pasionantă încît i s-au dedicat multe studii, fără îndoială unele dintre ele remarcabile și notorii. Două cărți recent publicate, care provin din universuri spirituale foarte diferite, au șansa de a redeschide interesul pentru chestiune, și, eventual, de a deschide chiar o nouă perspectivă. Una care ar fi necesară, pentru că dacă despre secolul al XVII-lea s-a spus că a fost veacul melancoliei aristocratice, așa cum al XIX-lea a fost cel al plictiselii (Ludwig Marcuse), vremea noastră este, probabil, cea a deprimării și a angoselor. Care, la rîndul lor, presupun o revalorificare și o nuanțare a melancoliei și plictiselii.

Cărțile în cauză sînt cea a Ieromonahului Gabriel Bunge, *Akedia. Plictiseala și terapia ei după avva Evagrie Ponticul sau sufletul în luptă cu demonul amiezii*, sub îngrijirea și traducerea competente ca întotdeauna ale diaconului Ioan I. Ică jr. și un ciudat volum, la limita (precară) dintre flecareala ieftină și speculație ingenioasă, semnat de doi autori francezi, Jacques Cain și Brigitte Anselme, *Ieri dimineată luna a dispărut. Scurt tratat de dezvrăjire*, tradus (prost, așa spune, dar fără posibilitatea de a avea certitudinea că nu mă înșel, neavînd la dispoziție originalul) de Elisabeta Niculescu la Editura Trei. Cu un vocabular diferit și pornind de la premise conceptuale atît de diferite, cele două volume abordează, de fapt, aceeași problemă: cea a sentimentului de dezolare, a acelei stări de vid interior și neputință exasperantă care ne cuprinde uneori, îndemnînd pe unii să fugă fără a ști unde vor să ajungă, pe alții să își pună capăt zilelor, sau dimpotriva, să și le ducă mai departe, dar cu acel aer ostentat și biazat

zugrăvit pentru totdeauna pe chip. Calugării o numesc *akedia*, psihanalistii îi spun *dezvrăjire*. În esență, această stare presupune, dacă înțeleg bine atît limbajul religios, cît și pe cel psihanalitic, următorul lucru: conștientizarea faptului că ne aflăm într-o lume, într-un loc, care sînt profund și insuportabil altfel decît le-am dori, și, mai grav, decît ne-am închipuit că ar putea fi ele. Deziluzie, sau rătăcire din ordinea stabilită de Dumnezeu, în orice caz ceva ce face totul în jur searbăd. Pe călugăr, akedia îl cuprinde, după avva Evagrie, pe la ceasul al patrulea al amiezii, cînd timpul începe să se dilate amețitor, amenințînd să nu se mai sfîrșească vreodată (e foarte sugestiv cuvîntul german pentru plictiseală, *Langeweile*, timp îndelungat, prea îndelungat). Ziua pare a avea cincizeci de ore, soarele pare că abia se mai mișcă, sau chiar că s-a oprit cu totul, refuzînd să apună, clipa devine un ocean care îl înghite pe călugăr cu totul. Iar în vreme ce zadarnic se împotriveste, acesta e cuprins de disperare, neagră melancolie, ură față de aproape, nostalgie după cele lumesti, după copilarie și casa părinților, și mai ales de un dor nespus de duca. Chilia în care își duce zilele devine insuportabilă, apăsătoare temniță, instrumentul însuși al plictiselii și întristării. Monahul e ispitit să fugă, să își găsească alt sălaș, să vagabondeze trupește, ca să folosească expresia Ieromonahului Gabriel Bunge, ars pe dinauntru de un demon al schimbării și nestatorniciei.

Pentru avva Evagrie Ponticul, akedia este unul dintre cele opt gînduri păcătoase, alături de desfrinare, minie, lăcomie, întristare, slava deșartă, mîndrie și pofta pintecului. Mai tîrziu avea să dispară de pe listă, cum aflăm din comentariul lui Cristian Bădiliță la *Tratatul practic* al lui Evagrie Ponticul, apărut la Editura Polirom în 1997. Pomînd de la comentariile lui Origen asupra akediei, Cristian Bădiliță o definește drept "amestec de somnolență, silă, deznădejde și trîndăvie, care-l face pe călugăr să abandoneze lupta împotriva demonilor și să se lase în mîna purei și arbitrării întimplării" (53). Nu mult diferit explică psihanaliza dezvrăjirea, ca o stare psihopatologică particulară, caracterizată prin deziluzia individului în fața unei lumi percepute ca fiind lipsită de farmec, de splendoare, de magie. Dezvrăjitul și-a pierdut capacitatea de a se mai mira, el nu mai are idealuri, căci orice dorință îi

apare de la bun început drept imposibil de realizat. Mai presus de orice, însă, lumea în care s-a trezit brusc, melancolic și blazat, nu reprezintă pentru el singura, inevitabila Realitate, ci un fel de țară a exilului, un surghiun din care nu există întoarcere. Dezvrăjirea presupune vraja, dar o vrajă definitiv absentă, irecuperabilă, ferecată într-un trecut inaccesibil, sau himeric aruncată într-un viitor ce nu va veni niciodată. Ca și pentru anahoreții cazuți pradă demonului akediei, dezvrăjirii despre care scriu Cain și Anselme traiesc într-un timp dilatat enorm, în abisul caruia își vad simultan disperarea momentana și decrepitudinea finală. Dezvrăjitul se privește în oglindă ca un Narcis îmbătrînit, sau ca un Dorian Gray cuprins de groază în fața portretului său: vede uritul, decăderea, dezastrul, ravagiile unui timp despot. Adică mai multă și mai grea dezvrăjire.

Și akedia și dezvrăjirea se manifestă ca întristare și plictiseală, dar ceea ce scoate la iveală alăturarea lor, după părerea mea, nu ne spun, explicit, nici tratatele despre melancolie, nici cele despre *ennui*. Dacă ar fi privim akedia cu ochi lumesti, laici, poate chiar de psihanalist amator, am putea spune că ea e provocată de singurătate, de *urit*. Singur în chilia sa, departe de toți, de zarva familiară de afară, călugărul se pierde, cel puțin o vreme, de sine însuși. Disperata sa dorință de a fugi, de a-și căuta alt sălaș, e atît de firească, la urma urmelor. E dorința, sau ispita, întoarcerii la sine, la acel sine pe care l-a abandonat în lume, înainte de a o părăsi pentru Dumnezeu. Asta și face akedia greu păcat: în esență, ea echivalează cu iubirea de sine, cu nostalgia de sine. Dezvrăjitul, la rîndul său, nu regretă o lume magică, fiindcă ea nu există. Nu e un ins alungat din grădina raiului, ci prăbușit din paradisul propriei sale ființe. Îndragostit de sine, el nu se mai recunoaște și nu se mai găsește, deci iubirea lui nu se mai poate manifesta.

Oarecum surprinzătoare, sau cel puțin demnă de a ne pune pe gînduri, este constatarea de la care pornesc cei doi psihanalisti, și pe care la rîndul meu am pomenit-o foarte în treacăt, drept ceva de la sine înțeles: că acea senzație că lumea și-a pierdut farmecul, că nimic din ceea ce pînă mai ieri pareă minunat nu mai există, o încercăm cu toții, chiar dacă în cazurile cele mai fericite ea e trecătoare. Dacă raționamentul

Jacques Cain, Brigitte Anselme, *Ieri dimineată luna a dispărut. Scurt tratat de dezvrăjire*, traducere de Elisabeta Niculescu, Editura Trei, București 1998, preț nementionat.

de mai sus e valabil, asta înseamnă că toți sîntem, păstrînd evident proporțiile, pe undeva atît îndragostiți de noi înșine, cît și condamnați la o iubire deziluzionată, ca rezultat al singurătății fiecăruia dintre noi. Într-o scriere de tinerețe, Kierkegaard descrie așa-numitele *hoinăreli de fotoliu*. Personajului său, un oarecare Johannes Climacus, nu i se permite niciodată să-și părăsească încăperea, așa cum călugărul nu își poate lăsa chilia. Ori de cite ori Climacus vrea să iasă în lume, tatăl sau îl ia de mîna și îi propune o plimbare în jurul camerei. Împreună, cei doi decid "unde" vor să meargă: pe o plajă, la un somptuos castel, ori pur și simplu pe străzi, firește toate fiind destinații imaginare. În timp ce strabat în lung și-n lat podeaua camerei, tatăl îi "arată" fiului un tramvai închipuit, un vinzător de înghețată, saluta trecători. Acest episod din Kierkegaard e comentat pe larg de Adorno, care vede în el simbolul plictiselii melancolice, capabila să perceapă doar o realitate inventată prin pură introspecție. Toposul acestei plictiseli este prin excelență *interiorul*. E drept că Oblomovii de astăzi nu-și mai dorm melancolicul somn de amiază în moliciunea unei sofale, ci mai degrabă într-un colț de stradă sau în parcuri, în vreme ce toți ceilalți, neoblomovienii insomniaci, bîntuie isteric bulevardele, claxonînd în intersecții sau înghesuindu-se în mulțime. Interiorul pare să fi dispărut, absorbit de străzi gălăgioase și aglomerate, pentru care nu mai există nici un ceas mort. Să fi dispărut și plictiseala, și melancolia? Sau să se fi adîncit, într-atît încît toate chiliile au rămas goale?

Akedia
Plictiseala și terapia ei după avva Evagrie Ponticul sau sufletul în luptă cu demonul amiezii

Ieromonah Gabriel Bunge, *Akedia. Plictiseala și terapia ei după avva Evagrie Ponticul sau sufletul în luptă cu demonul amiezii*, prezentare și traducere de diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu 1999, preț nementionat.

mila și strict literară este o asemenea imagine! Ce lux inaccesibil pare, ce pacat de moarte, într-o lume grăbită, nervoasă, insomniacă, alertă pînă la ultima vlagă de dinaintea finalei epuizării, să dormi în plina zi! Pe de altă parte, știu prea bine că Oblomov e un nefericit, că somnul îl duce departe, spre lumea copilariei, spre fantasmalele nostalgiei sale, că doarme, așadar, ca să fugă de prezent, de realitate. Dincolo de mecanismele somatice ale somnolenței, în trîndăvie, Oblomovii din toate vremurile, se ascund și își veghează, de fapt, lucid și atent, propria disperare și neputință. Un evazionism banal, cotidian, dar nu mai puțin tragic. Tinjînd după somnul de după-masă, nu rivim, măcar într-o anumită măsură, la un spațiu secret și un răstimp în care să ne ferecăm în noi înșine, nu pentru a ne bucura de ceva, nu pentru a savura ceva, cum s-ar crede după nepăsătorul fluierat al adormitului și aparent înseninatul sau chip, ci mai

Noi concepte-cheie în interpretarea

Faust, Don Juan și Don Quijote în perspectivă

ÎNTR-O EPOCĂ în care mondializarea este un fapt evident, o promisiune atrăgătoare și o întreprindere cu multe întrebări și riscuri, cred că meditația *ex novo* asupra marilor figuri cu circulație și valabilitate universală ca Faust, Don Juan și mai cu seamă Don Quijote, este de natură să sporească luciditatea și să precizeze îndrumările de care impetuoașă, dar confuza globalizare are atâta nevoie.

După metamorfozele, mai știute, mai neștiute, suferite până acum de celebrele personaje citate, starea lor actuală, tendințele și perspectivele lor de modelare umană ne apar ca neașteptate și totodată profund semnificative.

Faust, simbolul aspirației spre infinit, al apetenței de absolut și de nemărginire, se află în plin proces de concretizare și particularizare, potrivit principiului *Am Anfang war die Tat* (La început a fost fapta), mentalul faustic conduce astăzi instalațiile ultramoderne care produc cu succes calculatoare, astronave, materii sintetice și ființe clonate. Sunt *totuși*, toate acestea, obiecte fatal mărginite, iar pe această cale Faust se îndreaptă spre un viitor de felul celui imaginat de Aldous Huxley în romanul de anticipație *A Brave new World* (în franceză *Le meilleur des mondes*). Îl așteaptă o carieră de inginer șef la scara planetară programat de nu se știe cine.

Evoluția lui Don Juan e diferită. Re prezentant superlativ al vitalității explozive, al senzualității triumfătoare, posesor al unui irezistibil *vendaval erotic* (uragan erotic), el se vede teoretizat în antropologie, subtilizat în psihanaliză, "geometrizat" în dramaturgie. Devine un intelectual rafinat, complex și complexat, supus și deci învins de diferite "construcții" exegetice: refulare, defulare, mascare, sublimare și câte altele. Sau, dimpotrivă, este revendicat și atras în jos, biologic, de frenezii și aberații venerice. Luciditate și orgie. Fie că deviază sofistic în freudism, fie că se degradează în sexolatrie, Don Juan se marginalizează și se diminuează. Ca și Faust, Don Juan este centrifug și entropic. Ambele personaje se deplasează spre extreme: Faust spre supratehnică și consumism, Don Juan spre un ciudat amestec de luciditate și orgie. Face și va face tot mai mult figură de ostatec meditativ al zoologiei dezlanțuite.

Din contra, astăzi, Don Quijote, *escarmantado y acrisolado* (înțelept și purificat), rămâne, ocupă și domină spornic zona centrală a valorilor umane. În și din această poziție, el învederează o capacitate de profilare universalizatoare și o tendință de integrare sistematică, perfect compatibile cu obiectivele și strategiile mondializării. Astfel, la sfârșitul unui mileniu și la începutul altuia, Don Quijote se proiectează ca promotorul unui nou umanism și, prin extrapolare, ca apărător al demnității și creativității omului, cu noi arme și împotriva a noi primejdii și ispite. Nu-și pierde, ci își multiplică exemplaritatea și forța modelatoare.

Trei concepte-cheie

ÎN CELE CE urmează, voi înfațișa, ca dovezi ale acestei proliferări și proiecții benefice, trei concepte-cheie: acelea de ludic, de sistemic și de palimpsest, prin care critica românească actuală se corelează activ, creator, cu excepționala eferescență a exegezei cervantine, din Apus, mai ales în spațiul cultural hispanic și anglo-saxon. Trecând la texte, voi arăta că e vorba de *însemnările*

despre *Don Quijote* ale lui Nicolae Manolescu (v. România literară nr. 16/1999), de eseul *Don Quijote, romanul luptei dintre două sisteme* al lui Paul Alexandru Georgescu (v. Adevărul Literar și Artistic din 18. VII. 1999) și de comunicarea despre *Palimpsestul quijotesco*, susținută de Victor Ivanovici la recenta sesiune științifică organizată de Facultatea de Limbi străine și Institutul Cervantes din București.

Diferite ca atitudine filozofică, metodă critică și stil, aceste trei contribuții românești la exegeza cervantină au o dublă și importantă legătură comună și anume, pe de o parte, situarea în raport cu tipurile de bază, tradiționale de hermeneutică – tipul baroc parodic, tipul romantic erotic și tipul modern realist, larg cuprinzător –, iar pe de altă parte, depășirea acestora prin folosirea de metodologii moderne și aportul original prin propunerea unor inedite concepte-cheie.

Don Quijote înobilează jocurile...

ASTFEL, este evident că în elaborarea conceptului-cheie de "joacă", Nicolae Manolescu pornește de la viziunea parodică, burlescă a lui Don Quijote și a aventurilor sale, dar ajunge la o înțelegere superioară a quijotismului, gândind luciditatea personajului ca un drum spre plenitudine vitală și ca un mod de creație artistică. "Joacă" lui Don Quijote este serioasă, nobilă, creatoare. Extrapolând puțin, am putea spune că, datorită ei, cavalerul este un mutant nu numai valoric, ci și existențial. Banalul, anodinel Alonso Quijano se transfigurează în extraordinarul și magnificul Don Quijote. Așa cum am anunțat, această depășire se efectuează cu sprijinul unor autori moderni – Huizinga, Harold Bloom, la care trebuie adăugat J. Volkelt și R. Caillois – pe care criticul român îi ia în seamă și... trece mai departe.

Trece la determinarea componentelor, funcției și consecințelor ce definesc conceptul-cheie. Prima trăsătură a lucidității quijotești o constituie sinceritatea, autenticitatea, seriozitatea ei. "Don Quijote se joacă de-adevăratelea", afirma cu drept cuvânt Nicolae Manolescu. Este, apoi o luciditate *ordonată* prin reguli (cavalerești), pe care Don Quijote le asumă, dar le și schimbă, le *inventează* în chip "irepetabil și plin de fantezie". De aci, caracterul *ascendent, nobil*, al joacii. "Rar un jucător mai dezinteresat decât Quijote". "Jocul lui este nelimitat". "La fel procedează și Cervantes, jucându-se de-a scriitorul și în definitiv toți cei pentru care literatura e Marea Joacă". Funcția ludicității este deci transfigurarea eroizantă, constantă, ireductibilă. Bine – s-ar putea obiecta – dar "reducerea" de la sfârșit, renunțarea la ficțiunea cavale-rească, "vindecarea" și moartea cavale-

rului? Cu remarcabilă intuiție, criticul observă: "Și nu este bine spus că la urmă se trezește din nebunia lui Don Quijote și se întoarce în Mancha lui ca să moară ca Alonso Quijano: e preferabil să spunem că se maturizează și își pierde pofta de joacă". Aceasta este, fără îndoială, cea mai importantă aplicație la text a teoriei ludicității transfiguratoare. În această ordine a consecințelor conceptului-cheie, personal aș fi dorit ca *Însemnările* să acorde mai multă atenție "cazului" Sancho Panza. Aparent, teoria joacii nu i se poate aplica bunului scutier. El nu se joacă de-a țărânel rotofei, realist, hazos, leal, hâtru, ci chiar *este* așa. Se arată așa cum este, nu "se face", nici nu se preface. Și totuși, vorba lui Unamuno, Sancho se contagiază de mirajul quijotesco: se visează și se vrea guvernator al vreunei insule. Iarși personal, cred că, din alt punct de vedere – sistemic – episodul cu insula Barataria nu este o farsă rizibilă decât în aparență; în substanță, prin sfaturile lui Don Quijote și judecățile lui Sancho, este exemplar, paradigmatic. Guvernarea scutierului e o alternativă diamantină la un sistem de fier. Nu este o ficțiune, ci o versiune *paralelă* cu realitatea.

Trăgând în jocul quijotesco pe Cervantes, pe Shakespeare și Marea Artă, Nicolae Manolescu se situează pe o poziție intermediară între interpretarea parodică și cea eroică, între grotesc și sublim. Respinge pe cei care definesc quijotismul prin nebunie burlescă, dar păstrează, în gândire și stil, ceva din fluenta și dezinvoltura acestora, în rândul cărora – să nu uităm – s-au numărat Lope de Vega și Quevedo. Nici în direcția opusă Nicolae Manolescu nu ajunge la limită, la sacralizarea năstrușnicului cavaler și totuși există în *Însemnări* o "deschidere spre înalt" și un "început de fervoare", de care ne dăm seama mai ales dacă raportăm interpretarea românească la vasta și efervescentă exegeză cervantină existentă actualmente în Spania. Operația aceasta comparativă confirmă încă o dată afinitățile electivă și convergențele valorice dintre cultura română și cea europeană.

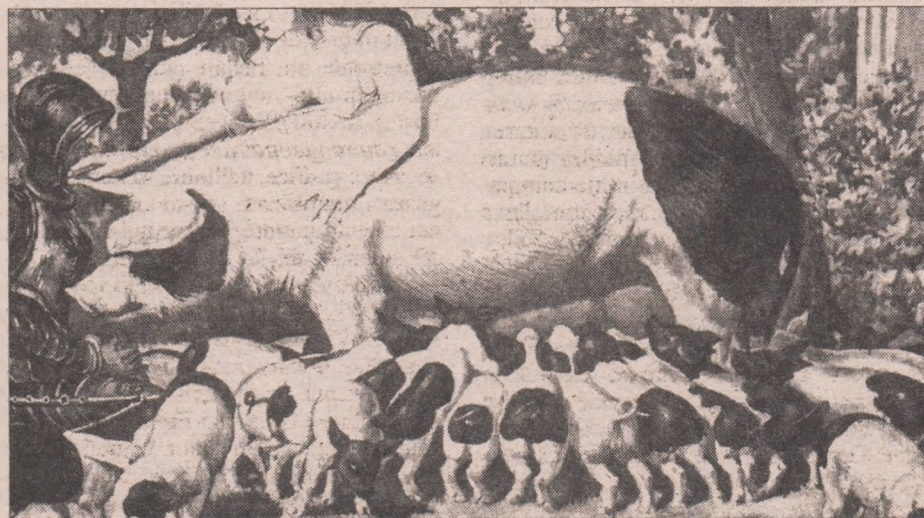
...și depășește carnavalul

COMPARAȚIA cea mai semnificativă se poate face între lectura ludică propusă de criticul român și lectura carnavalescă întreprinsă, cu agilitate erudită, de Augustin Redondo în recenta lui carte, intitulată chiar *Otra manera de leer El Quijote* (Madrid, ed. Castilia, 1997). Asemănarea provine din aceea că atât ludicul cât și carnavalescul sunt *adăugiri festive* la simpla existență. Exprimă atitudini de bază față de lume, creează noi câmpuri și noi moduri, surprinzătoare, de activitate umană. Se deosebesc însă prin plan și direcție: ludicul se desfășoară *as-*

cedent la nivel metal superior (jocuri intelectuale, sport, diplomatie, artă), pe când carnavalescul se constituie din frenezie vitală, din revărsare senzorială cu funcție satirică, descendentă. Pentru Redondo, care prelungeste și amplifică tezele lui Bahtin, carnavalul este și concepție despre lume și viață (*Weltanschauung*) și fenomen istoric-cultural. Criticul spaniol descoperă și analizează în *Don Quijote* cele trei componente ale carnavalului; pe care îl vede a) ca *fiesta gorda* prin care înțelege voluptatea grosolană a simțurilor, amestecul excesiv de sex, ospăt, dans și permisivitate; b) ca *burla*, adică parodie, luare în răs, batjocorire a ceea ce este putere stabilită, autoritate, constrângere sau interdicție și, în sfârșit, c) ca *purga*, întrucât Redondo atribuie carnavalului de asemenea o funcție de purificare și innoire. În acest ultim sens, carnavalul debarasează locul pentru *altceva*, pledează în favoarea unei noi rânduirii mai drepte și mai umane a societății și a conștiinței individuale.

Considerată în întregime, *totaliter*, această schemă carnavalescă se aplică romanului cu greu, restrictiv și parțial, nefiind valabilă decât pentru anumite momente ale acțiunii și pentru anumite trăsături – nu multe – ale personajelor. Asceticul și eroicul cavaler rătăcitor al cărui ideal este "să apere fecioarele, să ocrotească văduvele și să ajute pe nevoiași" nu este deloc nici burlesc, nici parodic. Mișcarea sufletului și a faptelor sale este înălțarea spirituală spre sublim, nu coborârea în materie, spre plăcere sau derădere. Așa cum vom arăta imediat, sistemul quijotesco de gândire și acțiune este diamantin și numai sistemul opus, de fier, încearcă, cu sau fără succes, să-l facă burlesc, să-l reducă la parodie. În partea a doua a romanului, ducii îi atrag pe Don Quijote și pe Sancho Panza într-o cursă amplă, bine urzită, de batjocură carnavalescă, din care însă cavalerul și scutierul ies învingători, moral și material. Redondo extinde perspectiva carnavalescă, ironică și coborâtoare, asupra unor personaje "curate", radical opuse turbulenței degradatoare: Dulcinea del Toboso și Diego de Mendoza, Cavalerul cu Mantie Verde. În ipostaza realist-vulgară, doamna gândurilor cavalerului rătăcitor, neasemuita (*sin par*) Dulcinea, apare ca o țărâncă zdravană, "barbată", sărind direct în șa, când călărește, iar înțeleptul și demnul Don Diego, văzând că Don Quijote vrea să se bată cu leii, se îndepărtează, ca Sganarel, de pericol. În altă perspectivă, ludic-transfiguratoare, lucrurile își schimbă semnul. Dulcinea, vrăjită, are numai aparența rurală, în sine, și pentru Don Quijote rămâne "regina frumuseții, demnă de a fi adorată și servită". Chiar saltul ecvestru este, în definitiv, un semn (pitoresc) al perfecțiunii. Cât despre gestul "prudent" al lui Don Diego, trebuie înțeles ca o invitație la raționalitate și ca un avertisment că vitejia se poate nega pe ea însăși în cele două extreme opuse: lasitatea și nesăbuința. Don Quijote și Cavalerul cu Mantie Verde urcă aceeași scară, dar ultimul rămâne pe o treaptă mai jos. Între ei nu există relații de la pozitiv la negativ, ci de la pozitiv la superlativ.

În analizele concrete pe care le efectuează întemeindu-se pe componentele cavaleresti, Redondo rămâne ingenios și incitant, dar conceptul-cheie cu care operează, în comparație cu acela de ludicitate creatoare propus de Nicolae Manolescu, *trage înapoi* spre înțelegerea capodoperei cervantine ca simplu *libro de entretenimiento*, ca o carte de distracție. În fond, este o carte de învățură înaltă și modelatoare, o carte care așează condiția umană în două sisteme, cel de

Don Quijote de Dalí

Iul Don Quijote

fier și cel diamantin, a căror opoziție formează tema conceptului-cheie elaborat de semnatarul acestor rânduri.

Prodigiousul sistem diamantin

CONCEPTUL-CHEIE propus în eseul meu citat mai sus are un caracter deschis, oarecum sintetic, față de interpretările quijotești precedente și de asemenea un caracter inovator, operațional față de mentalul actual, față de "frumusețile și prețurile noi" pe care și le dorește omul de azi. Modernitatea elogiată unanim de critici, faima unică și fascinația cititorilor timp de aproape patru secole, se explică, cred eu, prin faptul că Cervantes, pentru prima oară în istoria literaturii universale, a reprezentat, cu știutele-i calități artistice, lupta a două sisteme identice opuse, dar - în dialectica istorică - corelabile și interferabile.

În și prin viziune sistemică, elementele *general umane* care intră în construcția romanului sunt adâncite și nuanțate. De pildă: victoria învinsului; puterile iubirii absolutizate și ale devoțiunii totale; reacțiile paradoxale: la bine cu rău și, mai rar, la rău cu bine.

Cu privință la elementele *specifice quijotești*, sistemicitatea acceptă substantivele acreditate, dar le adaugă adjective spornice, generatoare de noi exegeze, în sensul sistemului de fier (F) sau diamantin (D). Exemple: Conceptul tipic renescentist de *dignitas hominis* devine o demnitate *contrastată* de violența (F) sau *indulcită* de surâs (D); eroismul e *pândit* de primejdii (F) sau *deviat* de ispite (D), bunătatea, *manipulată* (F), iar iubirea *extremizată* (D), până la celebrul vers *no me tienes que dar por te quiera* (nu trebuie să-mi dai nimic pentru a te iubi).

În sfârșit, valoarea de actualitate a punerii în sistem. Politic, ea e evidentă: viciile sistemului de fier sunt încă de recunoscut și aspirațiile diamantine încă de apărat. Metodologic, proliferarea adevărilor din Don Quijote nu se mai lasă prinse liniar, în relație cauzală, cantitativă, ci global, în ansambluri calitative, în sisteme de valorizare. Am explicat în altă parte (*Literatura hispano-americană în lumină sistemică*, p. 38-71), ce și cum pot prelua estetica și critica literară din teoria matematică a sistemelor, din tipologie și modelare.

Schema sistemelor

PARENT, în *Don Quijote* domină, poruncește și se impune *la época de hierro*, corespunzătoare cu Spania decadentă, a cărei marelă defunctă ("pe Dumnezeu că mă-nspăimântă-astă grandoare" exclamă soldatul cervatin în fața catedralei din Sevilla) se alia cu aurul înșelător al Americii și cu sărăcia aventuroasă a celor de jos. Sistemul de fier avea fundament, obiective și circuite, întemeiate pe puterea dură, apăsătoare, represivă. Scopul ei: dominația prin forță sau prin manipulare mentală (imperiu, puritatea sângelui, onoarea). În circuit economic, aurul permitea momentan luxul și privilegiile nobletei, militar favoriza aventura și violența, social crea o pătură de jos și un stil de viață picaresc făcut din mizerie, agitație, inventivitate. Dus la limită, sistemul respingea sau altera valorile, întina binele, frumusețea și adevărul, ducea spre degradare generală ("toți fură, toți mint, toți înșală și, ce este mai rău, se mândresc cu această"-Mateo Alemán).

În prima parte a romanului, sistemul de fier domină zdrobitor. Încercările eroice, diamantine, ale lui Don Quijote de a intra în sistem (*input*) sunt respinse (*output*) prin *burla* (batjocură) sau *palos*

(ciomăgeală). Exemplele abundă: morile de vânt, ocnașii, negustorii, burdufurile cu vin etc. Toate aceste eșecuri, faptele, accidentale, nu afectează valabilitatea ideală, absolută, a sistemului diamantin, întemeiat pe nevoia și tăria bunătății eroice, care prevalează categoric în partea a doua a romanului. Aici, valorile quijotești cunosc o împătrită victorie: în *acțiune* (înfrânge în duel pe Tosilos), în *dezbatere morală* (superiorizează net pe dogmaticul și agresivul capelan al ducilor), în *exuberanța ficțiunii* (se confirmă mitic în peștera lui Montesino) și chiar pragmatic, în *guvernarea "sapiențială"* a insulei Barataria de către Sancho Panza, care este, în fond, o exemplară politică umanistă. Diamantinul are deci *urmări practice* perfect identificabile. Programul elaborat de cavaler și aplicat de scutier vedește chiar o neașteptată valoare actuală în ce privește *limitele puterii și exigența bunăstării*. Textele pertinente merită să fie cunoscute și mediate. "Dacă eu nu vreau să dorm toată noaptea, dacă nu vreau să închid ochii, mă va face Domnia voastră, cu toată puterea pe care o aveți, să dorm, dacă nu vreau?" Și mai departe: "Să procur abundența celor necesare vieții, căci nu există lucru care să obosească inima săracilor mai mult decât foamea și lipsurile".

În această lumină, Don Quijote, respins ca excepție aberantă în sistemul de fier, devine centrul generator al sistemului diamantin de promovare a valorilor umane. Valori pe care nu le reneagă niciodată. Niciodată? Atunci ce sens au "vindecarea" și "pocăința" dinaintea morții? *Distinguendum est*. Don Quijote renunță numai la a mai apăra prin arme diamantinul uman dar, nu la a crede în el. Idealul quijotesesc este nemuritor, așa cum o dovedesc vorbele profunde și patetice ale lui Sancho Panza: *no se muera, Señor...* Într-un fel, diamantinul *trece* asupra scutierului contagiât de sublim. Dacă este așa, Sancho devine primul personaj al romanului sau în orice *caz unic* capabil de transfer intersistemic, adică de răscumpărare și depășire. Nu putem să insistăm asupra urmărilor interpretării sistemice asupra celorlalte personaje. Schimbările sunt surprinzătoare. De pildă, Cavalerul cu Mantie Verde se distanțează de sistemul *ferreo*, față de care este un automarginalizat și este adept de inimă, nu de acțiune, al quijotismului. Admiră pe cavaler, dar nu îl urmează în eroicele lui "rătăcirii". Din acest punct de vedere, căpitanul de haiduci Roque Guinart, este mai diamantin decât elegantul intelectual Don Diego: el ajută efectiv - prin *bilet de liberă trecere!* - pe Don Quijote.

Căutând, în exuberanta exegeză cervantină de azi, un concept-cheie analog celui românesc de sistemicitate, m-am oprit la studiul *Cervantes, o chestiune de gen*, publicat de J.C. Riley în excelenta antologie critică intitulată *El Quijote* (ed. Taurus, Madrid, 1989). Un volum întreg de studii și eseuri (*Literature as System*, Princeton, 1971) dovedise orientarea predominant sistemică a criticilor literari englezi și americani. Cu erudiție comparatistă și ușurință de mișcare în complexa și polivalenta creație cervantină, Riley completează oarecum antagonismul sistemic de "fier-diamantin" înfățișat mai sus, care se desfășoară în plan existențial valoric, cu un antagonism tot sistemic, dar între narațiunea realistă (*novel*) și narațiunea fantezistă (*romance*) care se desfășoară în planul reprezentării artistice. Corelația pe care o stabilește el între *ferreo* ("epoca detestabilă pe care o trăim") și *novel* (reprezentarea realistă, corozivă, extremizantă în picaresca neagră a lui Mateo Alemán) pe de o parte și

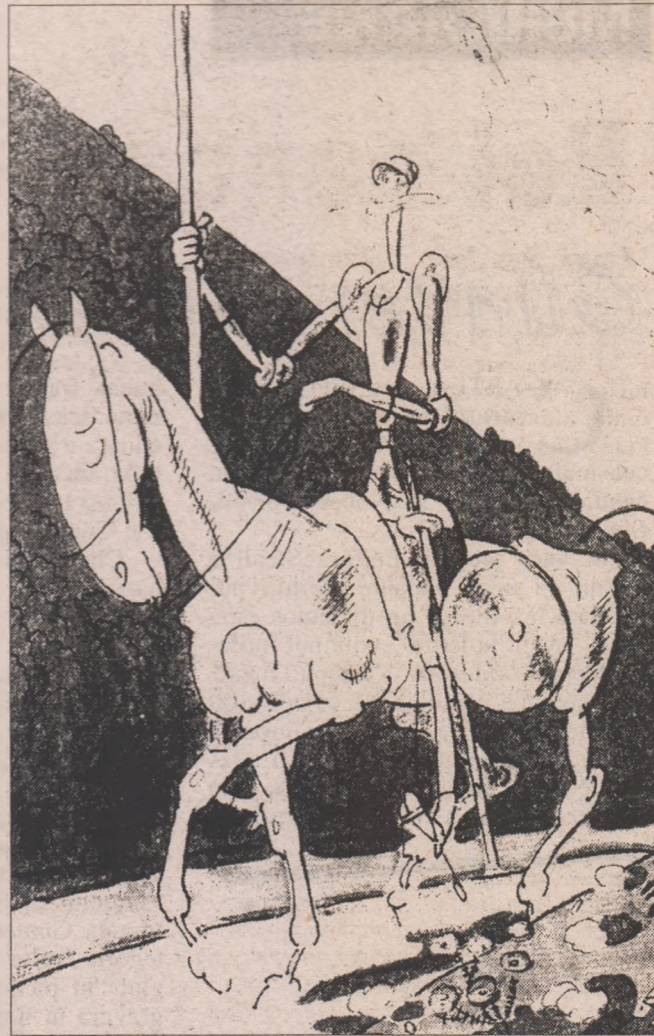
afinitatea dintre aspirațiile ideale, diamantine, și reprezentarea fantezistă, pastorală sau ferică, pe de altă parte, sunt juste și exegetic productive. Aplicată la proza cervantină, opoziția duce la situarea lui Quijote în întregime, ambele părți, sub *dominanta novel*, iar *Galatea* sau *Persiles* sub aceea *romance*. Simplificare greu de admis. În partea a doua a romanului situația e mai degrabă inversă și în genere, chiar în eșecuri, în *desventuras*, cavalerul are un aer, aduce o boare de vis, mit și legendă, proprii, după Riley, modalității *romance*, iar după noi, sistemului diamantin. În sfârșit, introducerea în discuție, ca element extrem realist, a romanului picaresc, capabil de a reprezenta oroarea (paricidul din *La codicia desordenada* de Carlos García), e un bun prilej de a afirma că, spre deosebire de Shakespeare, Cervantes era incapabil organic să creeze monștri și să exprime infamia.

Dacă ludicitatea înnobilitată susținută de Nicolae Manolescu depășea receptarea parodică, conceptul cheie pe care l-am propus - sistemicitatea - depășește interpretarea eroică introducând două elemente moderne, valabile în special astăzi: autocompromiterea maleficului și iradierea pragmatică a beneficului purificat, diamantin.

Palimpsestul Quijotic

ÎN SFÂRȘIT, ultimul concept-cheie românesc aparține lui Victor Ivanovici și necesită, pentru a fi just înțeles, o schiță de portret a autorului. Excepțional student și asistent la catedra de spaniolă la București până în 1985, apoi profesor cu recunoscută autoritate la Centrul Lingvistic al Universității din Atena, astăzi autor de cărți și studii intrate în circuitele hispanice internaționale. Formație tradițională, cu preferințe avangardiste: ieri suprarealismul, acum postmodernismul.

Natură duală: nevoia erudiției sprijinitoare și bucuria desidenței, dreptul la diferența creatoare. Lipsa sacralului, atracție spre ironie și oximoron, respectiv spre invers și ambiguu. *Qualité maitresse*: inventivitate în sesiune continuă, descoperirea a o mie și una de teme la un autor, de aspecte la o operă. Metaforic îl văd ca un alchimist sui generis, capabil de exuberante mutații intelective: în retortele lui fiecare concept se transformă în anti-, supra-, inter- sau para-el-insuși (textul!) Exuberanța e însă dominată *more geometrico* și exprimată *more tecnico*: grafice, tablouri, scheme... Regăsesc, maturizate, aceste calități în cartea recent apărută pe care mi-a trimis-o: *El mundo de la nueva narrativa hispanoamericana. Una introducción* (Quito, 1997). Alchimia se aplică acum la Borges, Cortázar, García Márquez și își dezvăluie documentarea amplă, serioasă cu preferințe pentru anii '70-'80 (Darri-da, Todorov, Northrop Frye). Nu uită tezele estetice ale lui Tudor Vianu și ideile filozofice ale lui C. Noica, dar nu folosește rezultatele recente, omologate intern și internațional, ale hispanicilor români. Indic numai tezele de doctorat ale

Plecarea lui Don Quijote, ilustrație de Gus Bofa

Ileanei Scipione (*Livrescul La Borges și Mircea Eliade*) și Victoriei Baraga (*Fenomenul apocalipsei în "Cien años de soledad"*), precum și cartea pe care mi-a publicat-o Academia venezuelană de istorie și intitulată *Nueva visión sistémica de la narrativa hispanoamericana* (Caracas, 1986, 367 p.). Dacă vrem să oferim străinătății o imagine favorabilă despre cultura română, este necesară convergența eforturilor noastre creatoare.

Revenind la comunicarea despre romanul cervantin, trebuie spus că Ivanovici propune un model de înțelegere alcătuit din suprapunerea a trei "inscripții narative" care "se șterg una pe alta la suprafață și se suprapun în profunzime". Conceptul acesta de "roman palimpsest" implică o "intertextualitate internă" la trei niveluri: al naratorului, al punctului de vedere și al recunoașterii viziunii subiectului. Pentru descifrarea palimpsestului quijotesesc, Ivanovici adoptă o "scară cuaternară" și, urcând pe ea, ajunge la o schemă nu ușor de aplicat la Don Quijote: ciudatul-pur; fantasticul-ciudat; fantasticul-miraculos și miraculosul-pur. Ca urmare, inscripțiile se stratifică ierarhic. Deosebirea structuralistă între enunțare și enunț complică mai mult lucrurile, iar mișcarea de proliferare vertiginosă pe care o declanșează Ivanovici se termină (momentan, căci comunicarea e doar o schiță ce urmează a fi dezvoltată și exemplificată ulterior) cu două întrebări referitoare la autorul și naratorul din *Don Quijote* "Cine spune că El spune? Eu". Și a doua: "Cine spune că Eu spun?" Așteptăm cu nerăbdare ca erudiția și talentul caracteristice lui Victor Ivanovici să dea răspuns enigmelor pe care le pune și suprapune comunicarea lui.

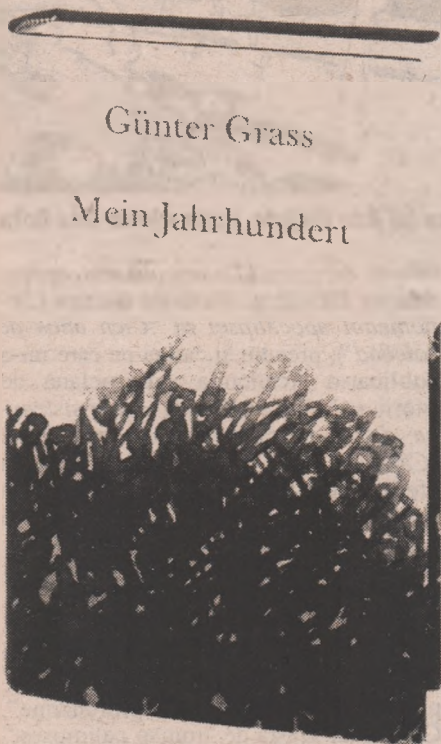
Așa cum am procedat în cazul *Însemnărilor* lui Nicolae Manolescu și al eseului meu, voi indica un hispanist occidental omolog, capabil să ușureze acest răspuns. E vorba de reputatul critic american George Haley și despre studiul său *El narrador en Don Quijote*, publicat în Antologia critică citată mai sus. Răspunzând parcă întrebărilor puse de Victor Ivanovici, hispanistul american stabilește și analizează identitatea a patru naratori care se succed și se suprapun, formând după cum se exprimă autorul, un adevărat *palimpsest*.

Paul Alexandru Georgescu

Günter Grass și "Secolul său"

CARTEA potrivită la momentul potrivit – acesta ar fi principiul cărui i se supune cea mai proaspătă scriere a eternului candidat german la Nobelul pentru Literatură, Günter Grass.

În vara aceasta, Editura Steidl a lansat, cu impresionante eforturi publicitare însoțite de un impetuos ecou critic "avant la lettre", volumul intitulat *Mein Jahrhundert* – "Secolul meu". Este aproape neîndoiește că cele 100 de istorioare care alcătuiesc cronică personală a acestui veac nu ar fi atras atât de intens atenția mass-media, dacă Günter Grass nu s-ar fi numărat printre

puținii scriitori mari în viață ai republicii federale. Fiindcă, dincolo de oportunitatea indiscutabilă a scrierii de față, există un anumit orizont de așteptare în care orice carte este proiectată. Iar acesta este foarte înalt, în cazul autorului *Tobei de tinichea*.

Lectura surprinzător de abundentelor recenzii la cartea lui Grass, publicate în intervalul zilelor care au precedat lansarea volumului în librării, trădează în tabăra criticilor literari simptomele unor așteptări nu tocmai satisfăcute. Într-o lume în care cititorii conectați voles-nolens la foarte diversificată rețea de informații și-au pierdut "inocența primordiale", acest fapt nu rămâne lipsit de urmări. Se poate însă foarte bine întâmpla ca o carte prost primită de critica de specialitate să se bucure de succes la publicul larg și chiar la cel cultivat. Ceea ce s-a și petrecut cu ultimul roman al lui Günter Grass *Ein weites Feld* – "O poveste lungă" – considerat prima scriere epică de anvergură de după unificarea. Făcut literalmente "praf" în paginile influentului săptămânal "Der Spiegel", romanul s-a vândut foarte bine, iar Günter Grass a făcut săli pline în turneele de lecturi publice.

Acum, nedorind să lase la voia întâmplării accesul publicului la această nouă carte a lui Günter Grass, editura a lansat din timp și un program promoțional, îngăduind săptămânalului "Die Zeit" să tipărească în avanpre-

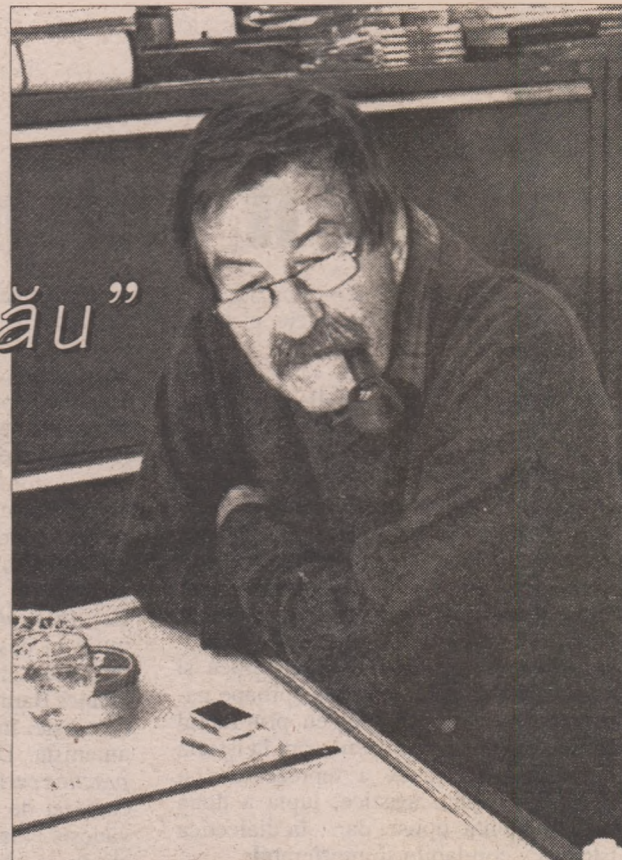
miera fragmente din ea. Imprimind motoarelor publicitare turajii maxime, editura a pus la punct un foarte riguros program de lecturi publice, emisiuni la radio și televiziune, în al căror centru a stat Günter Grass și "veacul său".

Chiar și strategia apariției în străinătate a cărții este elaborată în detaliu: încă an acest an ea va fi tradusă în 17 țări ale lumii, între care și în Statele Unite ale Americii, iar în anul 2000 – va fi accesibilă și cititorilor din alte 10 state, inclusiv în Rusia, China, România, Ungaria, Israel. Înainte de a încheia prezentarea "tehnică" a evenimentului editorial atât de profesionist înscenat, o precizare tot se mai cuvine făcută: cine crede că este vorba doar de o "singură" cronică a acestui veac – se înșală. Günter Grass face parte din categoria acelor scriitori care atestă adagiul "ut pictura poesis". El a studiat gravura în tinerețe, a practicat-o apoi constant, iar în ultimii ani s-a consacrat și acuarelei, redescoperind forța de expresie a culorilor. De altfel, o expoziție organizată la Forumul de Artă Modernă din Aachen, cu acuarelele scriitorului, precum și albumul în care iconografia elimină textul scris, intitulat *Obiecte găsite pentru necititori* (prezentat în paginile "României literare" la data apariției lui) stau mărturie pentru talentul de desenator și ilustrator cu care a fost hărăzit prozatorul Grass.

Fiecare din cele 100 de istorioare incluse în cronică acestui secol, este ilustrată cu câte o acuarelă. În atari condiții, "Secolul Günter Grass se transformă, din perspectiva editorială, într-o aventură costisitoare, motiv pentru care Gerhard Steidl, inventivul director al editurii ce-i poartă numele, a scos de sub teascurile propriei sale tipografii două variante: una ieftină, neilustrată, la prețul de 48 de DM, cealaltă – "originală" de fapt – de format mare, care costă de două ori mai mult. Astfel încât cititorii ultimei cărți a lui Günter Grass au fost din start "segregați" în două categorii care nu au nimic de-a face cu capacitatea de receptare a literaturii sau a actului estetic, ci pur și simplu cu darea de mână a fiecăruia. Procedeele este ciudat, fiindcă atât editorul Steidl cât mai ales autorul Grass sunt reputați pentru convingerile lor de stînga...

DAR CE oferă cititorului lectura acestei cărți? Titlul *Mein Jahrhundert* – veacul, secolul *meu* – declanșează printr-un reflex aproape pavlovian pofta de a citi un text autobiografic. Nici vorbă însă de așa ceva. Cartea este, aparent, asemănătoare exercițiilor de stil ale lui Raymond Queneau. Dar, în vreme ce scriitorul francez istorisește banala aventură a unui individ ce călătorește cu autobuzul în aproape o sută de variante stilistice, Günter Grass însuflă celor 100 de povestiri unul și același "zgomot de fond", împrumutând doar "vocea", doar "idiolectul" său personajelor care apar și dispar odată cu fiecare an al veacului, aidoma păpușilor ce se rotesc la schimbarea orelor, în vechile turnuri medievale cu ceas. Spre deosebire de aceste păpuși mecanice care sunt pure alegorii, personajele lui Günter Grass sunt oameni de rînd im-

plicați fiecare în felul lui într-un eveniment istoric memorabil: un soldat german care în 1900 participă la înăbușirea așa-zimitei "răscoale a boxerilor" din China, un vechi activist de stînga 68-ist, care devenit conferențiar cîțiva ani mai tîrziu, și ține studenților prelegeri plicticoase despre subiecte interesante (despre Paul Celan de pildă), un brutar din Köln care în povestirea datată 1950 își exprimă bucuria primului carnaval pe care locuitorii orașului au avut voie să-l serbeze după război, sub privirile vigilente ale trupelor Aliaților... Anul nașterii scriitorului însuși – 1927 – este ilustrat de monologul mamei, fascinată de febra dansului care cuprinsese Berlinul, de apariția formidabilei Josephine Becker pe scenele europene. Anii cumpliți ai celui de-al doilea război mondial sunt evocați de un grup de ziaristi contemporani care, la gura sobei, în mondena insulă Sylt din Marea Nordului, bîntuită de furtună, analizează urgia declanșată de naști. Anul 1933, al venirii la putere a lui Hitler, este evocat de un galerist de artă care-și salvează tablourile (între altele semnate de Nolde, Pechstein, Kirchner, adică exact de artiștii "degenerați" puși la stîlpul infamiei de naziști), expediindu-le la Amsterdam. Anul 1938, cînd la 9 noiembrie a avut loc așa-zisa "noapte de cristal" este conținut în monologul unui profesor de istorie care le explică azi părinților necesitatea rememorării. Iar istoricul eveniment al căderii Zidului Berlinului – este evocat de autor din perspectiva unui călător care plecînd din Berlin exact în ziua cea mare, află vestea la radioul din mașină... Exemplificările ar putea continua – dar cele de pînă acum par a fi suficiente spre a sugera procedeele folosite de autor în această cronologie a secolului: istoria este una prin excelență germană, eroii ei sunt oameni de rînd, (cu cîteva rare excepții – între care, apariția scriitorilor Ernst Junger și Erich Maria Remarque, într-

un dialog cvasiimaginar, sau momentul ingenunchierii lui Willy Brandt în fața memorialului victimelor revoltei din ghetoul varșovian...).

Episoadele autobiografice sunt rarissime în această cronică a veacului pe care Günter Grass îl consideră din titlu ca fiind "al lui". Opțiunea nu este expresia unei vanități scriitoricești, cît a convingerii autorului că, prin personajele ce-i poartă propria voce, ar putea transla în structura epicului, în formula prozei scurte, sedimentele unor întâmplări de referință din timpul acestui veac.

Günter Grass a depus un vâdit efort spre a-și redacta, în doar un an și jumătate, ambițioasa carte, la interferența documentarului cu ficțiunea. A consultat arhive cu documente istorice, a încercat să-și formuleze textul pe alocuri în dialect berlinez, renan etc.... Rezultatul acestor strădăni este discutabil, nu neapărat în sensul negativ al termenului. Chiar dacă tonul moralizator și intențiile didactice se fac pe alocuri simțite, nu acesta este elementul care deranjează. Și nici absența ironiei sau autoironiei, care ar fi putut salva unele istorioare de nedorita lor asemănare cu pasaje dintr-un manual de istorie. De fapt, autorul mărturisește în mai multe interviuri că "a sa cronică" a veacului XX ar fi o carte de istorie. În realitate, ea este un potpourri, este structurată caleidoscopic, comparabilă cu un mozaic și, prin toate aceste procedee și asemănări, instituie o specie literară hibridă – *spotul literar* (după modelul aceluia publicitar, așa cum pe bună dreptate constatau cîțiva critici deloc rău intenționați). Faptul este cu atât mai ciudat cu cît Günter Grass este un autor care, slujindu-se uneori de instrumentele jurnalismului – în măsura în care acestea sunt comune și literaturii – a tunat și a fulgerat împotriva "ziariștilor a-toate-știutori", a foiletoniștilor care se "zben-guie" în paginile marilor ziare amăgindu-se că fac "literatură". Și nu este exclus ca succesul la publicul larg al recente cărți scrise și ilustrate de Günter Grass să se datoreze tocmai ingredientelor jurnalistic pe care le conține. *Secolul meu* se citește ușor, pe sărite, oriunde: acasă, pe plajă, în tren, în săli de așteptare etc. La nevoie, poate sluji și de manual de istorie. Dar – ceea ce pare a fi mai important în zilele noastre – ea incită.

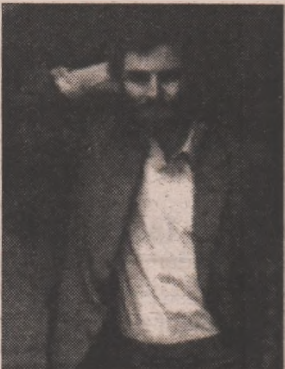
Rodica Binder

Salonul de la Die

● În Franța, la Die, între 17 și 29 septembrie se desfășoară cel de al șaptelea Salon al Cărții din Europa Centrală și de Est. Invitata de onoare este Ucraina, cu prozatori, poeți și critici care participă la lecturi cu public, mese rotunde și lansări de cărți traduse. Anul viitor, în centrul Salonului va fi Armenia. Nu știm nimic despre prezența românească la această manifestare, care în ediția 1999 sărbătorește și deceniul scurs de la căderea comunismului în Europa de Est.

Istoria la prezent

● Timothy Garton Ash are toate datele pentru a fi unul dintre observatorii cei mai inteligenți ai schimbărilor petrecute în Europa Centrală și de Est în ultimul deceniu. Bun cunoscător al realităților de la fața locului și al istoriei regiunii, el combină seriozitatea universitarului și talentul marelui reporter. "Financial Times" spune despre istoricul britanic: "se simte la fel de acasă în ca-

fenelele vieneze ca și în sălile de curs de la Oxford." Noua sa carte, *History of the Present* (Penguin Press) este călduros primitivă de critica engleză și are deja numeroase cereri de cumpărare a drepturilor de traducere.

Dezamăgire

● După un lung exil în Franța și Spania, scriitorul peruvian Alfredo Bryce-Echenique, întors la Lima, și-a adunat într-o carte recent apărută la Ed. Alfaguara, *Guía triste de Paris*, treisprezece nuvele inspirate de experiența anilor săi parizieni. Prozele, care au în majoritate ca personaje boemi latino-americani de stînga ce aspiră să se integreze în mediile artistice din capitala culturii, n-au fost apreciate, fiind considerate de critică dezamăgitoare în raport cu romanele ce i-au adus faimă scriitorului peruvian. "El Periódico de Catalunya" reproșează cărții de nuvele mizele marunte, una singură, *Doamna Salomon și ingratitudea neamțului* pîrîndu-i-se demnă de cota literară a lui Bryce-Echenique.

Cracovia 2 000

● Anul viitor, Cracovia va fi unul dintre cele nouă "orașe europene ale pianski – ce va prezenta timp de două luni expoziții și piese de teatru ale pic-

culturii", alături de Avignon, Bergen, Bologna, Bruxelles, Helsinki, Praga, Reykjavik și Santiago de Compostela. Programul "Cracovia 2 000" se derulează încă din 1996, iar ediția finală va sta sub genericul *Gîndire – Spiritualitate – Creație*. Printre alte zeci de evenimente artistice, sînt pregătite un festival Stanislaw Wys-

torului și scriitorului; a 600-a aniversare a Universității Jagellone; un festival Tadeusz Kantor, conținind expoziții de fotografii, vizionări de filme și spectacole înregistrate; expunerea, pentru prima oară, a colecției complete de picturi italiene din sec XIV-XVI ce a aparținut familiei aristocratice Lancoronski ș.a.

Taxa

● Primăria Venetiei a instituit la toaletele publice taxa dublă pentru turiști – principiu deja în vigoare la *vaporetti*, gondole, la vizitarea bisericilor și muzeelor – astfel încît, dacă faci pipi la Venetia, contribui la salvarea "celui mai frumos oraș din lume". "Un oraș cu 200 000 de locuitori nu poate suporta cheltuielile legate de circa 12 milioane de turiști" – a justificat primarul dublul tarif al vespasienelor, cîștig din care speră să sporească bugetul municipal – scrie "Corriere della Sera".

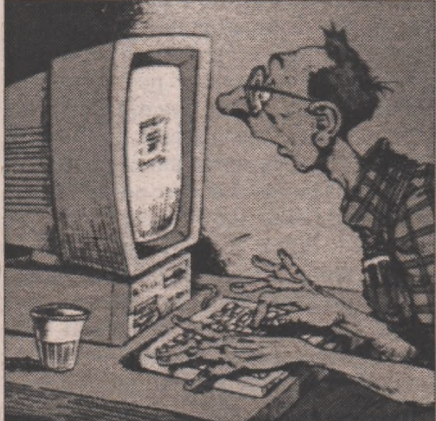
Perle de (in)cultură

● O sursă inepuizabilă de umor o reprezintă "perlele" extrase din tezele elevilor. Și la noi, unii profesori le colecționează și le publică uneori prin reviste. În Franța, așa-zisele "perle de cultură" sînt adunate în volumașe cu mare succes de public. Cel mai recent, apărut la Ed. Albin Michel,

se intitulează *A bas les élèves* și a fost alcătuit de Philippe Milner. Iată cîteva mărgelile din acest "colier": "Geniul Renașterii italiene a fost Mickey L'Ange"; "Noe a eșuat cu arca lui pe muntele Arafat"; "Graalul era un fel de vaas"; "Lenin și Stallone"; "Melcii sînt homosexuali".

Drogați cu Web

● Asociația psihologilor americani a comunicat la conferința sa anuală rezultatele unui studiu din care reiese că în jur de 6% dintre internauți suferă de dependență psihică de Internet. "Los Angeles Times" e de părere că procentul e subevaluat, el fiind în realitate 10%. Din cei peste 200 de milioane de internauți, mai mult de 11 milioane sînt drogați cu Web și ar trebui să se supună unor tratamente medicale speciale.

Cumpărături imaginare

● Ryu Murakami – cel mai talentat prozator japonez contemporan, din opera căruia au fost traduse în Occident numeroase titluri, precum *69, Pruncii de la biroul automat de păstrare a bagajelor, Kyoko, Raffles Hotel, Războiul începe dincolo de mare, Albatru aproape transparent, Miss Soup* – a părăsit momentan ficțiunea pentru a trata un subiect extrem de real. Ultima sa carte, publicată în Japonia la Ed. Shogakkan, se intitulează *Ce ați fi putut cumpăra cu acești bani* și explică pe înțelesul contribuabilului japonez enormele sume din fondul public cheltuite pentru a acoperi creditele neperformante ale unor bănci. "Mintea noastră nu poate să înțeleagă cifre atît de mari, de aceea nu ne simțim vizată. Iată de ce mi se pare esențial să avem o cunoaștere concretă." Și, în cartea

sa, face acest lucru cu ajutorul unor "cumpărături imaginare". Astfel – calculează el – din miliardele de yen luate din fondul public și intrate în Fuji Bank, Industrial Bank of Japonia și Dai-ichi Kanyyo Bank, s-ar fi putut oferi o educație de bază tuturor analfabeților din lumea a treia, s-ar fi putut veni în ajutorul tuturor refugiaților de război, s-ar fi putut cumpăra CNN-ul și echipa Chicago Bulls, iar din creanțele dubi-

oase acumulate de Banca de Credit pe termen lung a Japoniei s-ar fi putut crea 350 de centre de reciclare a deșeurilor menajere și s-ar fi putut serba Ziua persoanelor în vîrstă, oferind tuturor japonezilor de peste 65 de ani un prinz copios la un restaurant etc. Ar fi util să se facă și la noi asemenea socoteli, ca lumea să înțeleagă exact ce înseamnă banii cheltuiți pentru repunerea pe linia de plutire a băncilor românești falimentare.

A ucide în luptă

● "The Economist" recenzează, sub titlul *Războiul este totdeauna un măcel*, recenta carte *An Intimate History of Killing*, semnată de Joanna Bourke la Ed. Granta, Londra. Cercetătoarea relatează, pe bază de documente și mărturii, atrocitățile trăite și comise de soldații anglo-saxoni (britanici, australieni, americani) în cele două războaie mondiale și în Vietnam, arătînd că și ei au masacrat și violat, războiul obligînd la crima. Cartea se interesează în principal de modul cum sînt puși oamenii în situația de a ucide, ce înseamnă într-o luptă datoria militară și crima, care e responsabilitatea morală pentru omorirea premeditată a populației civile și a prizonierilor, față de respectarea ordinului pe cîmpul de luptă. Scrisă în directă legătură cu chestiunile juridice și morale ridicate de războiul din Kosovo, cartea Joannei Bourke a trezit vii controverse în opinia publică din țările vizate. În imagine, desenul ce ilustrează recenziile cărții în revista londoneză "The Economist".

Cenzură

● Amazon.com, prima librărie pe Internet, nu a acceptat în rafturile sale virtuale niște cărți critice la adresa Bisericii scientologice, explicînd că, din cauza lor, ar putea fi dați în judecată – scrie "Wired". Și comentează: "luînd astfel de decizii, Amazon își arată dorința de a proteja mai curînd investițiile decît cărțile". În schimb, librăria continuă să vîndă *Mein Kampf*, mai ales de cînd concurentul ei, Bertelsmann, a decis să suspende din siturile lui versiunea franceză și engleză a cărții lui Hitler. Această "cenzură selectivă" nemulțumește potențialii cumpărători – notează săptămînalul american.

Experta

● Spre deosebire de confracții ei, autoarea de romane poliștice Kathi Reichs n-are nevoie să se inspire din faptele diverse relatate de ziare, fiind un reputat medic legist, convocat adesea ca expert în procese de crimă. Născută la Chicago dar exercitîndu-și profesia în mai multe state americane și în Canada, specialistă în autopsii a intrat în lumea scriitorilor de succes anul trecut, cu *Deja mort*, ce s-a vîndut în sute de mii de exemplare, iar acum a recidivat cu *Moartea Zilei* (Ed. Heinemann) – ce se remarcă prin descrieri morbide "profesioniste". Dar, scrie "The Independent", marea satisfacție a Kathei Reichs – mamă a trei copii – rămîne mărturia depusă la tribunal: "Cînd ajut oamenii legii să facă dreptate am cu adevărat impresia că sînt de folos societății".

Primul cerc

● Opera Națională din Lyon își va deschide stagiunea 1999-2000 pe data de 13 octombrie cu premiera mondială a operei *Primul cerc* de Gilbert Amy, după romanul lui Soljenitin. Spectacolul, regizat de Lukas Hemleb, va fi dirijat de Michel Plasson.

Revista revuistelor

"Minte bolnavă în corp sănătos"

Manifestările suporterilor la meciurile de fotbal sînt privite în general cu îngăduință, ca niște copilării, ca o distracție populară care suspendă pentru cîteva ore grijile cotidiene. Comportamente reprobabile în alte împrejurări sînt considerate legitime pe stadioane unde, în paralel cu meciul de pe teren, mulțimea pasională, împărțită în două tabere, își duce propria luptă. Reacionînd sub imperiul emoțiilor, suporterii uită că e vorba doar de *un joc sportiv*, cu reguli precise; adversarii devin dușmani, iar rolul de încurajare a echipei favorite denaturează în umilirea echipei și galeriei adverse, urite de moarte, ca într-un adevărat război. Cu cit stratul de educație e mai subțire, țîșnește la suprafață bestialitatea care, oricît am vrea să ne amăgim, există în stare latentă în mulți oameni și e contagioasă. Un excepțional articol despre *Violența și xenofobie în sport* a publicat Andrei Oîșteanu în revista "22" nr. 36. Părăsind pentru o dată tonul obiectiv al omului de știință, fiindcă fenomenul de care se ocupă îl îngrijorează prin amploarea pe care a luat-o în ultimul timp la noi, Andrei Oîșteanu pleacă de la premisa rezonabilă că lumea stadioanelor n-a fost niciodată un salon de dans și bune maniere, dar spiritul sportiv ce ar trebui să o guverneze înseamnă în primul rînd respect pentru adversar. Or, acum, "pe stadioanele noastre adversarul nu trebuie învins, ci exterminat. Citecele pe care le întonează galeriile echipelor de fotbal spun totul: *Scoateți cuțite, scoateți topoare / Să facem crimă în Ștefan cel Mare / Să curgă sînge, să curgă sînge / Să curgă sînge de cîine spurcat sau Mamă m-ai făcut stelist / Să omor un rapidist; / Sunt cu Steaua pîn' la moarte / Și cu pumnul-mi fac dreptate.*" Excesive, fanatice în idolatria pentru echipa lor și în ură pen-

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

tru cluburile cu care concurează, galeriile au căpătat un tip de mentalitate neoz nazistă. ❖ Fiindcă acum suporterii diferitelor echipe și-au făcut *situri* pe Internet, Andrei Oîșteanu a transcris pentru noi, de pe aceste spații publice, cîteva texte semnificative. Astfel, pe situl oficial al suporterilor echipei Steaua (adresa - <http://ourmet.md/~armata>) se pot citi incredibile încitări la crimă, precum: "Trebuie să-i urîți pe dinamoviști și pe rapidiști, adică pe ciini și pe gunoieri. Trăiți numai pentru a-i ucide. EXTERMINAȚI-I!". Tot pe Internet, o grupare prodinamovistă își declara deschis ideologia: "Brigate Pantelimon prezintă un segment social care adoptă ideologia de dreapta (neo-nazy), implicîndu-se chiar și în viața politică din România. *Urîm haosul și mizeria umană (parveniții și țigani!!!, adică steliști și rapidiști)*". Acești microbiști înfierbîntați pot fi foarte ușor manipulați politic, ne atrage atenția autorul articolului: "Galeriile echipelor de fotbal sunt o masă de manevră ideală. Sînt formate, în bună măsură, din tineri debusolați, mulți dintre ei șomeri, veniți pe stadion din «cartierele-dormitor» ale marilor orașe să-și defuleze frustrările. Sunt o masă deja fanatizată, cu spirit gregar, care nu operează cu judecăți, ci cu prejudecăți, care nu vorbește, ci scandează, care n-are îndoiele, ci o cauză. O masă ușor de manevrat, gata să susțină o idee simplă și să urmeze «pînă la moarte» un lider de ocazie." ❖ Lipsa de reacție a Federației Române de Fotbal și a Ligii Profesioniste de Fotbal la extremismul afișat al fanilor devine explicabilă dacă avem în vedere că unul dintre cei mai influenți oameni din domeniu, Giovanni Becali, a declarat la *Tele 7 abc* că subvenționează mișcarea legionară, dorind ca ea să ajungă la putere, iar vice-președintele FRF și președintele Ligii nu e altul decît Dumitru Dragomir, patronul celei mai abjecte publicații românești "Atac la persoană", ce încalcă prin textele violente antisemite și xenofobe, apărute repetat, prevederile Constituției. Cu tot scandalul răsunător de presă declanșat de aceste texte, instituțiile sportive și cele ale statului s-au făcut că nu aud, în joc fiind mari interese și mari sume de bani. A trebuit, după cum se știe, să intervină un organism internațional, FIFA, pentru ca acest caz flagrant de încălcare a legilor să fie luat, în sfîrșit, în discuție. Demersul lui Andrei Oîșteanu, pornit din îngrijorarea față de un fenomen social periculos, ar trebui continuat de către oameni cu autoritate și putere de decizie în stat.

Idealul onest al polițistului

La începutul săptămînii trecute aproape că n-a fost cotidian care să nu pună pe prima pagină conflictul dintre Patriarhul Teoctist și Guvern. Un conflict fără precedent în România, provocat de faptul că din proiectul legii cultelor, în care Biserica Ortodoxă era definită ca Biserica Națională, Executivul a eliminat această definiție. Problema e cu atît mai delicată cu cît, în sondaje, Biserica e cotată cu peste 80% din încrederea alegătorilor. Politic, Guvernul se află într-o situație mai mult decît ne-

LA MICROSCOP

UN ALTFEL DE TALK-SHOW

NOUA FORMULĂ a *Chestiunii zilei* de Florin Călinescu mi se pare cea mai substanțială schimbare cu mijloace proprii din programul de toamnă a televiziunilor care contează în România. N-am, recunosc, atîta imaginație încît să-mi dau seama ce se va întîmpla peste cîteva luni cu acesta emisiune, dacă luăm în calcul că numărul de invitați posibili ca notorietate în România nu sînt prea mulți. Dacă însă emisiunea lui Florin Călinescu e destinată ca la un moment dat să preia șocul campaniei electorale, altfel decît prin numărul de ore de antenă cumpărate de un partid sau altul, adică și pentru a face din disputele campaniei electorale prilej de chestiuni ale zilei, atunci, cu siguranță, această emisiune are viitorul asigurat pînă în anul 2000, spre sfîrșitul său.

Am discutat imediat după apariția acestei emisiuni cu cîteva comentatori politici, dar și cu persoane specializate în emisiunile de televiziune. Comentarii politici au fost vădit marcați de faptul că emisiunea lui Călinescu provoacă o breșă ucigașă în seriozitatea tuturor talk-show-urilor de la televiziunile concurente, prin brusca detensionare a gravității discuțiilor care au loc în emisiunile de acest soi. Florin Călinescu nu pune întrebări, discută relaxat cu invitații săi despre chestiuni foarte serioase și le aduce în prim plan umorul pe care unii dintre ei poate că nici nu visau că-l au. Pe de altă parte, însă, în ce măsură oamenii politici vor accepta ca la emisiunea lui Călinescu să aibă umor, iar la alte emisiuni, serioase, să revină la gravitatea mortală și agresivă caracteristică talk-show-ului clasicizat de alte posturi de televiziune și, pînă la un punct, la ProTV.

Pentru moment, să facem o scurtă incursiune în ceea ce aș numi clasicul talk-show de televiziune autohton, indiferent de postul care îl găzduiește.

El cuprinde ultima afirmație a invitaților, care se lasă foarte adesea provocați de intențiile filobeloase ale moderatorului care îi atrage în diverse capcane mediatiche, potrivit principiului porumbelului scăpat pe gură. La capătul unei asemenea emisiuni, presa scrisă sare pentru a înhața porumbelul și pentru a face din el știre. O știre de obicei gravă, chiar dacă, în context, cel care a scăpat porumbelul poate că nici măcar nu și-a dat seama că a spus ceea ce ar fi fost bine să tacă.

Talk-show-ul clasic nu limpezește mai niciodată o situație în evoluție, ci o complică și mai rău. Un conflict de replici poate deveni astfel unul de principii, cu săpare de tranșee și mobilizări generale, dacă invitatul sau invitații se lasă zgîndăriți de moderator. Acesta din urmă, lipsit mai totdeauna de posibilitatea de a conduce o discuție altfel decît în termeni de tipul conflictelor *care pe care*, se simte cu misia implinită cînd reușește să transforme un conflict în scandal, cu mari vărsări de adrenalină printre telespectatori.

Florin Călinescu, antrenat în relativizarea conflictelor de tot felul de pe vremea fostei *Chestiuni a zilei*, mizează pe o audiență care nu vrea să vadă curgînd sînge, ci așteaptă o atitudine pozitivă din partea moderatorului și un final înșenător al emisiunii. El știe un lucru - că telespectatorul e tot mai incintat cînd i se oferă o perspectivă superioară asupra unui conflict dat, decît dacă e ținut pe post de supporter cu pumnii încheștați. Probabil că publicul țintă al emisiunii sale sînt indecizii, dar și cei care s-au săturat să-și piardă nopțile asistînd la meciuri verbale pe un ring în care preferații lor cîștiga oricum, pentru simplul motiv că, indiferent ce ar spune, ei trebuie să cîștige.

Cristian Teodorescu

plăcută - pe de o parte ar trebui să promoveze o lege care să garanteze egalitatea tuturor cultelor din România, iar pe de altă să țină seama de tradițiile ortodoxismului, biserica majoritară în România. Situația Guvernului e cu atît mai delicată cu cît în coaliția puterii punctele de vedere sînt împărțite. Ce efecte ar putea avea electoral acest conflict? E suficient de spus că în 1996 același patriarh Teoctist i-a sfătuit pe alegători să nu voteze ateismul, fapt care a avut, consideră specialiștii, un cert efect asupra electoratului. Lucrurile sînt tulburi însă chiar și în ceea ce privește reacțiile venite din partea unor ierarhi ai Bisericii Ortodoxe care nu consideră că biserica ai cărei slujitori sînt are nevoie de titlatura *națională* pentru a-și face misiunea. Reprezentanții partidelor din coaliția guvernamentală sînt, din nou, divizați. Țărăniștii nu acceptă ideea atît din motive de imagine internațională cît și pentru a nu-i scăpa de sub control pe greco-catolicii care l-ar putea urma pe Victor Ciorbea dacă guvernul ar urma varianta dorită de patriarh. Se pare că PNȚCD-ul face acest joc și pentru a-i readuce la sine pe cei care au urmat nou înființat partid al lui Vicotr Ciorbea în care unul dintre fruntași este părintele greco-catolic Matei Boilă. Liberalii, care au reprezentanți în Guvern, s-au despărțit de hotărîrea de la Palatul Victoriei, pentru a juca pe cartea patriarhului. PD a adoptat o atitudine prin care încearcă să împuște doi iepuri dintr-un

foc, admițînd meritele istorice ale Bisericii Ortodoxe, dar ferindu-se să accepte că aceasta ar putea deveni națională. Liberalii îl susțin pe patriarh, iar liderii UDMR cred că nu e cazul ca B.O.R. să devină biserică națională, pentru a nu se ajunge la exclusivism. Opoziția în schimb a mers în întregime de partea patriarhului. Evident că în aceste condiții e cu puțință ca Guvernul care oricum nu se bucură de prea mare popularitate să intre într-o criză de credibilitate care i-ar putea fi fatală la primul șoc social mai serios. Acest conflict e o probă suplimentară că în ceea ce privește puterea Guvernului de a-și impune punctul de vedere, aceasta nu prea există. Cu nemulțumiri mai puțin vehemente afirmate, dar mai primejdioase se confruntă Guvernul din partea angajaților Ministerului de Interne. Acestei nemulțumiri Cornel Nistorescu îi consacră un editorial în *EVENTIMENTUL ZILEI*, intitulat "Drama polițistului sătulo-flămînd". Polițistii nu se bucură de prea mare trecere în sondajele de opinie. Cornel Nistorescu e de părere că plingerile polițistilor că nu se mai ajung cu banii de la buget nu-i fac pe apărătorii ordinii niște oameni loviți de sărăcie. După opinia lui Nistorescu, polițistul autohton știe să se descurce, astfel încît e aproape exclus să fie înțilniți polițisti flămînzi cronic sau, mai rău, muritori de foame pentru că n-au primit adaosurile cuvenite la salariu.

Cronicar

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42. (foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9.30-13. Abonamente în 1999: 3 luni - 52.000 lei; 6 luni - 104.000 lei; 1 an - 208.000 lei. ISSN 1220-6318

Tipărit la
IMPRIMERIILE MEDIAPRO

24 pag - 4.000 lei
La redacție: 3.000 lei